

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1956

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 27

31 oktober—1 november

Debatter m. m.

Onsdagen den 31 oktober

Sid.

Remissdebatt rörande kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.	3
Svar på interpellation av herr Persson, Helmer, om återgång till lägre penningränta	37

Onsdagen den 31 oktober

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 187, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Norge för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 188, med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! I sitt första brev till korintierna 13: 8 skriver aposteln Paulus: »Men profetians gåva, den skall försvinna, och tungomålstalandet, det skall taga slut, och kunskapen, den skall försvinna.»

Herr talman! Valrörelsen är förbi, och nu ger det sig hur det skall gå med profetiorna, för att inte tala om kunskapen. Underbara tider är sannerligen rådande! Under valnatten upplystes svenska folket om vad som sker i det som synes ske. Upplysningen förmedlades så att säga på högsta nivå av en av våra mest betydande politiska tänkare. Det var bondeförbundets ledare som talade. Och vad hade han att omförmäla? Jo, att bondeförbundarna massvis överger sina fäders jord och beger sig till städer och tätorter, medan folkpartister och framför allt högermän stannar kvar på den fäderneärvda torvan. Men det mest egendomliga med denna gigantiska folkvandring var, att de före detta bondeförbundare, som hamnat i städerna, inte längre vill kännas vid sin gamla politiska åskådning utan övergår till högern och framför allt folkpartiet.

Så förklaras, att bondeförbundet förlorat väljare i samma takt som urbanise-

ringen ökat. Allt är ju så enkelt och klart, bara man tänker på det riktiga sättet.

Sedan nu valrörelsens epilog skrivits, måste man fråga sig, om inte den där processen kommer att fortsätta i samma takt som förut: en väldig förflyttning av bondeförbundare till städerna och folkvandrarernas automatiskt följande politiska omvändelse. Sällan i vårt lands historia har man mött en sådan självupppoffring, ansvarskänsla och trofasthet mot höga ideal som bondeförbundets statsråd demonstrerat. När fosterlandet kallar sina bästa söner, är de beredda till vilka upppoffringar som helst, inte bara offer av personlig art utan också av partiets ställning på längre sikt. Jag vill understryka på längre sikt. Ty otvivelaktigt förhåller det sig så, att tack vare socialdemokratiens tillbakagång har det reducerade bondeförbundets aktier stigit på den politiska höstmärknaden. Det är alldeles riktigt som herr Werner framhöll för en tid sedan, att trots lidna förluster har partiets parlamentariska betydelse ökat. Inget parti kan för närvarande komma förbi bondeförbundet. Därför måste man förvåna sig över att han finner socialdemokraternas hållning vid utformningen av det nya regeringsprogrammet överraskande tillmötesgående. Den socialdemokratiska förhandlingsdelegationen har helt enkelt gjort en dygd av nödvändigheten.

Om herr Werner varit försiktig i sina uttalanden, har däremot herr Rubbestad varit så mycket mera öppenhjärtig. Han var principiellt motståndare till en fortsatt koalition. Men för honom var det främst fråga om en terminsaffär. Det gällde att sälja sig dyrt, och det har bondeförbundet gjort, menade herr Rubbestad.

Om den träffade överenskommelsen mellan koalitionsparterna är inte så mycket att säga. Mestadels innehåller den ju gammalt nytt, varom de flesta kan

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

vara eniga. Kanske bör här understrykas, att socialdemokraterna genom det nya programmet bundits till en mera realistisk, en mindre socialistisk och — vill jag hoppas — till en så småningom mera företagsvänlig politik. Om så är fallet, har den borgerliga koalitionsbrodern kanske gjort och kan den göra en insats. Men jag säger som Napoleons mamma: »Förutsatt att det här håller.» Som bekant höll inte Napoleons politik så värst länge. Den gamla korsikanska damens skepsis var sålunda berättigad.

Om den brännande tjänstepensioneringen har redan framhållits, att man kommit överens om att på det nu vanliga sättet lägga den frågan på is. Tills vidare åtminstone!

Intressant är emellertid, att vi inom folkpartiet i regeringsprogrammet återfinner åtskilliga av våra gamla önskemål. En av de främsta punkterna i det aktuella regeringsprogrammet är de föreslagna utlåningsfonderna, 50 miljoner kronor till jordbruket och trädgårdsnäringen samt 30 miljoner kronor till småindustri och hantverk. Under riksdagsdebatterna i våras gjordes flera gånger gällande att kreditrestriktionerna framför allt träffade de små företagen. Med anledning härav verkställde Svenska Handelsbanken i somras en undersökning av hur kreditgivningen slagit ut på olika företag. Resultatet blev vad man redan förut hade på känn. Från maj 1953 till maj 1956 hade småföretagens krediter i banken stigit från 240 till 300 miljoner kronor. Över huvud taget har gällt att kreditgivningen till de små företagen, vare sig man går ned till företag med 50 eller 25 anställda, procentuellt har ökats i förhållande till den totala kreditgivningen.

Samma utveckling lär ha skett inom andra motsvarande banker. Kreditåstramningen har alltså inte främst gått ut över de små företagen utan över de större. Detta hindrar dock inte, att svårigheterna varit större för småföretagens vidkommande.

Vad som förekommit kan ge anledning till vemodiga reflexioner. I början av detta års riksdag upptog vi inom folk-

partiet denna fråga till övervägande. Regeringen hade ju för detta ändamål — det gällde företagsföreningarna — föreslagit en fondbildning på 3 miljoner kronor. Vi hade klart för oss, att denna summa var alldeles otillräcklig, men för att kunna vinna gehör för en större generositet gentemot de mindre företagen inskränkte vi oss till att föreslå en fördubbling av anslaget till 6 miljoner. Socialdemokraterna vägrade blankt. En ökning av låneanslaget skulle äventyra den ekonomiska politiken, och bondeförbundet kunde bara gå med på en höjning av beloppet till 4,5 miljoner kronor. I april månad i år var 4,5 miljoner, för att inte tala om de 3 miljonerna, en övre gräns, ett heligt tal. Vad därutöver beviljades var av ondo. I oktober månad är det däremot ingen risk för den ekonomiska balansen att anslå 30 miljoner eller, om lånefonden för jordbruket tas med, 80 miljoner kronor! Förunderliga äro Herrens vägar! Du vet icke min son, med vilken visdom världen styres.

En annan punkt i regeringsprogrammet lyder: »Förslag framlägges för riksdagen om sådana åtgärder, att de ökade taxeringsvärdena icke föranleder höjd beskattning.»

Bland annat med hänsyn till nuvarande ovissa läge på fastighetsmarknaden motionerade herr Spetz i våras i denna kammare om uppskov med den fastighetstaxering, som enligt taxeringsförordningen skall verkställas år 1957. Motionen avstyrktes av bevillningsutskottet men förordades i en reservation av utskottets högermän och folkpartister. När frågan kom före i denna kammare, blev herr Spetz svårligen uppläxad av finansministern i ordalag, som endast denne är mäktig. Herr Sträng höll före att här förelåg ett oblygt försök att gynna vissa grupper på andra grupperns bekostnad. Han menade, att framför allt skogsägarna skulle vinna på ett uppskov. Deras fastighetsskatt enligt nu gällande taxeringsvärden är alldeles för låg, sade han. En ny fastighetstaxering skulle innebära en uppräkningsvärd med någonting mellan 70 och 85 procent. Underförstått var, att

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

med samma procentsatser skulle skogsägarnas fastighetsskatt stiga.

Det måtte emellertid ha hänt någonting på försommaren. Då igångsattes nämligen en utredning, som skulle föreslå sänkt garantibelopp för fastighet. Detta beräknas nu till fyra procent av fastighetens taxeringsvärde.

Angående utredningens målsättning gav den halvofficiella socialdemokratiska broschyren »Aktuellt för dej», upplysning under valrörelsen. Där hette det nämligen: »Fastighetspriserna har gått upp. Taxeringsvärdena följer efter. De påverkar fastighetsskatten 1958. Men vi vill inte låta den stiga. Därför avser man att sänka uttagningsprocenten för fastighetsskatten och på det sättet motverka höjningen av taxeringsvärdena.»

Vad är den yttersta sanningen och vem har rätt? Herr Sträng i vårmånaden maj, då han ansåg att skogsägarna skattemässigt skodde sig på löntagarnas bekostnad, eller de socialdemokratiska broschyrförfattarna under sommaren, vilka dekreterade, att fastighetsskatten inte skulle tillåtas stiga?

Varför var det så angeläget, att fastighetstaxeringen skulle verkställas just år 1957, trots att taxeringsmyndigheterna var mer än skeptiska, om den inte finge utmytna i en ökad fastighetsbeskattning? Kanske är avsikten att bereda fastighetsägarna bättre kreditmöjligheter — ja, hur otroligt det än låter, har faktiskt finansministern snuddat vid den tankegången i ett föredrag i slutet av maj månad. Men en sådan tankegång strider ju mot kreditåstramningen, ty det kan väl inte förhålla sig så, att vi här möter ett ovanligt eklatant vittnesbörd om den politiska taktikens lek med människornas barn.

Rättvisa eller icke-rättvisa, i dag har vi regeringsprogrammets utfästelse att den höjda fastighetstaxeringen icke får leda till höjd beskattning. Det är skönt för oss utomstående att veta på vilket ben herrarna står.

I koalitionsprogrammet 1951 hette det, att den under fyrtioalet förda bostadspolitik skulle fullföljas. Här har otvivelaktigt regeringen följt sitt program,

såsom det förefintliga läget på bostadsmarknaden uppvisar. I år utsägs i motsvarande program: »Att skapa ökad tillgång på goda bostäder till rimliga kostnader förblir en central uppgift för den samhälleliga politiken. Bostadsbyggnadet ges den omfattning, som tillgången på arbetskraft gör möjlig.» Det var ju bra; nu skall vi inte behöva frukta för arbetslöshet bland byggnadsarbetarna fram på vårkanten nästa år, såsom fallet var i år.

I detta sammanhang understrykes, att särskild vikt skall tillmätas byggnadsforskning och andra åtgärder som är ägnade att effektivisera och förbilliga byggnadet. Jag vet inte, om regeringens ledamöter tagit del av uttalandena vid Byggnadstekniska föreningens i Göteborg konferens för någon tid sedan. Under en av dessa byggdagar talade HSB:s drivande kraft, arkitekt Sven Wallander. Han berättade bl. a., att ett 600 000-kronors bygge sysselsätter en företagare, fyra konsulenter, två arbetsledare och i runt tal tjugo byggnadsarbetare, allt summariskt angivet. Men för att bygget skall få sättas i gång och fullföljas måste 55 tjänstemän ha avlämnat sitt utlåtande om det ifrågasatta projektet. Konklusionen var att det måste rensas upp i den kommunala kontrollapparaten. Byggnadsindustrien arbetar med en black om foten av alltför många kontrollanter, som lägger sin näsa i blöt. Den kommunala byråkratien är minst lika närgången och perfektionistisk som den statliga, ofta mera. »Det gäller att vara på den säkra sidan!» Känns uttrycket igen? Det är någonting att komma ihåg, när vi inom kort går att behandla förslaget om en våldsamt utökning av byråkratien på skolans område.

Vid samma tillfälle, alltså vid dessa byggdagar i Göteborg, saltade byggmästare Olle Engkvist på med en önskelista under rubriken: »Om jag finge råda.» Under krigsåren var det, sade han, självklart, att vi fick dras med allsköns restriktioner, men det försäkrades då, att dessa inte skulle stå kvar en enda dag längre än nödvändigt. I dag är förhållandena om möjligt värre än för elva år

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

sedan. Vad hjälper det med tekniska och organisatoriska förbättringar inom byggnadsindustrin, om ett onödigt byråkratiskt system tillåtes sätta käppar i hjulen?

I våras avgav kungl. bostadsstyrelsen ett utlåtande, som gick ut på att byggnadsregleringen visat sig vara själva motsatsen till planhushållning i detta ords egentliga betydelse. Regeringens ryckighet, hette det i utlåtandet, har försvårat varje omsorgsfull planläggning av byggnadsverksamheten, vilket är särskilt betänkligt med hänsyn till bostadsinvesteringarnas kapitalkrävande och varaktiga natur.

Tekniken skall vi nog komma till rätta med, yttrade en annan fackman, bara vi får lite mera ordning med de samhällsliga bromsarna inom byggnadsverksamheten.

Då nu regeringen säger sig vilja bidra till att effektivisera och förbilliga byggandet, skulle det vara av intresse att höra, hur den ställer sig till nyss anförda spörsmål. Det får inte bli så, att en utsträckt byggnadsforsknings landvinningar motverkas av en meningslös byråkratisk apparat.

Landet har behov av en stark regering med fast inre konsolidering och en stadig kurs, som inte ramlar i farstun för allsköns populära överbud, en regering som fullföljer den under de sista fem åren förda lyckosamma politiken, brukar herr statsministern framhålla. Synd bara att statsministern inte tycks vara vidare pigg på att närmare utforma vad han menar med den stadiga kursen. Nu är det många som efter hans tal erinrar sig cirkusföreställningen i fjol, där i tur och ordning programpunkterna lågränta, tvångssparande, höjd ränta och extra bolagsskatt avlöste varandra på den politiska manegen. Det var många trogna väljare som kände sig vimmelkantiga inför denna galopp. Hur det i övrigt står till med konsekvensen och fastheten framgår av de nyss lämnade exemplen rörande kreditgivningen till småföretagarna eller fastighetsbeskattningen.

Enligt den auktoritativa uttolkaren i tidningen Folket innebär den nyss träffade koalitionsuppställningen, att »den eko-

nomiska politiken på alla väsentliga avsnitt kan föras med samma stramhet och fasthet som hittills».

Låt oss se, hur det förhåller sig med stramheten och fastheten. Ett kriterium härpå har vi i utvecklingen av konsumentprisindex, levnadskostnadsindex med skatterna *ej* medräknade. Om årsmedeltalet för nämnda index år 1949 sättes till 100, hade det vid slutet av 1952, då koalitionsregeringen fungerat 1 1/4 år, stigit till 128. Samma tal gällde vid slutet av år 1953. År 1954 var det något högre, nämligen 129, men i slutet av förra året hade det sprungit upp till 137, och för närvarande torde konsumentprisindex ligga någonstans mellan 139 och 140. För stora grupper medborgare har emellertid levnadskostnaderna stigit betydligt mer än vad dessa siffror utvisar, eftersom de icke inkluderar skatterna. Mot bakgrunden av vad som här skett kan ställas uttalandet i regeringsförklaringen, att »de allmänna riktlinjer för regeringspolitiken, varom de båda parterna enades år 1951, har kunnat hävdas på ett tillfredsställande sätt». En av de främsta punkterna i regeringsöverenskommelsen 1951 var dock ett fast penningvärde. Jag har många gånger förut sagt, att alla har inte möjlighet att kompensera sig för prisstegringarna. Det finns många svenska medborgare som frågar sig: »Hur skall det gå med Pinnebergs?»

Trots detta talas det på regeringshåll om den strama och återhållsamma ekonomiska politik, som bedrivits från regeringens sida. Hur kan detta vara möjligt? Inbillar man sig verkligen att svenska folket tror på denna slogan? Varför har vi i vårt land gått så bet på uppgiften att hålla den ekonomiska balansen, såväl inåt som utåt, under kontroll? Var ligger felet? Vi har dock genomlevat en period med sällsynt gynnsamma bytesförhållanden vid våra affärer med främmande länder, fått bra betalt för våra exportprodukter och haft en relativt låg prisnivå för importerade varor.

Vi har en koalitionsregering. »I detta vansklighetens land

du fåfängt lyckan söker.

Du knyter dina vänskapsband och dina skatter öker.»

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

Jag menar inte att regeringen och dess stödgrupper i den svenska riksdagen lagt sig till med några skattegömmor på statens bekostnad. Det är en annan sorts skatter, det är fråga om, skatter som folket känner inpå bara benen. Vi har varit fångna i en illusion, illusionen att pålagor av olika slag skulle varit ägnade att bringa jämvikt i samhällsekonomien. Nu vet vi att den metoden inte räcker, inte ensam leder till målet.

Framför allt har de skattepolitiska åtgärderna gått ut över de produktiva företagen i avsikt att tvinga dem till återhållsamhet i fråga om investeringarna. Det har ju varit en trossats, att inflationens drivkraft skulle komma från investeringsfronten. Men trots stegrade företagskatter av olika slag har penningvärdets försämring fortsatt. Det måste alltså vara något fel i själva metodiken. Må det vara nog, för att bevisa vad frågan gäller, att anföra ett par siffror:

Privatföretagarnas med investeringskatt belagda nyinvesteringar torde uppgå till omkring 3 miljarder kronor per år, medan den privata konsumtionen belöper sig till 10 gånger så mycket eller omkring 30 miljarder. Härav torde framgå att en obetydlig åtstramning på konsumtionssidan måste få betydligt större effekt än en kraftig nedskärning av investeringarna. Det skall villigt erkännas, att dessa två faktorer inte är oberoende av varandra. En investeringsökning tenderar mot en ökning av löneinkomsterna med ty åtföljande ökning av konsumtionen. Men även om hänsyn tas till detta samband torde stå klart, att pristrycket f. n. i varje fall framför allt kommer från konsumtionssidan.

Det spörsmål vi står inför har mer än en aspekt. Det är inte bara en fråga för dagen utan ett spörsmål på lång sikt. Från utländska observatörer och från internationella organisations sida har Sveriges ekonomi under de sista åren varit föremål för alltmer närgången uppmärksamhet. Man har förvänat sig över nedgången i vår industriproduktions stegringstakt, jämfört med flera andra industriländer. Det ser ut som om vi mer och mer skulle börja att släpa efter.

Orsakerna till denna eftersläpning kan vara flera. När freden kom, var vår produktionsapparat i det väsentliga intakt. Vi hade därför ett försprång i jämförelse med konkurrerande länder. Detta försprång har vi nu förlorat. De krigshärjade länderna — det gäller framför allt Västyskland — har nödgats bygga upp sin förstörda produktionsapparat från grunden och gjort den tiptop modern, medan vi på många håll stagnerat och kommit på efterkälken.

Den väsentliga orsaken till att vi saktat efter torde vara, att de konjunkturdämpande åtgärderna framför allt gått ut över näringslivet och dess förnyelse. Kreditrestriktionerna har ensidigt inriktats på privatföretagens investeringar och i varje fall i mindre grad träffat de offentliga investeringarna, för att nu inte tala om konsumtionen — både den offentliga och den privata — som fått utvecklas ganska fritt. De industriella nyinvesteringarna har under tidsperioden 1951—1955 legat betydligt efter vad långtidsutredningen år 1951 förutsatte. Detta är så mycket mera bekymmersamt som tekniken runt om i världen befinner sig i en skalömsningsprocess, vars innebörd vi endast oklart kan skönja. Tills vidare har den restriktiva politikens följder främst framträtt inom hemmaindustrien, där textilbranschen kämpar en förtvivlad kamp. Men även exportindustrien börjar få en viss känning av det bistrare ekonomiska klimatet. Den vid vår riksdagen förutsatta ökningen i den industriella produktionen har ej infriats. Härmed har också förutsättningen för de i år inträffade lönestegringarna i betydlig grad bortfallit.

Vad exportindustrien beträffar var det trävaruproduktionen som först fick känning av de hårdare villkoren på världsmarknaden. Nu har till denna försämring i fråga om trävarorna kommit en försvårad avsättning för trämassa, särskilt sulfitmassa, som bl. a. tagit sig uttryck i en pressning nedåt av priserna på den internationella marknaden. Även på andra områden av vår exportindustri förekommer en för många svenska företag besvärande utländsk konkurrens.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

Hur förhållandena för vår massaindustri kommer att te sig om ett eller annat år, när expansionen av den amerikanska och kanadensiska massaindustrien gör sig gällande, återstår att se. Även eljest optimistiska bedömare börjar att se pessimistiskt på situationen.

Inför detta läge har statsmakterna all anledning att revidera sin inställning till näringslivet och dess problem. Kan det vara klokt att behålla den hämsko på näringslivet som alla dessa nya pålagor utgör: den extra bolagsskatten, investeringsavgiften och de restriktiva varuvärderingsreglerna? Hela arsenalen skall emellertid utnyttjas även nästa år, om regeringen får sin vilja igenom. Och det får den givetvis.

Vi är stolta över det nuvarande välståndet i vårt land. Under valmötena och vid andra dylika uppvisningar brukar välståndet tillskrivas den kloka och framsynta politik som det största partiet bedrivit. Partiledarna är dock tillräckligt intelligenta för att inse, att detta inte är hela sanningen. Somliga menar, att det är motsatsen till sanningen. Ställ bara den frågan, varifrån det allmänna fått medlen till alla de sociala utgifter, som vi är berättigat stolta över! Mellan valen, särskilt då de ledande träffar näringslivets folk, brukar svaret vara: »Det är ni inom näringslivet, som skaffar oss pengarna!» De kommer från våra naturtillgångar, från malmen, skogen och vattenfallen, från fabriker, verkstäderna och sjöfarten. Men naturtillgångarna skulle vara värdelösa, om inte företagens ledare och arbetare genom uppfinningar och rationalisering, genom fantasi och framåtanda skapade välståndet. Låt oss inte heller glömma vårt rationaliserade, högt utvecklade jordbruk!

I det moderna produktionslivet, vare sig det gäller industrien eller jordbruket, utgöres grunden av en rikt förgrenad forskning, grundforskning som målforskning. Varje miljon som tas ut från företagen i extra skatter betyder en miljon mindre i forskning, rationalisering och utbyggnad. När vi bygger ut och effektiviserar vår produktionsapparat, byg-

ger vi för framtiden. Vi har i vår politik under efterkrigsåren inte tillräckligt tänkt på våra efterkommande och deras möjlighet att göra sig gällande i en alltmera hårdnande internationell konkurrens.

Den förra veckan utkomna höstrapporten från konjunkturinstitutet utgör ingen uppbygglig läsning. Rapporten är nyktert saklig, såsom anstår en statlig myndighets utlåtande. Ändå kan inte institutet uraktlåta att i sin slutliga sammanfattning understryka, att framställningen kommit att belysa »vissa egenheter i det ekonomiska systemet och den ekonomiska politiken». Tendenserna till överkonjunktur inom den svenska ekonomien har visserligen dämpats, framför allt på arbetsmarknaden, men bristen på jämvikt är fortfarande påtaglig i fråga om löneutvecklingen och utrikeshandeln, säger konjunkturinstitutet. En ytterligare minskning av efterfrågan på arbetskraft kan medföra större risker för arbetslöshet än tidigare under efterkrigstiden, heter det vidare. Underskottet i bytesbalansen gentemot utlandet synes inte enbart bero på den högt uppdrivna inhemska efterfrågan, utan också på vissa s. k. strukturella förändringar, som ökat svenskarnas benägenhet att köpa importerade varor, inte bara nödvändighetsvaror utan också rena lyxartiklar. Såvitt jag förstår, menar institutet att svenskarna lagt sig till med för fina vävningar. Institutet håller före, att de konjunkturpolitiska åtgärder, som finansministern och riksbanken vidtagit för att återställa den ekonomiska jämvikten, hittills inte lett till åsyftad effekt. Institutet uttrycker sig i följande ord:

»Tar man således för givet att strukturändringar i både konsumtion, investeringar och produktion tenderat att oavsett det aktuella konjunkturläget ständigt öka importen, framstår det inte som särskilt märkvärdigt att de konjunkturpolitiska medel som satts in har varit otillräckligt effektiva; det blir vanskligt, för att inte säga omöjligt, att med enbart konjunkturpolitiska medel styra ekonomien kring en på förhand givna hög aktivitetsnivå och med samma medel motverka

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

konsekvenserna av en dylik kontinuerligt pågående strukturell omvandlingsprocess.»

Jag förutsätter att kammarens ledamöter förstått innehållet i detta citat och i likhet med konjunkturinstitutet inte finner det hela så särskilt märkvärdigt.

Det personliga sparandet har i år varit lägre än i fjol, framgår det av rapporten. För den fortsatta ekonomiska utvecklingen blir företagens möjligheter att finansiera sina fasta investeringar av väsentlig betydelse. Det förefaller sannolikt, att företagen nästa år kommer att möta svårigheter att finansiera en oförändrad investeringsvolym.

Måttet på förändringar av ett enskilt hushålls ekonomi under ett år anges av huruvida hushållet ökat eller minskat sina ekonomiska tillgångar. Inom folkhushållet markeras motsvarande förlopp av bytesbalansens utveckling. Svenska folkhushållets bytesbalans utvisade år 1954 ett underskott på 166 miljoner kronor. Förra året var underskottet 414 miljoner, och i år beräknas det uppgå till 450 miljoner. Då är för varje år det s. k. sjöfartsnettot medräknat, som i år beräknas bli 1 175 miljoner kronor.

Valutareserven företer däremot en skenbar stabilitet med någon dragning nedåt, men det beror på att den s. k. förskjutningsposten ökat. Med förskjutningsposten menar man att importen inte till fullo betalats utan att krediter erhållits från de utländska leverantörernas sida. De utländska krediterna kan naturligtvis på kort sikt sägas upp, och då möter vi ett motsvarande underskott i valutareserven. Med ett ord, vi har under de sista åren levat över våra tillgångar, och detta i trots av alla de åtgärder som i form av olika pålagor och restriktioner pålagts näringslivet. Investeringarna har inte minskat, och det beror, såsom konjunkturinstitutet framhåller, på att de finanspolitiska åtgärderna »verkat som ett incitament till en förskjutning från privat till statlig investeringsefterfrågan».

Kanske man rent av inte skulle behöva ta sin tillflykt till strukturförändringarna i samhället för att förklara utgången av den ekonomiska politiken i form

av översysselsättning, löneglidning och prisstegringar med s. k. konsekvensprisstegringar, som vi bevitnat de senaste åren. Åtminstone inte helt! Kanske man också borde hålla ett öga på statens egna åtgöranden.

Apropå konsekvensprisstegringarna så träder i morgon de nya taxorna vid statens järnvägar i kraft. Det blir den fjärde taxehöjningen sedan år 1950. Koalitionens utflykter under dessa fem år har alltså kännetecknats av nära nog en taxeförhöjning per år. Sammanlagt innebär regeringens ekonomiska exkurser, att biljettpriserna i stort sett kommer att ligga 47 procent över 1950 års nivå. Taxeförhöjningen torde vara ofrånkomlig, eftersom järnvägarnas budget annars skulle förete ett underskott för innevarande räkenskapsår på 60 miljoner kronor. Järnvägarna är givetvis oskyldiga, de är nog i stort sett bra skötta. De är endast offer för ett system, som verkat över hela samhällslivet, och taxeförhöjningen är att räkna som ett symptom på systemets sätt att verka.

Vid en presskonferens i fredags bekräftade finansministern ryktet, att han skulle pröva »ett kompanjonskap med speldjävulen». Det kom nu inte som någon överraskning. Jag har länge fruktat, att det skulle gå den vägen med herr Sträng. Till yttermera visso hoppades han på att som kumpaner kring roulettebordet få med sig regeringens övriga ledamöter. Så får vi då barnensdagslotteri två gånger om året till svenska folkets förnöjelse. Nog skulle det väl vara möjligt att kunna övertyga skattebetalarna om att de bör låta sina för mycket betalda skatter kvarstå i statsverket på annat sätt än genom hasardspel — ja, jag är inte moraliskt bekymrad — exempelvis genom en normal räntesättning och genom att det föres en sådan politik att tilltron till penningvärdet återställes.

Mot den lanken, att man skulle söka få till stånd en utjämning mellan höst- och vårhalvåret i statens kassaställning, har jag givetvis intet att erinra. Jag tror att det är en klok åtgärd. Men skulle det inte vara möjligt att närma till varandra terminerna för återbetalning av över-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

skjutande skatt och inbetalning av kvarstående skattemedel?

Herr talman! Jag sade för en stund sedan:

»I detta vansklighetens land
du fåfängt lyckan söker»,

men det var nog ändå en överdrift, sett mot bakgrunden av vad som utspelas i öster och nere i söder. Vi har våra skärmytslingar om hur samhällets styrelse bör utgestaltas i dag och i morgon. Vi har olika uppfattningar om hur grunden bör läggas för att en kommande generation skall finna sig väl till rätta i vårt land. Med dagens världspolitiska händelseförlopp för ögonen ter sig alla dessa kontroverser dock små och obetydliga. Vi är ett ensartat folk med frihetskänslan förankrad i en lång historisk utveckling. Vi har tanke-, yttrande- och samvetsfrihet, ett folkligt styrelsesätt för fria medborgare. Vi har möjlighet att under öppna förhandlingar länka vårt folks fortsatta tillvaro in på banor, som kan ge trivsel för det stora flertalet. Vi bör ägna en tacksamhetens tanke åt denna vår privilegierade ställning.

Men privilegier förpliktar. Svenska folket vill säkert göra allt det har i sin makt att hjälpa Ungerns lidande skaror, som nu kämpar för att vinna elementär frihet och rätt. Hela vårt folk, i varje fall den överväldigande delen av vårt folk, hyser varmt deltagande med dessa kvinnor och män som strider för att avkasta sig oket. Måhända är kampen tills vidare förgäves. Men så småningom skall väl frihetens timme slå även för de folk, som i dag är slagna i diktaturens bojar.

»Vad våldet må skapa är vanskligt
och kort.

Det dör som en stormvind i öknen
bort.»

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Av vad herr Ohlon yttrade i slutet sitt av anförande, framgår det att vi samlats till detta första möte vid höstsessionen under intrycket av stora och skakande händelser ute i världen.

Förhållandena i Marocko, Algeriet och Tunisien har ju länge utgjort och förblir allttjämt en oroshärd utan att slutet ännu låter sig skönjas. Oron i arabvärlden har även manifesterats genom Egyptens attack mot Suezkanalens internationella status. Ett tålmodigt arbete har varit i gång för att tillvarata denna frågas betydelsefulla internationella aspekter. Det har varit tillfredsställande, att det svenska ställningstagandet i detta ömtåliga sammanhang kunnat ske i enighetens tecken. Jag vill också gärna ge utrikesministern mitt erkännande för hans personliga insats vid frågans tidigare handläggning.

Allt detta är nu ett passerat stadium. Över en natt har läget förändrats genom att England och Frankrike skridit till ockupation av kanalzonen. Åtgärden har sammanhang med Israels desperata militära aktion på egyptiskt område på Sinaihalvön. Härmed har, såvitt jag förstår, en situation skapats som kan sätta världsfreden i fara. Förenta Nationerna kan komma att stå inför sin hittills största påfrestning.

Trots dessa dramatiska händelser är vi nog ändå mest engagerade av att det börjar knaka i fogarna på det ryska satellitväldet. Det rör sig om spontana folkresningar i avstaliniseringens spår för att avskudda eller åtminstone lätta det ryska oket och äntligen få något av den verkliga demokrati, som varit folkdemokratierna förmenad. Dess bättre ser det ut som om Polen skulle kunna vinna en första etapp av den åtrådda friheten utan blodsutgjutelse. I Ungern är slutakten ännu inte spelad. Som herr Ohlon redan givit uttryck åt, har vi med djup medkänsla och beundran följt det tappra ungerska folkets kamp, ojämn i den mån den måst föras mot ryska trupper, stridsvagnar och artilleri. Må de tunga offer, som bragts, visa sig ej ha varit förgäves. Även om det är en droppe i ett hav, så värmer det oss att svenska folket i Röda Korsets och Rådna Barnens regi kunnat lämna snabb hjälp med angelägna förnödenheter. Sovjet har änyo tvingats att visa sitt verkliga ansikte. Det går inte ihop med den frynt-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

liga Genève-minen, med talet om mänskliga rättigheter och undertryckta folks rätt till frihet, om icke-inblandning och respekt för andra staters suveränitet. Allt detta är avsett för opportunistisk användning i den diktatoriska maktpolitikens tjänst. Det är en läxa, som även vi har anledning att ännu en gång lära oss och dra de utrikespolitiska och försvarspolitiska konsekvenserna av.

På hemmaplan kan det synas som om ingenting hänt. Den gamla regeringen sitter alltjämt i klistret på taburetterna. Men bakom kulisserna har det hänt en hel del. Den tendens i borgerlig riktning, som när det gäller andrakammarvalen varit kontinuerlig alltsedan 1944, har vid det nyss förrättade valet fortsatt och lett till att de borgerliga partierna för första gången sedan 1932 fått majoritet både i väljarkåren och i andra kammaren. Det var med spänning man avvaktade, vilken inverkan detta väsentliga faktum skulle få på regeringsproblemet, i all synnerhet som bondeförbundet återigen fått vidkännas allvarliga förluster, uppenbarligen föranledda av partiets samverkan i regeringsställning med socialdemokraterna. Klistret höll, om också med ett nödrop. Den handling, som beseglade uppgörelsen, påminner mig närmast om ett äktenskapsförord, där man lagt vissa familjeangelägenheter till rätta även med tanke på eventuell skilsmässa. Att lägga sig i denna uppgörelse känns för en utomstående nästan som att bryta mot privatlivets helgd, i synnerhet sedan man tagit del av hur lyckosam de gångna fem årens förbindelse framstår för de i sanning anspråklösa kontrahenterna. Nog kan man väl tala om ett inklinationsparti, när en förbindelse, som väsentligen tillkom på grund av enighet om en rörlig penningpolitiks otjänlighet som vapen mot inflationen, kunnat fortsätta av bara farten även sedan man sett sig nödsakad att tillämpa en penningpolitik, som bara måst göras mera extrem, därför att den inte vidtog i tid.

Herr Ohlon har varit nog ofin att blanda sig i familjeangelägenheterna, och jag känner mig därför befriad från

att för egen del behöva göra detsamma.

Härmed må vara hur som helst; jag kan inte ur formell parlamentarisk synpunkt göra någon invändning mot det avgörande kontrahenterna träffat. Till sammans behärskar de alltjämt majoriteten i båda kamrarna, och på dem har det ankommit att bedöma, vilken lösning som ur landets synpunkt bäst motsvarar valresultatet och det onekligen brydsamma läget. Innebörden är ju likväl, att ett borgerligt parti, som lidit stora förluster på sin tidigare samverkan med socialdemokraterna, väljer att även i fortsättningen bära upp den socialdemokratiska dominansen. Säg vad man vill, men inte står det i överensstämmelse med rörelseriktningen i valmanskåren. Det visar att tiden tyvärr ännu inte är mogen för mera samlande lösningar, lösningar som ser till helheten framför gruppintressen. Enligt min mening — och jag har framhållit den vid många tillfällen — har hela efterkrigstiden präglats av förlösade möjligheter att i omstridda frågor nå lösningar på verkligt bred bas. Detta behöver ju inte nödvändigt förutsätta ett samregerande. Men det förutsätter vilja och förmåga hos dem, som företräder en knapp majoritet, att ta vederbörlig hänsyn till en minoritet, som omfattar så gott som halva nationen. Detta gäller naturligtvis i lika grad, om majoriteten är socialdemokratisk eller borgerlig. Fråga är emellertid, om inte de vanskligheter, särskilt på det ekonomiska området, som alltmer tornar upp sig, borde ge företrädarna för samtliga demokratiska partier anledning att söka underbygga möjligheterna för en framtida samverkan även på regeringsplanet.

Då vid diskussionen om den nuvarande parlamentariska situationen även förstakammarproblemet kommit in i bilden, vill jag för min del förklara att jag inte är beredd att av opportunistiska skäl slopa den garanti för kontinuitet som en första kammare utgör. För mig är förstakammarproblemet en fråga om vissa av utvecklingen betingade reformer, inte om ett avskaffande. Så är t. ex. den nuvarande valordningen, såsom jag ti-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

digare haft anledning framhålla, mycket otillfredsställande ur proportionell synpunkt. Ja, man kan i dag nästan tala om omvänd proportionalitet. Kammaren har nu 13 högerrepresentanter och 25 bondeförbundare, under det att högern vid sista valet fick nästan dubbelt så många röster som bondeförbundet. — Jag skulle ju kunna tillägga, att kammaren själv kunde lämna ett bättre bidrag till sin fortsatta existens genom att visa litet mera intresse för handläggningen av ärendena i den egna kammaren än vad som just nu visas.

Som jag redan antytt, finner jag det nya regeringsprogrammet föga inbjudande till en fruktbar diskussion. Jag vill i stället beröra vissa frågor, varom programmet inte ger något besked.

Konjunkturinstitutets höstrapport, som i det hela är föga ägnad att stämma till optimism, konstaterar vad vi alla länge har vetat, att de omedelbara produktiva investeringarna i vårt land är otillräckliga. De är otillräckliga framför allt mot den bakgrunden, att den internationella konkurrensen uppenbarligen hårdnat till igen. Den erfarenheten gör alla våra exportföretag, och vi kan inom olika branscher även på hemmamarknaden konstatera en kärvare atmosfär. I och för sig är en sådan utveckling ingenting att beklaga sig över. En starkare konkurrensbenägenhet i det ekonomiska livet måste betraktas som en fördel ur den ekonomiska effektivitetens och ur konsumenternas synpunkt. Förutsättningen för att ett sådant resonemang skall kunna föras i praktiken är emellertid, att det svenska näringslivet får möjligheter att bibehålla och förbättra sin konkurrensförmåga. I mera begränsad bemärkelse är detta en fråga om skydd mot olika slag av dumping och möjligheterna att tävla på rimliga villkor både på hemmamarknaden och på exportmarknaden. I båda dessa avseenden är tullfrågorna och en effektiv lagstiftning för skydd mot dumping av stor betydelse. Man kan inte befria sig ifrån känslan att vår antidumpingberedskap är ineffektiv och alltför tungrodd. Vi hinner helt enkelt inte med i dansen, i

synnerhet inte inför de blixtt attacker, som utan hänsyn till priser och kostnader sättes in från öststaternas sida. Tulltaxekommittén har ansett denna fråga ligga utanför dess uppdrag, vilket måste beklagas med hänsyn till det presade läge, vari ett stort antal företag befinner sig i dag. Tulltaxekommittén är nu i praktiken färdig med sitt arbete, och vi får väl i en nära framtid taga ställning till dess förslag. I avvaktan härpå vill jag endast framhålla angelägenheten av att tilltänkta tullsänkningar måtte tillvaratagas för erhållande av kompensation i form av utländska tullmedgivanden.

På längre sikt är emellertid tullfrågan inte det avgörande för vår konkurrensförmåga. Denna bestäms i långt högre grad av det investeringsutrymme, över vilket det produktiva livet kan förfoga. I princip förefaller vi alla vara överens om den saken. Regeringen har gång på gång deklarerat, att en politik som arbetar med investeringsbegränsningar som sitt främsta medel endast kan vara kortfristig. Varken med hänsyn till vår valutareserv, vår sysselsättning eller vår framtida levnadsstandard kan vi fortsätta med tekniken att köpa schematisk balans av kort varaktighet i vår ekonomi till priset av eftersatta investeringar. Detta negativa sätt att hålla en konstlad jämvikt blir allt ineffektiva-re och allt riskfylldare, ju längre man fortsätter med det. Nå, om vi nu är överens i princip, så uppkommer frågan vad vi vill göra i praktiken. Det förefaller mig, som om just denna fråga borde vara den centrala både för dagens debatt och i de diskussioner, som kommer att följa under den närmaste tiden.

Vilket investeringsutrymme som står till förfogande måste till slut bli beroende på sparandets omfattning. Det finns ingen väg udenom detta faktum. Man har då — teoretiskt sett — två vägar att välja på. Man kan på olika sätt åstadkomma ett mer eller mindre omfattande tvångssparande, eller man kan satsa på uppgiften att effektivt främja det frivilliga sparandet. Jag tror inte att det i längden finns någon möjlighet att

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

på en gång rida på båda dessa hästar. Ett tvångssparande får, hur man än utformar det och hur väl man än maskerar det, en ödesdiger effekt på det frivilliga sparandet. Sparförmågan minskar, särskilt småsparandets personliga sparutrymme, och sparviljan mattas. Tvångssparandet betyder att man flyttar över ansvaret från spararna till myndigheterna, och det kan man naturligtvis göra, men då får man vara beredd på att ta konsekvenserna. Tvångssparandet lägger väsentligen kapitalbildningen i statens hand, bygger under kompensationsstänkandet och gör sparfrågan till en intressepolitisk avvägning, där, som ej sällan i sådana sammanhang, ovidkommande hänsyn blir dominerande.

Både av principiella skäl och med hänsyn till tvångssparandets följder väljer vi i högerpartiet det frivilliga sparandets linje. Vad regeringspartierna väljer, vet ingen. Frågan är, om de själva vet det. För oss framstår med den utgångspunkten brett upplagda åtgärder till det frivilliga sparandets främjande icke blott som önskvärda utan även som ofrånkomliga. Uppgiften är av brådskande natur, icke minst därför att det alltid tar tid, innan ett sparvänligt klimat hinna växa fram och innan det ger utslag i en ökad sparbenägenhet. Det gäller att låta sparvänligheten genomsyra hela politiken, skattepolitiken, den ekonomiska politiken och äganderättspolitiken och att under en övergångs- och anpassningstid på bred front vidtaga speciella sparstimulerande åtgärder. I sistnämnda hänseende har höstriksdagen en möjlighet att göra en insats vid behandlingen av vår uppskjutna sparmotion.

»Detta har ni sagt förut», svarar man från regeringshåll. Ja visst har vi det, men ännu har våra framstötter icke lett till resultat, och ju längre tiden går, desto tydligare blir det att en omställning och omedelbara åtgärder är av nöden. Självfallet måste man vara beredd att diskutera både uppläggnings- och utformningen av de omedelbart sparfrämjande åtgärderna. Vi för vår del är beredda till varje sakligt meningsutbyte även på den punkten, men låt mig redan

från början få deklarerat att vi inte tror på de långfristiga resultaten av de ohöjda vädjanden till människornas lotteri- och spelinstinkt som tycks vara högsta mode bland dagens makthavare! Att systematiskt appellera till dagdrömmar om den plötsliga och i verklig mening oförtjänta rikedomerna är att underminera själva grunden för ett långsiktigt sparande, för ett sparande som ger hållbara samhällsekonomiska fördelar. Man behöver inte uppehålla sig vid de allmänmoraliska synpunkter man kan lägga på detta sätt att spekulera i ett primitivt spekulationsraseri. Man kan bara slå fast att vägen över lotterivinster aldrig kan leda till en fast grund för framåtskridandet och jämvikten, varken för den enskilda människan eller för samhället.

Den kungliga propositionen om nästa års stora skattelotteri är anmärkningsvärd, icke minst ur formella synpunkter. Vad är det som här sker? Genom en alldeles uppenbar undanmanöver inkräktar regeringen på riksgäldsfullmäktiges kompetens. Regeringen ingriper på ett område, där enligt gällande grundlag och enligt hävdvunnen svensk praxis riksdagens verk — riksgäldsfullmäktige — har uteslutande kompetens. Den formalistiska täckning man i propositionens kläm skaffat sig för denna uppseendeväckande åtgärd är icke tillfredsställande. Man har inte ens aktat nödigt att höra riksgäldsfullmäktige i saken. Det är väl ändå en sak som vederbörande utskott får rätta till.

Om syftet, som man förmenar att detta skattelotteri skall tjäna, råder inga delade meningar. Redan i våras aktualiserade vi inom högerpartiet frågan om att få en utjämning till stånd i de stora säsongvariationer, som kännetecknar statens utgiftsbehov. Vi framlade i detta sammanhang ett enkelt och praktiskt förslag till frågans lösning. Detta förslag har nu underkänts av den orsaken, att man inom finansdepartementet icke anser en ränta på 7 procent tillräckligt lockande för att människor skall gå med på att skjuta på sina ekonomiska anspråk på staten. Har man tänkt på vil-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

ket omdöme man därmed fällt om den ekonomiska politik, som man bedriver? Lotteritanken i den nu föreslagna utformningen kan komma att desorganisera premieobligationsmarknaden och åtminstone på kort sikt störa följderna av de kursstödande åtgärder på denna marknad, för vilka man för icke så särskilt länge sedan beslöt sig. Det är uppenbarligen fråga om en engångsåtgärd. Får jag då fråga: Är meningen den, att vi varje år skall ha ett stort skattelotteri, där lottsedlarna säljes strax före jul och inlöses strax före midsommar, men att beslut därom skall fattas en gång om året — således en ny form till övriga former av permanenta engångsåtgärder?

Endast beslutsamma åtgärder till det frivilliga sparandets främjande kan skapa grunden för en kapitalmarknad, som verkligen fungerar, och därmed för en produktiv investeringsvolym av den storlek vi uppenbarligen är i oundgängligt behov av. Detta förutsätter också att de hinder för företagssparandet, som extraskatterna på företagen innebär, omedelbart försvinner. Vi måste för att kunna lösa de produktiva uppgifter vi har framför oss bereda möjlighet till ett ökat företagssparande.

Hur allvarligt läget i själva verket är efter den 25-procentiga höjningen av bolagsskatten samt de ändrade reglerna för avskrivning och alldeles särskilt beträffande varulagervärdering, med investeringsavgiften som ytterligare påbröd, framgår klart och, såvitt jag kan finna, oemotsägligt av den framställning som de stora näringsorganisationerna enligt gårdagens tidningar ingivit till Kungl. Maj:t. Det är fara å färde, och ingen som ivrar för rikets väl kan gärna slå dövörat till.

Nya skäl har tillkommit utöver dem som tidigare åberopats till stöd för kravet på ökade möjligheter till produktiva investeringar. Den nedsättning av arbetstiden som planeras med början år 1958 måste kunna mötas med omfattande och kostnadskrävande rationaliseringsåtgärder för att i möjligaste mån motväga den produktionsminskning som eljest blir

följden. En annan omständighet är att vi måste i god tid kunna anpassa våra förhållanden till den utveckling mot större gemensamma marknader, som nu kan skönjas, vare sig det blir fråga om en nordisk marknad eller en europeisk sådan. Arbetet på en gemensam nordisk marknad är ju i full gång, och det har vi väl all anledning att stödja i princip. Men jag vill begagna tillfället understryka vikten av att detta arbete bedrivs med all möjlig hänsyn till det perspektiv, som samarbetet på ett vidare europeiskt plan öppnar. Jag tror inte, att vi skall nöja oss med att här bara ställa oss passivt avvaktande. Det skulle vara av stort intresse, om handelsministern kunde delge kammaren något om regeringens syn på detta vittutseende problem.

Vad särskilt investeringsavgiften beträffar, som i proposition nr 188 föreslås förnyad för år 1957, har jag haft tillfälle att flera gånger och senast vid remissdebatten förra hösten närmare utveckla skälen till att vi bestämt motsätter oss densamma. Dessa skäl gäller alltså, bara med ökad styrka, när det nu är fråga om förnyelse för ytterligare ett år, varför jag inte skall uppta tiden med att upprepa dem.

Jag kan emellertid inte låta stå oemotsagd en nyhet i finansministerens utläggning av texten, som måhända får betraktas som ett offer på koalitionen altare. Det gäller hans resonemang att, i den händelse en lättnad i den restriktiva ekonomiska politiken är möjlig, denna lättnad i första hand bör gälla kreditpolitiken, medan investeringsavgiften skulle bibehållas. Enligt mitt sätt att se är det att ställa sakerna på huvudet. Det är dock så, att investeringsavgiften rimligen måste betraktas som ett komplement till en restriktiv kreditpolitik. Av de båda åtgärderna är kreditpolitiken det mera allmänna medlet som har verkningar över det vidaste fältet, medan investeringsavgiften är en specialåtgärd som riktar sig till ett speciellt område av samhällsekonomin. Genom en restriktiv kreditpolitik syftar man till att få en efterfrågebegränsande effekt icke bara när det gäller investeringsområdet utan

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

indirekt också när det gäller konsumtionsområdet. En restriktiv kreditpolitik betyder höjd ränta och minskad tillgång på kredit. Därigenom blir det visserligen dyrare och svårare att få medel för investeringar, men därigenom blir det också dyrare och svårare för företagen att skaffa sig mera rörelsekapital för att finansiera löneökningar, ökade lager o. s. v. Om man nu tänker sig en möjlighet att lätta på den restriktiva politiken och att denna lättnad i första hand skulle få avse kreditpolitiken, så skulle detta innebära icke blott att räntan sänktes utan även att kreditillgången blev större. Det skulle emellertid vara i hög grad äventyrligt, i ett läge då vi fortfarande har att räkna med starka lönestegrings-tendenser, att på detta sätt lätta kredit-tillgången. Företagarnas motstånd mot lönehöjningar skulle därigenom försvagas, och den fortlöpande konsumtions-ökning som är, och under de senaste åren varit, det allvarligaste hotet mot vår ekonomiska stabilitet skulle därigenom få en ytterligare stimulans. Ännu mera äventyrlig skulle en sådan politik vara, om man samtidigt bibehöll en speciell straffskatt på investeringar. Den ensidighet i den ekonomiska politiken, som vi framför allt vänt oss emot och som innebär att de efterfrågebegränsande åtgärderna i så avgörande grad riktas just mot investeringsområdet, skulle därigenom ytterligare skärpas.

Vad bilaccisen beträffar behöver det väl knappast sägas att den ur våra synpunkter inte blivit mera acceptabel därför att den höjts, förvandlats från tillfällig till permanent och gjorts till en ny allmän inkomstkälla för staten i stället för att avses för vägändamål.

Om de omedelbart produktiva investeringarna skall kunnat bättre tillgodoses, kan inte gärna de offentliga investeringar, som inte har denna karaktär, tillåtas expandera i den takt de hittills gjort. En viss begränsning av den offentliga investeringsverksamheten, för både statens och kommunernas del, ter sig ofrånkomlig. Detta är icke någon lätt eller angenäm uppgift, men den blir inte angenämare, om man bara skjuter den framför

sig. Budgetbehandlingen pågår nu som bäst i departementen. Jag förmodar att samtidigt trycket från olika verk och styrelser börjat göra sig gällande. Här är, såsom vi tidigare tillåtit oss antyda, en angelägen uppgift som skulle gå lättare att lösa vid en samverkan över partilin-jerna. Detsamma förefaller mig gälla i många andra fall.

Men som jag tidigare i mitt anförande måst konstatera har denna tanke uppenbarligen ingen aktualitet för dagen. Regeringspartierna är ännu inte beredda till samverkan, utan litar enbart till upp-görelser sinsemellan, föredrar att hålla diskussionen inom sin egen snäva ram. Att själva utvecklingen undan för undan kommer att göra tanken på en samverkan alltmer levande är jag övertygad om. Det ligger på något sätt i luften. De gångna årens besvikelser, de många misslyckade försöken att votera fram ekonomisk jämvikt medverkar väl härtill, men också en allt vidare spridd känsla av att politiken inte kan hålla sig utanför den utveckling som kännetecknar samhällslivets alla andra områden. Överallt ser vi hur formerna för ett förnuftigt samförstånd mellan olika grupper och intressen växer fram. Överallt ser vi hur man strävar efter att utjämna motsättningar och stoppa undan prestigehänsyn. Det skulle vara bra märkvärdigt, om vi som sysslar med politisk verksamhet och som i vår dagliga gärning oupphörligt konfronteras med dessa strävanden skulle kunna dra en gräns som skär av den politiska sfären från den allmänna tendensen i tiden.

Herr talman! Vi avvaktar den dag, då regeringskontrahenterna skall finna, att de icke är sig själva nog.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDÉN:

Herr talman! Kammaren torde finna helt naturligt, att jag begagnar det tillfälle som remissdebatten erbjuder att säga några ord om de händelser som har inträffat under de senaste veckorna och dagarna på det utrikespolitiska fältet, detta så mycket hellre som bägge

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

de oppositionstalare som hittills har haft ordet har varit inne också på detta frågekomplex.

Det är två skilda grupper av händelser som jag vill beröra. Den ena gruppen gäller vad som har inträffat i Polen och Ungern, och den andra gruppen gäller Suezkanalfrågan och den därmed sammanhängande konflikten i Mellersta Östern mellan Israel och arabstaterna.

Vad som skett i Polen är ju strängt taget i första hand ett inrikespolitiskt händelseförlopp. Ett för världen plötsligt och oväntat utbrott av ett vida spritt missnöje med den rådande regimen medförde en inre omvälvning, en omvälvning som nu synes ha nått vissa resultat. Såvitt man kan bedöma innebörden av denna omvälvning gäller det att kravet på nationell oavhängighet och självbestämmanderätt har slagit igenom. Det polska folket vill inte finna sig i att Polen skall vara vad man kallar en satellitstat. Det tycks ju vara fråga om, inte ett övergivande av kommunismen såsom ekonomiskt system, men väl en förändring av den till ett slags nationell kommunism, en ny version av titoismen i Jugoslavien.

Dessa interna förändringar i det politiska systemet i Polen, som vi hoppas blir varaktiga, har givetvis också vissa utrikespolitiska verkningar.

När ett land saknar självständighet och handlingsförmåga och är helt beroende av en främmande makt, kan det rent allmänt sägas, att läget är labilt, att det är vissa risker för eruptioner som kan sprida sig också till angränsande länder och ur den synpunkten vara ett oroselement i världen. Övergången till ett större mått av demokrati har vi givetvis att på svensk sida hälsa med tillfredsställelse, eftersom vi själva är demokrater. Vi har också anledning, förefaller det mig, att betrakta det skedda såsom på längre sikt ägnat att minska motsättningen mellan väst och öst.

Vad Ungern beträffar har väl sannolikt händelseförloppet i Polen inverkat på utvecklingen. Liknande tendenser som i Polen har uppenbarligen verkat

under ytan i Ungern. Det visar ju att det i längden inte lyckas att kväva ett folks politiska frihetskänsla och frihetsidéer uteslutande genom en tvångsregim. I Ungern har inte omvälvningen, om det förblir en sådan, kunnat gå för sig lika smärtfritt som i Polen. Öppna strider mellan rebellerna—frihetskämparna på ena sidan och militären på den andra har ju lett till blodutgjutelser i en omfattning, som vi för närvarande inte har närmare uppgifter om, men som tydligen är ytterst betydande. Sovjetryska trupper har varit förlagda i landet och de har anlitats — man vet inte riktigt på vems tillskyndan. Det är djupt beklagligt att världen skall behöva bevittna skådespelet av främmande militärs insättande mot de folkmassor i Ungern, som demonstrerat för frihet och ökad demokrati. Hur läget är just nu är ganska oklart.

Den ungerska frågan har emellertid fått en internationell innebörd genom sovjetryska truppers ingripande, och saken har som bekant tagits upp av Förenta Nationerna, något som vi ur svenska synpunkter finner naturligt och rimligt. I Sverige sympatiserar vi säkerligen mycket allmänt med dessa ungerska patrioter som kräver frihet och oavhängighet för sitt land, och vi vädjar till Sovjetunionen att dra tillbaka sin militär ur landet och att i enlighet med den av Sovjet ofta proklamerade principen att inte blanda sig i andra staters interna förhållanden avbryta sin intervention i Ungern. Vi hoppas också att Förenta Nationernas säkerhetsråds ingripande skall kunna bidra till att främja en fredlig och tillfredsställande utveckling.

Vad beträffar Suezkanalfrågan, så har ju den sitt aktuella ursprung i den åtgärd, som den egyptiska presidenten vidtog, när han i kraft av sin ställning som enväldshärskare i Egypten utfärdade ett dekret om nationalisering av Suezkanalbolaget. Han gjorde detta säkerligen i medvetande om att det måste framkalla starka politiska återverkningar och på det viset vara ett riskmoment.

Huruvida man sedan kan betrakta denna åtgärd som ett övergrepp ur folk-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

rättslig synpunkt är en fråga som är mera omtvistad. Det förekommer ju inte så sällan och är accepterat såsom uttryck för godkända regler bland nationerna, att ett land genom lagstiftning genomför en nationalisering av företag, även om dessa äges av utlänningar eller om utlänningar har ekonomiskt intresse i dem. Under förutsättning att det då ges ersättning på ett tillfredsställande sätt betraktas det inte som ett folkrättsligt övergrepp, ehuru det i detta fall internt från aktieägarnas och delägarnas synpunkter måste betraktas som ett övergrepp, att en koncession, som inte hade utlöpt utan skulle gälla ytterligare tolv år, plötsligt sättes ur kraft. Men, som sagt, det är en intern fråga. Håller man sig till den internationella rätten är det i varje fall en omtvistad fråga.

Den femmannakommitté, i vilken även Sverige var representerat och som hade att ta upp diskussioner med president Nasser om lösning av Suezkanalfrågan, uttalade i sin skrivelse, att det beträffande spörsmålet huruvida här förelåg ett folkrättsbrott rådde olika meningar bland de 18 stater, som stod bakom programmet för en uppgörelse, och att man inte behövde fördjupa sig i den frågan utan borde rikta uppmärksamheten på den framtida lösningen. Det förslag, som de 18 staterna hade enat sig om, accepterar ju också faktiskt nationaliseringen som ett fullbordat faktum. Det begärdes inte i förslaget, att bolaget skulle återinsättas i sina rättigheter, utan det förutsattes en skälig ersättning för de ekonomiska förlusterna.

Det blev såsom man kunde vänta en stark reaktion mot den egyptiska åtgärden, och särskilt gjorde sig denna reaktion gällande i England och Frankrike. Det är i och för sig förklarligt. Först och främst var de ekonomiska intressena förankrade i dessa bägge länder; engelska staten äger 40 procent av aktierna, och en majoritet av aktierna ligger på ett stort antal franska händer. Man kunde därför säga att det var ganska naturligt och rimligt att England och Frankrike vidtog vissa repressalieåtgärder genom att frysa inne tillgång-

ar, som tillkom Egypten och som fanns i dessa båda länder. Eftersom ersättning inte givits — ersättning var erbjuden, men man visste inte hur bestämmelserna härom en gång skulle utformas — kunde det vara en rimlig åtgärd att dessa länder skaffade sig en pant för sina ersättningsanspråk i anledning av nationaliseringen. Man måste också ha förståelse för att dessa länder och kanske framför allt England fann att det var politiska risker förenade med regimförändringen i kanalen. Man hade ju redan förut fått bevittna hur den egyptiska regeringen genomfört blockadåtgärder mot Israel i trots av konventionen 1888, som stadgar att ingen diskriminering får ske gentemot främmande länder när det gäller sjöfarten i kanalen och att ingen bojkott får ske.

Jag skall inte ingå på det mycket omständliga försvar, som den egyptiska regeringen å sin sida presenterade när frågan var uppe i säkerhetsrådet. Jag kan bara i korthet nämna, att försvaret gick ut på att eftersom det fanns ett undantag i konventionen för det fall att Egypten var i krig, så borde detta undantag i detta fall tillämpas, enär krigstillstånd rådde mellan Egypten och Israel. De hade visserligen ingått avtal om vapenstillstånd, men vapenstillstånd är inte detsamma som fred, och därför förelåg här krig, och Egypten ansåg sig följaktligen berättigat till dessa bojkottåtgärder. Det är den egyptiska ståndpunkten i mycket stark förkortning. Jag skall inte gå närmare in på den, men det har varit en övervägande uppfattning, som jag tror är riktig, att diskrimineringen var ett bestämt rättsligt övergrepp gentemot Israel och gentemot de stater, som hade undertecknat 1888 års konvention rörande sjöfarten i kanalen.

Vad som framkallade mycken undran och många farhågor, under det kanalfrågan diskuterades i olika kretsar i de olika länderna, var att det både i England och i Frankrike och på en del andra håll och även från officiella representanter för dessa länders regeringar gavs uttryck åt den uppfattningen, att här kunde man använda militärt tvång för att

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

återföra Egypten till ordningen, om jag så får uttrycka det. Man lät förstå, att om man inte kunde få en ur internationell synpunkt tillfredsställande lösning av kanalfrågan, skulle man kunna använda militärt tvång.

Detta talesätt föreföll mycket främmande med tanke på att vi ju har Förenta Nationerna, där alla berörda makter är medlemmar, och Förenta Nationernas stadga tillåter inte några ensidiga militära åtgärder, tillåter inte vad vi här hemma med en juridisk term kallar egenmäktigt förfarande. Talet om militära aktioner var därför olycksbådande. Det kunde tyda på att de länder, vilkas regeringar förde detta tal, skulle vara beredda att utan hänsyn till Förenta Nationerna och dess principer på egen hand företaga militära åtgärder för att tvinga fram en viss lösning av Suezkanalfrågan.

Detta påminner något om en del händelser under mellankrigstiden, efter första världskriget, då vi hade Nationernas förbund, som ju också avlyste våldsåtgärder staterna emellan. Jag tänker på exempelvis Korfuaffären, när Mussolini lät ockupera ön Korfu därför att en italiensk general blivit skjuten, som det antogs av greker. Mussolini tog då som repressalieåtgärd den grekiska ön Korfu i besittning och använde den som påtryckningsmedel för att få en uppgörelse, som han kunde anse tillfredsställande. Jag vill också påminna om när den franske presidenten Poincaré lät franska trupper gå in i Ruhrlandet för att skaffa sig pant för Frankrikes skadeståndsanspråk. Sådana åtgärder blev på den tiden starkt kritiserade, i varje fall av de stater som ville göra allvar av Nationernas förbund och dess principer. Inte minst i Sverige framkom stark kritik mot ett dylikt egenmäktigt förfarande.

Det visade sig också under debatterna om Suezkanalfrågan att en mycket utbredd opinion i många länder starkt reagerade mot det franska och engelska talet om ensidig militär aktion, och från många håll sades det att militära tvångsåtgärder inte kunde ifrågakomma

utan att vara rekommenderade av Förenta Nationernas säkerhetsråd. Jag skulle för min del vilja gå ett stycke längre och säga, att inte heller säkerhetsrådet har någon befogenhet att påbjuda eller rekommendera militära tvångsåtgärder när det gäller att lösa en internationell fråga. Det förutsattes i Förenta Nationernas stadga att sanktioner kan användas gentemot en angripare, men ingen kan väl påstå att Egypten är angripare därför att Egypten genom lagstiftning har nationaliserat Suezkanalbolaget.

Frågan hänsköts till Förenta Nationerna, och under behandlingen där nåddes ett visst mått av enighet. Jag vill inom parentes säga, att de skandinaviska länderna arbetade mycket energiskt för att frågan skulle gå dit och ansåg att det var den enda rätta vägen sedan det visat sig att man inte omedelbart kunde komma till en uppgörelse med Egypten. Behandlingen där ledde, som sagt, fram till en resolution, som alla kunde ena sig om. Det ställdes upp sex särskilda punkter rörande principerna för en lösning av kanalfrågan, som alltså även Egypten var villigt att acceptera.

* Så ligger frågan för närvarande, men tanken var att efter Förenta Nationernas första behandling av frågan skulle det bli underhandlingar mellan England, Frankrike och Egypten för utformande av ett mera preciserat förslag till en lösning av denna fråga. Sådana förhandlingar tycks ännu inte ha kommit till stånd.

Som ett led i behandlingen av Suezkanalfrågan bildades, som kammarens ledamöter säkert erinrar sig, en trafikantförening omfattande de flesta av de 18 stater, som enat sig om ett gemensamt program såsom en första utgångspunkt vid behandlingen av denna fråga. Till denna trafikantorganisation har även svenska regeringen på Sveriges vägnar anslutit sig. Vi gjorde det först när vi hade fått visshet om att av de olika versioner av trafikantorganisationens uppgifter, som hade presenterats å ena sidan till en början från franskt och engelskt håll och å andra sidan från amerikanskt håll, hade den amerikanska upp-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

fattningen om organisationens uppgifter i stort sett vunnit allmän anslutning. Denna uppfattning gick ut på att trafikantorganisationen skulle försöka att på det praktiska planet få kontakt med Egyptens myndigheter, när det gällde att om möjligt ordna upp kanaltrafiken utan att föregripa en kommande principiell lösning. Vidare talades det om att trafikantorganisationen skulle kunna överta vissa uppgifter, för den händelse man kom till en definitiv uppgörelse inom Förenta Nationernas ram.

Det var alltså en förutsättning bland annat för Sveriges medverkan i trafikantorganisationen, att denna icke skulle vara någon stridsorganisation, bojkottorganisation eller något i den stilen. Över huvud taget skulle trafikantorganisationen endast användas för att främja en lösning med fredliga medel. Detta underströks från många håll, bland annat från alla de skandinaviska ländernas sida.

I detta läge inträffade nu för två dagar sedan att man fick höra, att Israel hade uppträtt på skådeplatsen och med avsevärda truppstyrkor invaderat Egypten. Det gav från Israels sida ingen som helst offentlig förklaring om vad denna militäraktion hade för uppgift och hur man ansåg sig kunna försvara den. Det lämnades bara denna nakna uppgift, att de israeliska trupperna redan var långt inne på egyptiskt territorium.

Jag måste säga att personligen kan jag inte underlåta att anse detta vara en ödesdiger dårskap från Israels regerings sida. Vi är väl medvetna om de svårigheter som staten Israel har haft under alla år sedan den bildades. Landet har levat under hotet från arabländerna, som i grund och botten anser att Israel saknar existensberättigande såsom stat inom denna region. Vi är också medvetna om att de talrika gränsintermezzona måste ha framkallat en stark nervositet i Israel. Vi har väl ibland inte kunnat undgå att säga oss, att Israels motåtgärder mot sådana gränsintermezzon har varit påfallande hårda. Man har mer än en gång undrat, varför Israel har vidtagit så omfattande repressalier, något som inte

kunnat undgå att försvaga Israels ställning inför den allmänna opinionen i världen. Israel har också från Förenta Nationernas säkerhetsråd fått uppbära klander för sina omfattande repressalieåtgärder.

Men denna attack mot Egypten på bred front är oförklarlig. Det har inte lämnats någon kommentar som på något vis kan göra den begriplig.

Israels aggression — man kan inte använda ett mildare ord — föranledde Förenta staternas regering att omedelbart hänvända sig till Förenta Nationernas säkerhetsråd. Från amerikansk sida presenterades i går för säkerhetsrådet ett resolutionsförslag som såvitt jag förstår var helt i överensstämmelse med Förenta Nationernas principer och stadga. I detta resolutionsförslag yrkades, att Israel skulle av rådet anmodas att dra tillbaka sina trupper bakom stilleståndsavtalets gränser. Förenta Nationernas medlemmar uppmanas att inte stödja Israel vare sig militärt eller ekonomiskt. Denna resolution kom under behandling, men dess antagande föll på veto från England och Frankrike. Två stater lade ned sina röster, Belgien och Australien.

Samtidigt som denna behandling i Förenta Nationerna pågick fick världen veta genom uttalanden i engelska underhuset och i franska deputeradekammaren, att engelska och franska regeringarna hade ingripit på egen hand i denna situation. Utan att avvakta behandlingen i Förenta Nationerna och, tycks det, utan att på något vis informera Förenta Nationerna hade de riktat ett ultimatum till Egypten och Israel att Egypten och Israel skulle dra tillbaka sina stridskrafter ett visst antal kilometer från kanalen, men däremot inte bakom stilleståndsavtalets gränser såsom den amerikanska resolutionen förordade. Vidare begärdes att man från egyptisk och israelisk sida skall acceptera att franska och engelska trupper landsättes i syfte att hindra sammanstötningar mellan Israels och Egyptens trupper och trygga sjöfarten i kanalen. Vare sig Egypten och Israel svarar ja eller nej på detta ultimatum kommer de engelsk-franska trupperna

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

under alla förhållanden att landsättas i denna region, enligt vad som har meddelats. Sannolikt har väl landsättningen nu påbörjats, eftersom fristen utgick i natt.

Denna ensidiga militära aktion är synnerligen uppseendeväckande. Den innebär att dessa båda västmakter sätter sig i Förenta Nationernas ställe och på ett sätt, som är föga förenligt med Förenta Nationernas principer, på egen hand företar en militär aktion i syfte att lösa den uppkomna Suezkanalfrågan, som alltså på detta sätt sammankopplats, kan man säga, med de gamla konflikterna mellan Israel och arabländerna.

Sverige är ju medlem av Förenta Nationerna, och jag måste på regeringens vägnar uttala ett djupt bekymmer i anledning av att dessa metoder kommer till användning från de båda västmakterna, metoder som saknar täckning i Förenta Nationernas stadga och vidtogs av länder, som vi eljest betraktar som varma anhängare av Förenta Nationernas principer. Jag uttalar den förhoppningen att Förenta staterna måtte så småningom lyckas i sina ansträngningar inom Förenta Nationernas säkerhetsråd att upprätthålla organisationens principer och successivt vinna stöd för försöken att vinna både säkerhetsrådets medlemmar och världsoptionen för en politik, som kan leda till en fredlig lösning av den uppkomna allvarliga konflikten.

Herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Oppositionens båda talesmän har byggt upp sina anföranden i remissdebatten på en kritik mot regeringens ekonomiska politik. Jag hade kanske inte förväntat, att man i det avseendet skulle gå ifrån gamla hederliga vanor. Man har också bitvis åberopat konjunkturinstitutets rapport och sökt täckning i vissa formuleringar där för denna sin framförda kritik.

Jag tror att det ändå är riktigt att kosta på sig — även om jag skall försöka göra det kort — en allmän översyn över det ekonomiska läget, just med utgångs-

punkt från den publikation, som konjunkturinstitutet har presenterat kammarens ledamöter.

Vi är ju tvingade i vårt land, eftersom vår ekonomi är så beroende av den internationella ekonomiska utvecklingen, att se oss omkring i världen och försöka att med utgångspunkt därifrån avläsa läget, så långt det nu sig göra låter. Konjunkturinstitutet redovisar för Förenta staternas vidkommande, att investeringsexpansionen därstädes fortsätter i en närmast ökad takt. Den avlugnande period som man kunde inregistrera för något år sedan med en viss nedgång i bostadsbyggandet och bilförsäljningen har nu efterträtts av nya och klara impulser i uppåtgående riktning. Bilförsäljningarna har fått ett nytt uppsving. Jordbrukspriserna, som under tre, fyra år stadigt har fallit, har nu på senare tid börjat gå uppåt igen. Det föreligger, säger konjunkturinstitutet, alla förutsättningar för en fortsatt högkonjunktur i denna för hela världsekonomin så dominerande världsdelen. Administrationen strävar efter att bemästra inflationstendenserna, bl. a. med så vardagliga ingripanden som total- och överbalansering av den federala budgeten och genom penningpolitiska ingripanden, som tagit sig uttryck i ett flertal räntestegringar.

Ser vi på England är det ingen tvekan om att engelsmännen har djärvt angripit inflationstendenserna med medel, som varit åtskilliga grader hårdare än vi tillämpat här hos oss och som också glädjande nog börjar ge vissa resultat. Jag vill bara erinra om den mycket kraftiga omsättningskatt på bilismen som engelsmännen tvingas hålla, eftersom bilarna för deras del är exportartiklar som ger landet valuta, vartill kommer att man helt enkelt inte anser sig ha råd att tillgodose de inhemska bilkonsumenterna i den utsträckning, som de skulle önska. Man måste alltså styra över bilarna på export för att få valuta. Kammarens ledamöter kanske för någon tid sedan läste i de svenska tidningarna att när den populära svenska bilen Volvo började kunna göra sig gällande på den engelska marknaden — det hade etablerats en or-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

ganisation för försäljning i England av denna populära bil — så visade det sig att engelsmännen i omsättningsskatt fick betala 5 300 i svenska kronor räknat för PV 444. Våra niohundra eller ettusen kronor är sålunda en mycket mild västanfläkt jämfört med vad herr Ewerlöfs partivän Macmillan anser nödvändigt, när han ser på bilismen som ett ekonomiskt problem i England. Vidare kan man konstatera att engelsmännen vidhåller sitt mycket hårda grepp över ekonomin med både finanspolitiska och penningpolitiska medel.

I Västtyskland kännetecknas läget av en stark expansion glädjande nog även på investeringssidan, men det har också kunnat iakttas, hur man där från administrationens sida gradvis har nödgats schacka inflationstendenserna med för oss ganska välkända vapen. Man för en utpräglad försiktig finanspolitik, skatterna är fortfarande höga. Under det senaste året har tillkommit en kreditpolitisk åtstramning av sträng valör. Man har kostat på sig räntestegringar i ett par etapper. Visserligen har på alla sista tiden också en liten räntesänkning företagits, men den har kanske varit betingad av speciella skäl. Kvar står i varje fall att man håller ett diskonto på 5 procent, som bör jämföras med vårt diskonto på 3 3/4 procent.

I Frankrike kännetecknas läget av betydande risker för pris- och lönestegringar. Betalningsbalansen har försämrats. I både England och Västtyskland kan man för dagen avläsa en klar benägenhet att inskränka bostadsbyggandets omfattning, en åtgärd som man där anser vara erforderlig för att dämpa överkonjunkturen.

En sådan här liten rundblick, herr talman, över våra grannländer ger följaktligen vid handen, att såvitt man nu kan se konjunkturen fortfarande är aktiv och pressande och att denna konjunktur kommer att bestå. Man kan visserligen hoppas på en glädjande pristabilitet i fråga om råvarorna, men det finns påtagliga risker för prishöjningar i konsumentledet både på grund av förväntade stigande löner och omkostnader

i allmänhet. Sådan är således den situation som finns utanför oss och som naturligtvis i icke oväsentlig utsträckning påverkar bedömningarna när det gäller vår interna politik.

Om vi ser på läget i vårt eget land, så finner vi väl att överkonjunkturen under år 1956 något dämpats. Konjunkturinstitutet konstaterar ju att framför allt arbetsmarknaden i dag är betydligt mer balanserad än den var under år 1955. Jag tror emellertid inte att man behöver bli uppskrämd av konjunkturinstitutets formulering som kanske kunde ge anledning att tro att vi har arbetslöshetsproblem framför oss. Om vi ser på sysselsättningen bland byggnadsarbetarna, kan vi konstatera att arbetslösheten bland dem den 15 oktober i år — det är den senaste rapport som finns tillgänglig — var så liten som 1,7 procent. Vintersysselsättningen torde inte heller behöva befaras bli något problem. Vi har i dag 59 000 lägenheter under byggnad mot 54 000 lägenheter motsvarande tidpunkt år 1955 och 52 000 lägenheter motsvarande tidpunkt år 1954. I konjunkturrapporten redovisas en enquête bland företagen, som visar att 70 procent av alla företag, som under hösten har tillfrågats av länsarbetsnämnderna, har förklarat, att de fortfarande har underskott på yrkesutbildad arbetskraft, och 25 procent av företagen redovisat en brist även på icke yrkesutbildad arbetskraft. Jag tror således att man med förtröstan kan se på den kommande sysselsättningssituationen, även om jag är angelägen att understryka att vi självfallet måste se om vår arbetsförmedlings funktionsduglighet, då problemet med omflyttning av arbetskraft till följd av en större rörlighet nu kan aktualiseras. Sett ur nationalekonomisk synpunkt är detta en förbättring i jämförelse med den hårda bundenhet av arbetskraften som den höga sysselsättningen hittills ha föranlett.

Lönehöjningarna har under år 1956 varit ovanligt stora. Den samlade avtalsrörelsen gav 4 procents höjning, och i rapporten redovisas vidare en fortskridande löneglidning, så att man presumerar en sammanlagd lönestegring un-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

der innevarande år på mellan 8 och 9 procent.

Nu tror jag nog att den siffran kan vara värd en närmare analys. Hela löneglidningsproblemet är ju inte så enkelt som man kanske vid ett hastigt påseende föreställer sig. Där bakom ligger bland annat ökade ackordsprestationer, och i den mån löneglidningen beror därpå är den helt naturlig och riktig och knappast något uttryck för en överansträngning. Den beror ju då på en ökad produktivitet hos den enskilde arbetaren. Bakom löneglidningen ligger vidare en omflyttning från mindre lönsamma verksamhetsområden till bättre och högre betalda sysselsättningar. En sådan ständigt fortgående omflyttning kan inte heller tas till intäkt för någon specifik löneglidning. Det är en naturlig sak att om svenska folket genom strukturuomläggningar väljer bättre betalda sysselsättningar, så stiger lönerna, det är inte tal om något annat. Man bör i detta sammanhang observera att näringslivets expansion framför allt har försiggått inom vissa exportindustrier — inom verkstadsindustrien, inom järnbruk och gruvor — och att denna lett till en förstärkning på arbetsidan. Samtidigt har skett en reduktion av sysselsättningen på vissa andra områden, t. ex. genom den ständigt fortgående avflyttningen från jordbruket; och lantarbetarkåren är ju än i dag en relativt sett lågt avlönad arbetarkår. Vi har också haft en vikande sysselsättning inom textilindustrin, vars arbetare inte heller tillhör de högre betalda grupperna.

Man räknar med att den privata konsumtionens fasta priser under 1955 skall stiga med tre procent. Jag betraktar detta som tillfredsställande. Det är ett gott resultat i fråga om årlig stadigvarande förbättring, och vi kan inte gärna göra gällande, att det borde vara högre. Vi kan således se tillbaka på år 1956, som vi nu diskuterar, som ett för de svenska konsumenterna och allmänheten hyggligt år.

Det har ju talats om sparviljan, och jag skall be att få återkomma ett litet grand till den. Konjunkturinstitutet har

ju redovisat den något överraskande konklusionen, att sparviljan under år 1956 har varit sämre än sparviljan under år 1955. Nu vill man ju gärna lägga in i ordet sparande, att det innefattar hur mycket den enskilda människan lägger undan av sina inkomster och inte lever upp för dagen. Det brukar ju vara en populär framställningsform framför allt från oppositionens sida att göra gällande, att först den dagen då vi kan hänvisa till stabila priser och en lugn ekonomi har man förutsättningar för individens frivilliga och självständiga sparbenägenhet. Nu visade ju år 1955 en ganska stark prisstegring, då däremot 1956 har visat bilden av glädjande stabila priser. Man räknar med att prisstegringen från den 1 januari till den sista september har varit 1,6 procent, och man räknar med att denna siffra i stort sett skall hålla under hela året. Denna gamla tanke, att det är de stabila priserna som stimulerar det individuella sparandet, stämmer inte överens med konjunkturinstitutets slutsatser. Jag vill inte underkänna oppositionens uppfattning; jag tror snarare att man skall ta konjunkturinstitutets spekulationer om förändringarna i sparandet med en viss reservation.

Jag nämnde nyss att konsumtionspriserna hade stigit med 1,6 procent. Är man intresserad av de tabeller som redovisas i rapporten, så får man bland annat besked om det i och för sig intressanta förhållandet, att det framför allt är bränslet som har drivit upp prisläget. Bostadskostnaden har ju stigit, och där är det bränslet som är avgörande. Livsmedlen har legat ganska lugnt; prisstegringen är där bara 1 procent. Kläderna har överraskande nog blivit billigare, och om man inte behöver befara några ytterligare prisstegringsimpulser utifrån, räknar man med att vi skall ha ett år av lugn prisutveckling.

När konjunkturinstitutet kommer in på investeringarna, så är man ju inne på ett område som står i den politisk-ekonomiska debattens centrum. Här konstaterar emellertid konjunkturinstitutet, att för 1956 tenderar investeringarna att

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

växa något i förhållande till föregående år. Medan industriinvesteringarna, som ju här är det intressanta, under 1955 ökade med endast 1 procent i volym, så tyder en av institutet verkställd enquete på en volymmässig ökning, där man rör sig med så pass disparata tal som lägst 2 och högst 5 procent för 1956. Bostadsinvesteringarna, som minskades under 1955, har ökats under 1956. De totala privata investeringarna beräknas under 1956 ligga ungefär 3 procent högre än för ett år sedan, de offentliga investeringarna 2 procent högre än då. Om jag ser tillbaka på den sista tolv månadersperioden, så har sålunda den privata investeringssidan legat någon noslängd före den offentliga. Ett sådant konstaterande är viktigt därför att man i den politiska debatten gärna upplyses om att de offentliga — de statliga och kommunala — investeringarna har en benägenhet att breda ut sig på de privata investeringarnas bekostnad.

Man kan inte underlåta att i detta sammanhang göra ett par rätt intressanta reflexioner. När oppositionen sätter in sina stötar mot investeringsavgiften, så kommer ju som ett brev på posten en mer eller mindre lång utläggning om investeringsavgiftens förödande verkningar på investeringsbenägenheten. Om man så här i historiens kalla siffermässiga belysning försöker se hur det har utvecklats, har man knappt någon anledning att säga, att oppositionens uppfattning är riktig. Om vi ser tillbaka på hur bruttoinvesteringarna i vårt land har stigit år från år så visar det sig, att under år då vi icke alls hade någon investeringsavgift, låt mig säga år 1948, så ökade investeringarna med 0,8 procent och under 1949 med 0,6 procent. Således en obetydlig ökning. År 1950 hade vi en våldsam aktivitet på investeringsfronten. Den procentuella ökningen var nära 11 procent. År 1951 sjönk intresset så långt, att investeringarna minskades med 0,6 procent — visserligen mot bakgrunden av den höga nivå, vi hade 1950. 1952 satte vi in den första investeringsavgiften. Den fick det

förunderliga resultatet, att investeringarna ökades med 1,6 procent medan det året förut var en minskning med 0,6 procent. Vi fortsatte med investeringsavgiften år 1953 och fick en investeringsökning på 11,6 procent. Vi tog bort investeringsavgiften år 1954 och fick en ökning på 7,5 procent. Vi satte in investeringsavgiften på nytt år 1955. Man redovisade då en investeringsökning på styvt 2 procent, och i år torde man kunna räkna med en investeringsökning av mellan 2,5 och 3 procent.

Nu ligger det ju inte så enkelt till när man skall göra jämförelser på detta område, men vad jag har velat säga med detta är helt enkelt, att investeringsavgiften trots allt inte är avgörande för investeringsbenägenheten. Det finns andra bevekelsegrunder, som för industriens del väger mycket tyngre. Den mest avgörande faktorn är kanske orderlistornas omfattning, den egna uppfattningen om vad man kan sälja och vilka priser man kan ta ut.

Kanske vill man då dra den slutsatsen av min siffersammanställning, att investeringsavgiftens verkan skulle vara så obetydlig att vi över huvud taget inte borde behöva ha någon investeringsavgift. Jag tror dock att investeringsavgiften är nödvändig, därför att investeringsciffrorna skulle ha varit ännu högre, om inte investeringsavgiften funnits i ett läge där inflationstendenserna börjar bli för besvärande och investeringarna tar en sådan omfattning, att de hotar att kasta oss ur balans. Men att investeringsavgiften skulle vara förödande för investeringsintresset, det är att ta till alltför kraftiga uttryck.

I fråga om produktionen finner man på industrisidan de starkaste ökningarna inom malm brytningen och metallindustrin. Järnmalmgruvorna har under den sista 12-månadersperioden kunnat uppvisa en ökning på icke mindre än 12 procent. Ökningen för järn- och metallverken är 8 procent, och verkstadsindustrin har haft en sysselsättningsökning med 3 procent. Till och med pappers- och massaindustrien redovisar

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

kraftiga ökningar. Reduktionerna har man på andra områden, i första hand träindustrin.

Jag sade nyss, att orderlistorna och industriföretagarnas uppfattning om affärsutvecklingen är avgörande för investeringarna. Vi kan i dag konstatera att varvsindustrin från september 1955 till februari 1956 hade en 60-procentig ökning av orderstocken och att den ökningen fortsatt under sommaren, så att siffrorna för augusti månad i år ligger 85 procent högre än siffrorna för samma månad förra året och motsvarar systemsättning under en fyraårsperiod. Detta är utan tvekan helt avgörande för varvsindustriens investeringsbenägenhet, och min kollega socialministern kan också från byggnadsberedningens utikispunkt berätta för kammaren, hur varvsindustrierna nu ligger på och begär att få göra nyinvesteringar till utomordentligt stora belopp.

I fråga om den totala produktionen visar konjunkturrapporten, att man för 1956 har anledning att räkna med en produktionsökning av nära 3 procent. Jag tycker att också den siffran är tillfredsställande, på samma sätt som jag gjorde gällande att siffran för konsumtionsökningen var tillfredsställande.

Resultatet av vår utrikeshandel är naturligtvis ett mörkt inslag i bilden, och herr Ohlon har bl. a. ägnat en del av sitt inlägg åt att närmare diskutera den saken. Vi säljer för närvarande allt vi kan producera, och vi säljer till hyggliga priser, men vi köper också utifrån i mycket stor utsträckning, och vi köper till priser vilkas utveckling går ungefär parallellt med utvecklingen av våra exportpriser. Resultatet är ett underskott i vår bytesbalans, och även om det, såsom här har sagts, inte nu tar sig uttryck i en bristande valutareserv, så är det ändå en utveckling som en vacker dag kan försätta oss i ett farligt läge, om låt mig säga kredit- och ränteförhållandena i vårt land skulle förändras på sådant sätt i jämförelse med andra länders, att det kan bli angeläget att kräva in de utställda växlar.

Inför denna situation har regeringen

inte kunnat säga någonting annat än att detta är ett uttryck för att temperaturen i vår ekonomi fortfarande är i överkant. Det gäller alltså att modigt och envetet våga driva en hård ekonomisk politik. Om vi har en benägenhet att leva högre än vi i själva verket orkar med, så måste den ansvariga administrationen se på detta som en realitet och planera sin ekonomiska politik med hänsyn därtill.

Regeringen har följaktligen sagt sig, då man tills vidare måste känna inflationstrycket som det mest avgörande framtidsperspektivet och då vi nu står inför den osäkra faktor i den ekonomiska ekvationen, som den omfattande lönerörelsen utgör, att det inte är riktigt att ge människorna intrycket att vi börjar svikta i vår målmedvetenhet att energiskt hålla en stram ekonomisk linje.

Skulle löntagarorganisationerna få den uppfattningen är det ingen tvekan om att de vill gardera sig eller rusta sig. Då finns anledning för dem att säga: Den prisstabilitet som vi ändå kunnat glädja oss åt under år 1956, är kanhända ett passerat skede — här är det bäst att vi rustar oss för alla eventualiteter. För vi en lönerörelse, som spelas ut efter dessa känslor och meningsriktningar, är det ingen tvekan om att vi dragit nya pinnar till inflationens brasa och längre fram sitter i den situationen, att läget är ännu besvärligare än vad det är i dag.

Jag tror det var herr Ewerlöf som underströk nödvändigheten av att staten i sitt eget ekonomiska handlande föregår med goda exempel när det blir erforderligt med en stramhet i den allmänna livsföringen. Jag kan försäkra herr Ewerlöf att jag skall, åtminstone vad jag förmår, försöka göra det, och jag tror att jag har regeringen helt med mig på den linjen. Jag vore ytterst tacksam, om vi sedermera i riksdagen sluppe ifrån försök från oppositionens sida att förstöra denna vår mödosamt hopsträvade budget, en budget som jag hoppas nästa budgetår såväl som innevarande budgetår skall karakteriseras av en sådan styrka att staten inte skall behöva gå ut och konkurrera på en alldeles för

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

trång kapitalmarknad. Får jag hjälp av oppositionen på den punkten, kan herr Ewerlöf kanske sätta i praktisk politik någonting av de samförståndssträvanden, som jag tyckte mig utläsa ur hans anförande. Det är ju möjligt att det skall finnas en större chans till detta i år, när vi inte har ett allmänt riksdagsmannaval framför ögonen som vi hade när vi diskuterade förra årets budget.

Herr Ohlon började sitt anförande med en bekännelse: tungomålstalandets tid är slut. Jag tog det som en självbekännelse från herr Ohlons sida, och det är inte utan att jag följaktligen förväntade mig ett anförande, som också skulle hålla den stilen. Nu tyckte jag nog att herr Ohlon syndade mot sin egen inledande förklaring, när han på nytt kom in på de gamla agitatorstagen.

Herr Ohlon säger att folkpartiets synpunkter på flera olika områden går igen i regeringsprogrammet. Herr Ohlon är vemodig — som han själv uttrycker det — över att man nu inom socialdemokratiska partiet och bondeförbundet kunnat ena sig om en förstärkning av krediterna till jordbruk, småindustri och hantverk, ty det ville ju folkpartiet för ett år sedan, men då var, enligt herr Ohlons uppfattning, regeringen ganska svärfliktad på den punkten.

Herr Ohlon gjorde en del citat. Han citerade t. ex. Oxenstierna inkorrekt, men det må väl inte vara min sak att korrigeras honom beträffande den saken.

Herr Ohlon förde vidare fram frågan om fastighetstaxeringen och sade att även där hade folkpartiet synpunkter, som nu tydligen skall komma fram i det regeringsprogram som regeringspartierna enat sig om. Jag vill i fråga om fastighetstaxeringen — eftersom herr Ohlon kritiserat min inställning i våras och min inställning nu — helt enkelt säga att det inte ligger någonting av dissonans i detta. Genom den fastighetstaxering, som sker år 1957, får man riktiga och rättvisa värden för beskattningen av större kapital nedlagda i fastigheter. De åtgärder, som nu är på gång och som regeringspartierna har varit eniga om, är ju endast vidtagna för att

hindra en skattehöjning för egnahemsägarens bostadskostnad och för att ägaren av ett familj jordbruk och en hantverkare icke skall behöva betala högre skatt på sina arbetsredskap, om jag får använda det uttrycket.

Jag tycker nog att herr Ohlon knappast har någon anledning att i detta sammanhang vara vemodig. Ser man till saken och inte till de rent partitaktiska spekulationerna, borde väl herr Ohlon gå omkring här i kammaren med ett glatt uttryck över sin väna nuna, eftersom man ju faktiskt på de punkterna tillmötesgått honom. Vemodet har jag med detta velat försöka hjälpa herr Ohlon att komma över.

Herr Ewerlöf kritiserade skattelotteriet, och den frågan var även herr Ohlon inne på. Det är rätt intressant att avlyssna oppositionstalarnas reaktion inför den till omfånget blygsamma proposition, som nu ligger på riksdagens bord. Man är helt ense med regeringen om att bevelsegrunderna är riktiga. Det är önskvärt att få en jämnare fördelning av statsverkets utgifter under kalenderåret. Det är önskvärt för statskassan att slippa ifrån de väldiga återbetalningsbeloppen på skatt före jul och i stället få dem förskjutna till våren nästa år, då statskassan befinner sig i det läget att den kan klara återbetalningarna utan att behöva ställas inför låneproblem.

Herr Ewerlöf och herr Hjalmarson väckte ju en motion vid vårriksdagen just för att realisera de önskemål, som kommer till uttryck i regeringens nu framlagda lilla proposition. Men herr Ewerlöf och herr Hjalmarson föreställde sig att man skulle nå ett resultat genom att premiera dem, som låt pengarna stå inne, med en 7-procentig ränta.

Nu uppgår dessa skatteåterbetalningar i medeltal till 240 kronor. Om man skulle ha gått på högermotionen, skulle man följaktligen ha lockat människorna med en summa av — vill jag minnas — 8 kronor 40 öre för att få dem att avstå ifrån att ta ut dessa pengar och köpa julklappar för dem och i stället spara dem i sex månader.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

Jag vet inte om det var herr Ewerlöf som fällde yttrandet: »Är det inte någonting av en inkompetensförklaring för regeringens politik, om man inte tror sig kunna locka människorna med en ränta på sju procent.» Ja, herr Ewerlöf, vi kunde inte locka människorna med en ränta på åtta procent i premiesparobligationerna. Då är det väl ganska otroligt att man nu skulle kunna locka människorna med en sjuprocentig ränta. Skillnaden mellan den vanliga bankräntan och herr Ewerlöfs ränta är 3 kronor 40 öre i ovan anförda exempel. Av de kronorna låter sig förmodligen folk inte lockas att avstå från julklappspengarna för att spara dem till i maj eller i juni följande år. Jag tror att jag har avläst folkdjupens innersta tankar ganska riktigt, om jag tillåtit mig tvivla på att dessa 3 kronor 40 öre skulle vara tillräcklig stimulans. Eftersom vi är ense om bevekelsegrunderna har jag sagt mig, att kanske ändå ett lotteri, där räntan lottas ut i form av vinster, kan vara tillräckligt attraktivt, så att herrar Ewerlöfs och Ohlons samt mina synpunkter blir tillfredsställda.

Sedan säger båda oppositionstalarna, att man inte skall moralisera på denna punkt. Men man skulle ha varit döv på båda öronen om man inte lagt märke till det moraliserande, som låg bakom inläggen. Nu får herrarna bestämma sig: antingen skall ni moralisera eller låta bli att moralisera. Men när ni båda är överens med mig om bevekelsegrunderna och finner det önskvärt att få till stånd en utjämning av statsverkets utbetalningar och vi vidare är överens om att det inte är lämpligt att moralisera — ja, då finnes väl knappast anledning att hålla några debatter i denna fråga.

Herr Ewerlöf var inne på en intressant synpunkt i sitt anförande. Som den ärlige och allvarlige man herr Ewerlöf är, ser han den ekonomiska situationen så besvärande och så farlig, att han tror att det behövs något av gemensamma tag över partigränserna för att klara upp situationen. Herr Ewerlöf tog avstånd från tanken på samlingsregering. Det får

vi väl vara tacksamma för. Det finns tydligen inte på något håll gehör för en sådan tanke. Men herr Ewerlöf fortsatte med att säga, att majoriteten ändå måste se till att den tar hänsyn till minoriteten. Ja, det bör naturligtvis majoriteten göra — majoriteten bör kanske gå så långt, att den även tar hänsyn till den minoritet, som tagit till sin livsuppgift i varje fall vid varje val att förtala och sprida falska rykten om nästan. Jag vet inte, om vi är i stånd till ett sådant objektivt hänsynstagande, men nog kan jag förklara för herr Ewerlöf att jag skall göra ett försök.

Herr Ewerlöf citerade vidare näringslivets skrivelse. Om man följer pressen under de senaste veckorna, finner man att det är alldeles förbluffande vad den press, som är herr Ewerlöf närstående, nu är frispråkig i förhållande till tiden före den 16 september. Jag läste en artikel i Medborgaren, som väl är en publikation som får betraktas såsom herr Ewerlöfs speciella partiorgan. Där finns vissa formuleringar, som är värda att citeras. Man säger: »De enskilda investeringsringarna knappas av, medan konsumtionen växer.» Man diskuterar vidare vad som händer vid en flodvåg av lönestegringar samt fortsätter: »Med ena handen söker man strama åt krediten, med den andra späder finansministern på penningmarknaden via riksbanken.» »Regeringspartierna gav stora löften i valet, vilkas infriande kommer att fordra enorma summor av folket.» »Arbetstidsförkortningen blir också en dyrbar affär. Barnbidragen kommer att kräva stora summor.» »Det behövs ett konsekvent ekonomiskt program med produktionsfrämjande inriktning, sparsvänligt och företagsvänligt.» Så slutar man med att säga: »Säkert är att den ekonomiska politiken inte kan fortsätta som hittills med ensidig inriktning i vissa fall» — det skall naturligtvis vara mot företagar- och investeringsidan — »och effektiva skygglappar i andra» — detta skall naturligtvis vara mot löntagar- och konsumentsidan.

Herr Kugelberg höll ett tal för en tid

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

sedan, vari han yttrade: »Medan den privata konsumtionen för närvarande uppgår till ca 30 miljarder kronor per år», — vilket är riktigt i och för sig — »utgör de privata nyinvesteringarna endast mellan 2 och 3 miljarder kronor. Det är alltså genom att skära ned detta relativt blygsamma belopp som statsmakterna vill återställa balansen. Å andra sidan är man som bekant på ledande håll redan flitigt sysselsatt med att formulera nya planer på hur man ytterligare skall kunna öka konsumtionen och detta t. o. m. inom den allra närmaste framtiden. Man skulle här med fog kunna tala om ett slags schizofreni inom den ekonomiska politiken.»

Jag utgår ifrån att herr Kugelberg träget och troget vid varje politiskt val lägger i valurnan den röstsedel, där herr Ewerlöf toppar listan. Men nog är det väl ändå en helt annan frispråkighet nu än vad det var före den 16 september. Då var det ju ingen måtta på oppositionens välvilja. Om vi var schizofrena, så led väl oppositionen av höggradig schizofreni. Då skulle skattesänkningarna spåda på konsumtionskraven, inte bara med 375 miljoner kronor utan med 825 miljoner kronor. Då ställdes impertinenta frågor till finansministern i radio och annorstädes: »Tänker finansministern genomföra ett tvångssparande» — som ju skulle drabba konsumtionen — »tänker finansministern genomföra en omsättningskatt» — som ju skulle drabba konsumtionen. Ja, även om man inte precis har anspråk på att bli alltför rätlinjigt behandlad, finns det väl ändå gränser. Den gamle Ignatius Loyola sade på sin tid, att ändamålet helgar medlen, och jag kan inte uraktlåta om konstatera att det emellanåt känns, som om han skulle ha lärjungar ända fram till 1956.

Ja, herr talman, jag har med detta endast litet mera objektivt velat referera den ekonomiska situationen och det ekonomiska läget såsom regeringen ser på det hela. Jag har också velat kommentera några inslag i oppositionsledarnas inlägg här i dag.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern och jag resonerar så till vida från skilda utgångspunkter, att finansministern anser att vad som för närvarande består i den ekonomiska politiken inte kan ändras, under det att vi från våra utgångspunkter vill ha en annan ekonomisk politik över huvud taget. Det är detta som ligger bakom meningsskiljaktigheterna under valrörelsen. Och vad beträffar vårt skattesänkingsförslag vill jag redan på detta stadium säga att jag hoppas att finansministern inte föreställer sig att vi, när valet är över, skulle avstå från denna tanke. Den ingår som ett avgörande led i den ändrade ekonomiska politik som vi vill ha genomförd. Sedd isolerad för sig kan åtgärden på kort sikt sägas leda till ökad konsumtion, men sedd såsom ett led i en omläggning av en politik, som låst fast sig i höga skatter, måste den te sig annorlunda.

Finansministern har själv gång på gång förklarat att denna politik med ensidiga åtgärder till undanträngande av investeringarna måste vara kortfristig. Men hur är det? Vi ställs år efter år inför precis samma problem, nämligen att parterna på arbetsmarknaden seglar på sin egen sjö, och det leder till sådana resultat, som vi inte rår med. Vi måste försöka åstadkomma jämvikt genom att vidta alla möjliga åtgärder. Och vilka åtgärder? Jo, åtgärder som tränger tillbaka de privata investeringarna. Det är mot denna politik, som inte längre är kortfristig utan hotar att bli bestående i fortsättningen, som vi bestämt vänder oss.

Jag tycker inte att det är trevligt att diskutera med olika siffror och statistiska uppgifter och sådant där, men jag måste lägga fram dylikt material när det gäller att belysa hur investeringsutvecklingen har varit från år 1950 till år 1955. Enligt uppgifter som kan hämtas från den framställning som gjorts till regeringen från näringsorganisationerna uppgick investeringarna år 1955 inom den svenska industrien till 1 912 miljoner kronor — exklusive underhåll — de rena

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

nettoinvesteringarna. År 1950 uppgick de — mätt i 1955 års penningvärde — till 2 020 miljoner kronor. Nivån var således högre 1950 än 1955, och ändå skulle enligt den s. k. långtidsutredningen investeringarna under perioden 1951—1955 genomsnittligt hållas på samma nivå som år 1950. Enligt Industriens utredningsinstitut har denna målsättning underskridits med omkring en och en halv miljard kronor i 1955 års penningvärde. Det är alltså inte bara fråga om att vi inte har kunnat hålla 1950 års nivå, utan vi har gått tillbaka när det gäller de industriella investeringarna sedan år 1950, om vi bedömer det hela med ett fast penningvärde. Detta sker samtidigt som man kan konstatera, att man ute i världen i övrigt för en politik, som framför allt går ut på att uppmuntra investeringar och produktionsutveckling.

Samtidigt har de offentliga investeringarna ökat enormt från år 1950 till år 1955. De offentliga investeringarna har enligt de siffror jag här framför mig ökat med ca 40 procent och den offentliga konsumtionen med 28 procent, under det att ökningen för den privata konsumtionen stannat vid 13 procent. Det är dessa siffror som visar vad som skett under dessa år och som lett fram till ett resultat, som säger oss att vi inte kan fortsätta på denna väg. Vi kan inte täppa till våra välståndskällor på det sätt som vi gör med denna politik, utan den måste läggas över på en annan bog.

Vad nästa år beträffar så föreföll mig finansministern bedöma läget ganska optimistiskt även i fråga om möjligheterna till investeringar, men konjunkturrapporten säger uttryckligen att under omständigheter, som inte förefaller alldeles osannolika, kommer industriens finansieringsproblem i ett så prekärt läge under år 1957, att industriens investeringar icke kan upprätthållas på oförändrad nivå. Så skriver konjunkturinstitutet. Samtidigt har vi som underlag för den debatt vi för i dag ett förslag om förlängning av investeringsavgiften även under nästa år. Det går helt enkelt inte ihop.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern karakteriserade själv sitt anförande såsom objektivt. Detta yttrande torde motivera vad jag sade i inledningen av mitt anförande. Herr Sträng är nöjd med situationen — ja, naturligtvis, det vore förfärligt annars! Vi har hört år efter år att nu är det ekonomiska läget på väg att balanseras. Herr Sträng är den tredje finansministern som kommer med samma förkunnelse. Ändå vet i att det inte har blivit så utan att vi har rutschat utför och att penningvärdet undan för undan försämrats.

Det kanske mest intressanta i finansministerns anförande var siffrorna över hur investeringsutvecklingen tedde sig de år vi haft investeringsavgift och de år då någon sådan inte förekommit. Skall man dra någon slutsats av de siffror som finansministern här anförde så är det den, att dessa pålagor är fullständigt meningslösa och bara ägnade att belasta omkostnadskontot för företagen och försvåra möjligheten för dem att förnya sin produktionsapparat. Vi får dessutom inte se investeringsavgiften isolerad utan måste se den i sammanhang med den ökade bolagsskatten och de skärpta lagervärderingsreglerna. Allesammans verkar ju i samma riktning, nämligen att förhindra företagens expansion, förnyelse och rationalisering.

Jag vet inte om finansministern har tagit del av en sammanställning som nyligen lämnades i Creditanstalt-Bankvereins Monatsberichte. Det var en sammanställning som rörde industriproduktionens expansion inom OEEC-länderna, Förenta staterna och Kanada. De för varje land angivna indexsiffrorna avsåg produktionen 1955, när man som jämförelseår tog det sista förkrigsåret, 1938, för vilket index satts = 100. Hurudan är nu industriproduktionens utveckling i berörda länder? Jo, det visar sig, att visserligen har Sverige gått framåt liksom andra länder, men Sverige befinner sig på sladden i den här raden av länder, där täten intas av USA och den sista länken i kedjan är Frankrike.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

Jag var vemodig, sade jag i mitt första anförande. Det gav finansministern anledning att skämta. Jag var vemodig därför att det rådde så ringa sammanhang mellan regeringens ståndpunkt i fråga om anslagen till de mindre företagen och om fastighetsbeskattningen i april respektive maj månader i år samt regeringens ståndpunkt enligt vad man någon gång i september beslutat vid koalitionsuppgörelsen. Dessa ståndpunkter hänger inte ihop. Ingen dialektik i världen från finansministerns sida kan fördölja det faktum, att här har begåtts kövändningar, ganska enastående i vår moderna politiska historia, uteslutande i taktikens tecken. Jag är ledsen över att våra ledare har så svårt att vara konsekventa i sitt handlande.

Herr statsrådet STRÄNG:

Det är faktiskt ett par saker till som jag borde ha besvarat. Herr Ewerlöf riktade kritik mot vår skattelotteriproposition, om jag får kalla den så, för att den icke skulle ha haft en konstitutionellt korrekt presentation. Herr Ewerlöf påpekar att riksgäldskontoret skall vara verkställighetsorgan, och hur kan regeringen föregripa riksgälden i dess grundlagsenliga rättigheter, undrar han.

Jag har inte sett problemet så, utan jag har helt enkelt menat att här inbjuder regeringen riksdagen att godkänna ett förslag. Riksdagen har att godkänna det eller att vraka det. I förra fallet har riksdagens eget verk, riksgälden, ju inget annat att göra än att verkställa beslutet. Eftersom jag är den optimist som jag är har jag trott att det fanns en viss anledning att anta, att riksdagen skulle kunna gå med på detta förslag. Både högern, folkpartiet och de bägge regeringspartierna är ju ense om bevekelsegrunderna. Då har jag inte heller ansett det vara galet om riksgälden gör vissa förberedelser för att föra ut detta projekt i verkligheten. Det vore väl någonting av inkompetens — så kan vi väl kalla det — om man efter ett beslut i positiv riktning av riksdagen skulle nödgas konstatera att det inte kan ef-

fektueras därför att tiden blivit så långt framskriden att riksgälden inte kan hinna göra någonting. Jag tror inte att det finns någon egentlig anledning att kritisera den konstitutionella presentationen av förslaget. Riksdagen är suverän att anta det eller inte, och för den händelse riksdagen skulle acceptera det har det varit klokt och riktigt att också vidta vissa förberedande åtgärder.

Herr Ewerlöf protesterade vidare mot själva den tågordning vid de ekonomiska spärrarnas insättande och borttagande, som kommit till uttryck i propositionen om investeringsavgift och omsättningsskatt på bilar. Herr Ewerlöf säger, att det i stället bör vara tvärtom: först tar man bort investeringsavgiften, och om man sedermera kan gå vidare på liberaliseringsväg, kan man börja diskutera lättnader på det penningpolitiska området.

I propositionen har resonemanget förts på så sätt, att en ränteförändring, om jag tar den som exempel, kan företas vid vilken tidpunkt som helst och att företagen kan anpassa sitt handlande därefter i den takt som de själva finner möjlig. Härav följer ju, att om läget för dagen talar för behov av en fortsatt restriktiv politik, men man likväl vill bevara möjligheten att på grund av ändringar i det ekonomiska läget under det kommande året vidta jämkningar av denna politik, så bör man nu fatta beslut om investeringsavgiften för 1957 — vi beslutar om de finanspolitiska spärrarna med ett års giltighetstid i allmänhet — men behålla möjligheten till förändringar på det penningpolitiska området under årets lopp, därest sådana förändringar blir erforderliga.

Vi förmenar således, att finanspolitikens spärrar har mera långsiktsskaraktär och inte kan ändras från månad till månad — de sätts in för ett år i taget — medan däremot penningpolitiken kan användas för de snabba finjusteringarna, om man får använda det uttrycket.

Dessutom har herr Ewerlöf kanske inte presenterat en alldeles korrekt redovisning när han säger, att kreditpolitiken och de penningpolitiska ingrep-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

pen har en förmåga att slå mera rättvist och generellt över hela fältet, medan finanspolitiken inte har samma rättvisande verkan. Här i kammaren har ju oändligt många gånger diskuterats just kreditpolitikens brister i avseende på dess generella verkningar. Den rad av självfinansierande exportföretag, som vi har, är dock relativt oberörda både av räntejusteringar i en eller annan riktning och av kreditkärpningar, om nu sådana är erforderliga. Däremot träffar ju investeringsavgiften direkt bruttomässigt *alla* nyinvesteringar. Det bör kanske också anmärkas eller i varje fall meddelas, att i det förslag till ny investeringsavgift, som ligger på riksdagens bord, har det skett vissa liberaliseringar. Vi höjer det skattefria bottenbeloppet från 20 000 till 30 000 kronor och ger därmed ett gott handtag åt småföretagsamheten. Med en avi åt herr Ohlson i hans första anförande vill jag framhålla att det, trots bankdirektör Browaldhs artikel i publikationen *Index*, ju ändå i praktiken är på det sättet, att de små och mindre motståndskraftiga företagen har det besvärligare att klara sig i en kreditpolitiskt stram atmosfär än de större, välkonsoliderade och självfinansierade företagen.

Investeringsavgiften har således en generell verkan, som inte får underskattas. Jag är därför inte överens med herr Ewerlöf när han gör gällande, att man just genom de penningpolitiska ingripandena får den rättvisande och generella verkan som investeringsavgiften inte ger möjlighet till.

Herr Ewerlöf sade i sitt senaste anförande — om jag fattade honom rätt — att vi ändå måste beakta att de produktiva industriinvesteringarna är de viktigaste för oss. Principiellt har jag ingenting emot att skriva under en sådan förklaring. Det är alldeles uppenbart, att fortsatt välstånd och standardstegring betingas av just de industriella framsteg, som vår i och för sig mycket välskötta industriella produktionsapparat kan prestera. Men det går inte att så där enkelt ställa de privata industriinvesteringarna emot de offentliga in-

vesteringarna. Ju mer man tittar på detta problem, desto mer finner man hur hopvävt det hela i själva verket är. Den privata industriens produktivitetsutveckling är ju klart betingad av att de offentligt drivna kraftverken kan byggas ut och därmed ge de erforderliga resurserna för expansionen på den privata sidan. Våra vägbyggen och våra järnvägsbyggen — över huvud taget de offentliga investeringarna — är integrerande delar av ett privat näringslivs framåtskridande. Det är ju så självklart, att man väl inte behöver utveckla det närmare.

Jag ber att få erinra om en sak som kanske inte alla tänkt på. Det är lätt att ropa på ett större bostadsbyggande, och den senaste valrörelsen karakteriserades ju av en mycket hård kritik från höger- och folkpartihåll över att regeringen inte har presterat mera i fråga om bostadsbyggande än vad som har skett. Men man får inte se bort ifrån att det för varje tusental bostäder krävs en kommunal investering i vägar, gator och avlopp. Vi accepterar ju inte, att man bygger bostäder hur som helst och i vilken kvalitet som helst. Det är ingen tvekan om att kommunernas anspråk på lånemarknaden i dag, vilka i långa stycken rör sig om att få medel till gator, vägar och avlopp, är betingade av det bostadsbyggande, som kännetecknar de senaste åren, med en lokalisering av bostadsområdena som gjort de kommunala investeringarna ännu mera påfrestande än de tidigare varit.

Jag är i likhet med herr Ewerlöf fullt på det klara med den osäkerhet och de reservationer, som alla sifferexposéer för med sig. Men om man t. ex. granskar investeringsutvecklingen under den senaste tolv månadersperioden och härvid följer de officiella siffrorna, finner man, att bruttoinvesteringarna under den senaste tolv månadersperioden beräknas stiga med mellan 2 och 3 procent, vilket är mer än ökningen från 1954 till 1955. Under samma tid redovisas för de privata investeringarna en ökning på mellan 2 och 4 procent; man skulle kanske våga sig på att säga att

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

ökningen här är 3 procent. Beträffande bostäderna är stegringen mellan 2 och 5 procent jämfört med 1 procent föregående år. När det gäller de offentliga investeringarna svarar — trots all den återhållsamhet som präglar finansministerns handläggning av försvarshuvudtiteln — militärutgifterna för den största investeringshöjningen under den senaste tolv månadersperioden. De militära investeringarna har från 1955 till 1956 ökat med 5 procent, väginvesteringarna med mellan 2 och 3 procent, utgifterna för sjukvård, undervisning och förvaltning har minskat med cirka 2 procent och affärsverkens investeringar med likaså 2 procent. De kommunala investeringarna har ökat med mellan 2 och 4 procent.

Om man analyserar dessa siffror och tror åtminstone någonting på den siffermässiga redovisning, som är ett resultat av den konjunkturforskning och konjunkturanalys samt den nationalekonomiska forskning vi har, finner man sålunda, att det inte finns något underlag för de populära påståendena att de kommunala och offentliga investeringarna sväller på den privata sektorns bekostnad. Det är snarare tvärtom. Bilden är mycket mera nyanserad. Och framför allt, herr Ewerlöf, bör man inte glömma bort hur inflätade de privata och offentliga investeringarna är i varandra.

Herr EWERLÖF (h) kort gemmäle:

Herr talman! Jag vill börja med att säga några ord om riksgälden och om grundlagens inställning till frågan om handhavandet av rikets gäld. Jag använde det uttrycket, att jag inte ansåg att den formalistiska täckning för tillvägagångssättet, som man vall i denna proposition, var tillfredsställande.

Jag är fullt medveten om att man från rent formalistiska utgångspunkter kan säga som finansministern, att regeringen inte har gjort annat än kommit med en hövlig förfrågan, om inte riksdagen skulle vilja begagna sin uteslutande befogenhet att handla i dessa ting genom att

uppdra åt riksgäldskontoret att utföra den här saken. Men detta är naturligtvis inte vad man menar, när man talar om att riksdagen har en i förhållande till Kungl. Maj:t fullständig självständighet. Det vet vi väl, att riksdagen inte är självständig i en situation där Kungl. Maj:t kommer till riksdagen och begär att riksdagen skall besluta det ena eller andra. Menar herr finansministern, att Kungl. Maj:t en vacker dag skulle kunna komma till riksdagen och begära, att riksdagen måtte ålägga riksbanken att vidtaga den ena eller andra ändringen i sin kreditpolitik eller i räntesättningen eller någonting i den vägen? Det är naturligtvis ett drastiskt exempel, men rent formellt skulle det ju ligga ungefär på samma plan.

För dem som är måna om att bevaka alla de sammanhang, där regeringen tangerar gränserna för vad grundlagen säger, är det nödvändigt att reagera mot vad som här skett. Jag tycker att det är ett minimikrav, att det utskott, som nu får frågan till behandling, inleder denna behandling med att inhämta riksgäldskontorets yttrande i saken, så att detta blir tillgängligt innan ärendet skall avgöras i riksdagen.

Jag övergår så till finansministerns resonemang om investeringsavgiften och räntan. Jag tycker att detta är ganska intressant, och jag tillmäter det som finansministern sagt i propositionen mycket stor betydelse. Jag utgick ifrån att finansministern, som den kloke man han är, inte yttrat sig som han gjort av egen drift utan därtill nödd och tvungen på grund av just koalitionen. Jag hoppas att finansministern får tillfälle att i tryck ta del av vad jag sagt på den punkten; jag tror inte att det utan vidare kan avisas.

Finansministern säger nu, att det inte är så att kreditpolitiken är generell. Nej, tyvärr. Den borde vara generell, men den är det inte. Vi anser att det fortfarande råder väsentliga brister i fråga om den penningpolitik vi nu bedriver därför att stora områden har undantagits. Först och främst har allt vad

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

bostäder heter prioriterats, och nu står vi inför något som vi hört talas om tidigare, nämligen prioritering av jordbruk med så och så mycket, småindustri med så och så mycket o. s. v. För varje gång man på det viset bryter ut olika bitar gör man penningpolitiken en otjänst, ty det ligger i dess natur att den skall kunna fungera fullkomligt generellt. Det är däri dess stora betydelse ligger såsom medel i en inflationsbekämpning i förhållande till alla de olika punkt-åtgärder, som regeringen i övrigt föreslår och genomför.

Finansministern talade ännu en gång ifrån den utgångspunkten, att vår kreditpolitik inte skulle vara generell därför att man med den inte kommer åt de självfinansierande företagen. Det är en stor villfarelse att det skulle förhålla sig så. I själva verket befinner sig även de företag — om det nu finns några sådana längre — som skulle ha en möjlighet att vara självfinansierande trots den politik, som här drives, om inte i precis samma så i det närmaste samma läge som alla andra därigenom att de får bedöma räntabiliteten för de investeringar, som de vill göra, med hänsyn till den generella kreditpolitik som förs i landet. När det gäller för dem att bedöma lönefrågor, lagerfrågor och allt sådant, måste det ske ifrån utgångspunkten om det är möjligt att skaffa det rörelsekapital, som behövs för att hålla rörelsen i gång på en högre nivå. Kreditpolitiken och räntesättningen får därför återverkan även på de självfinansierande företagen, och man skall inte tro att investeringsavgiften är nödvändig för att hålla speciellt dem i schack. Nu är det ju inte endast dessa företag som drabbas, utan investeringsavgiften drabbar hela investeringsfältet över huvud taget; där måste den även av finansministern betraktas såsom sekundär i förhållande till kreditpolitiken.

Jag skall vara glad om vi kunde ena oss om att verkligen göra kreditpolitiken så generell som möjligt, på det att den verkligen skall kunna fylla sitt ändamål.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Det är endast med tvekan som man i dag tar till orda för att yttra sig om våra inrepolitiska spörsmål med hänsyn till de skakande under rättelser, som vi har fått under det senaste dygnet om den utrikespolitiska situationen. Jag skulle om Frankrikes och Englands åtgärder vilja använda ännu starkare ord än utrikesministern gjorde för en stund sedan, om det vore möjligt att inpassa dem i det parlamentariska språkbruket. Jag måste i varje fall säga att det ser mycket hotande ut.

Jag hörde herr Ohlon i ett femtio minuters anförande klandra i poetiska, elaka och ironiska vändningar allt vad regeringen gjort under det senaste året. Men så kom han ett par minuter in på den mörka utrikespolitiska situationen, och då tog han faktiskt tillbaka det mesta av vad han hade sagt. Han menade, att det är små tvistigheter vi har här i Sverige om vi jämför med förhållandena utomlands. Jag vill hjärtligt instämma med herr Ohlon på den punkten.

Herr Ewerlöf tyckte inte att regeringsförklaringen innehöll något som var värt att diskutera. Han hade hellre velat diskutera det som inte fanns där. Mot bakgrunden av den utrikespolitiskt hotande situationen skall jag be att få läsa upp en passus ur regeringsdeklarationen, som jag tycker passar mycket bra i detta nu. Där heter det: »Regeringen skall slå vakt om en alliansfri utrikespolitik i fred som syftar till neutralitet under krig. Ingen tvekan få råda om vår beslutsamhet att stå utanför stormakternas militära allianser, samtidigt som vi är beredda att till det yttersta försvara vår frihet och vårt oberoende mot varje angripare. Sveriges utrikespolitik har tillvunnit sig en respekt ute i världen, som i ett kritiskt läge kan bli en ovärderlig tillgång för vår nation. En fast regeringskurs förblir en väsentlig garanti för ansvar och konsekvens inom utrikespolitiken.»

Jag hoppas att det inte behöver upprepas vad som skett tidigare, att en eller annan partiledare uttalat sig i tvetydiga ordalag om vår absoluta neutralitetskurs.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

Det kan bli mycket farliga situationer framöver.

Herr Ewerlöf talade i dag mycket om nödvändigheten av större samförstånd i politiken och att man borde ta större hänsyn till oppositionen o. s. v. Han hoppades att framgångarna i valet för högern borde leda till att det togs större hänsyn till vad högern föreslog. Jag vill här till säga, att i den mån jag har deltagit i utskottsarbetet här i riksdagen har vi gjort allt vad vi har kunnat från socialdemokraternas och vår sida för att tillmötesgå olika meningsriktningar och om möjligt få enhetliga utlåtanden. Det har vi också lyckats med många gånger i statsutskottet. Men en och annan gång kommer partifrågor i vägen, och då är det omöjligt. Första villkoret för att det skall kunna bli ett samförstånd, herr Ewerlöf, är att högern frångår den demonstrationspolitik som den nu fört så länge och i stället håller sig till vad som är reellt genomförbart.

Efter valet råder det ingen vidare god atmosfär mellan partierna. Finansministern hade några beska ord att säga om oppositionspartiernas sätt att baktala och illa berykta sin nästa. Bondeförbundet har ännu större anledning att protestera på den punkten. Högern har anställt en formlig klappjakt på bondeförbundare. Vi märkte väl alla när valresultaten kungjordes, att jublet hos högern var särskilt stort då man lyckats erövra ett bondeförbundsmandat. Det var, tycktes högern anse, den största segern att man kunnat ta ett bondeförbundsmandat. Min älskling författare, Frans G. Bengtsson, som tyvärr avled i förtid, berättar i en av sina essäer en historia om en lantjunkare i en kommun, som tyckte sig märka en svalnad hjärtlighet på kommunalstämman sedan han föreslagit skottpengar på bönder. Faktum är nog nu att det hos bondeförbundet råder en något svalnad hjärtlighet gentemot högern efter höstens valstrid.

Vad beträffar valresultatet så var bondeförbundets röstförluster relativt måttliga, om man tar hänsyn till det handikapp som ligger i uttunningen av landsbygds-

befolkningen. Herr Ohlon må säga vad han vill om vad som försiggår när landsbygden avfolkas, det är dock ett faktum att denna befolkningsomflyttning påverkar bondeförbundets väljarunderlag. Dessutom måste man ta hänsyn till den skrupelfria agitation som bedrevs mot vårt parti särskilt från högern. Det framställdes som ett stort framsteg ur borgerlig synpunkt, om man kunde tillfoga bondeförbundet så stora förluster att det skulle tvingas gå ur regeringen och därmed förlora sitt inflytande. Vilket lysande mål att sträva efter för den konservativa högern att slå ned bondeförbundet för att få en rent socialdemokratisk regering! Om röstminskningen var ganska måttlig, så var på grund av otur i valotteriet mandatminskningen stor, och den skulle ha varit ännu större om någon av de valmetoder som högern och folkpartiet förordat hade varit gällande.

Trots valutgången får såväl högern som folkpartiet finna sig i att bondeförbundet inte tar order av dem i regeringsfrågan. I nuvarande läge saknas förutsättningar för en borgerlig koalitionsregering. Att högern som ett extremt ytterlighetsparti skulle kunna få något att säga till om i en framtida borgerlig regering, vilken givetvis måste driva centerpolitik, är helt uteslutet.

Det är skada att det inte funnits förutsättningar för en regering av högermän och folkpartister. Annars skulle det ha varit lärorikt att pröva de andra medel i den ekonomiska politiken, som högern och folkpartiet i största allmänhet propagerar för i riksdagen och i sina talrika tidningar. Nu har man fått en stor del av allmänheten att tro, att om man bara fick bort regeringskoalitionen, så skulle allting återgå till normala förhållanden. I verkligheten är skillnaden den, att medan regeringsmajoriteten för att påverka den privata efterfrågan såväl på investerings- som på konsumtions- sidan tillämpat en kombination av finanspolitiska och kreditpolitiska medel, så har oppositionen velat använda endast räntevapnet med åtföljande kredit-
åtstramning. Vi hörde nyss herr Ewer-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

löf ganska kraftigt beklaga, att man inte lyckats göra de penningpolitiska åtgärderna fullt generella därför att man velat i någon mån undantaga vissa kategorier. Vanligt sunt förnuft säger ju, att om man endast skall lita till rörlig ränta — vilket under rådande förhållanden hade betytt ständiga höjningar — så hade detta hårda vapen med drastiska kreditinskränkningar som nödvändig följd vållat näringslivet vida större olägenheter än som nu blivit fallet vid en kombination av olika medel i kampen mot inflationsfaran. Vart den rörliga räntan för har vi exempel på från England, som nu har ett diskonto på 5 1/2 procent mot 3 3/4 procent i Sverige. Ändå har England även i övrigt mycket hårda restriktioner. I Västtyskland har man för närvarande ett diskonto av 5 procent — det var för någon tid sedan 5 1/2 procent.

I fråga om den offentliga sektorn upp- repar högertidningarna i vart och vartannat nummer, att regeringen för en lättsinnig utgiftspolitik. Här i riksdagen har vi väl i stället den erfarenheten, att det är regeringen som håller igen och att det är mycket svårt att mot finansministerns veto få igenom en anslagshöjning. Inget parti kan svära sig fritt från försök att höja utgifterna; högern är härvidlag inte bättre än vi andra så snart det rör sig om ändamål som ligger partiet om hjärtat. De s. k. besparingsaktionerna har varit rena spegelfäkteriet. Från höstens radiodiskussioner erinrar sig nog allmänheten den pressande agitation som bedrevs för att tvinga fram högsta möjliga statliga prestation på bostadspolitikens område i storstäderna.

I regeringsprogrammet framhålles, att den gångna femårsperioden utmärkes av en gynnsam ekonomisk utveckling och ett kraftfullt reformarbete på samhällslivets alla områden. En snabb produktionsökning har möjliggjort en betydande standardförbättring för flertalet medborgare. Det mörka inslaget i bilden utgör en försämring av penningvärdet och påfrestningar på valutareserven. Det visar känsligheten för inflationistiska stör-

ningar i en ekonomi som präglas av full sysselsättning och snabb framstegstakt.

Den svaga punkten är betalningsbalansen med en långsamt sjunkande valuta-reserv. Vid en diskussion nyligen i Nationalekonomiska föreningen yttrade professor Montgomery härom följande, som förtjänar att citeras:

»Den fulla sysselsättningens politik har bragt betalningsbalansen ur lag litet varstans. Jag hoppas ingen tolkar det så att jag skulle vara motståndare till den fulla sysselsättningen, men jag vill att man skall veta vilket pris man betalar för den. Sedan får man välja. Det pris vi måste betala om vi skall hålla full sysselsättning är ständig risk för inflation och en ofta återkommande svaghet i betalningsbalansen, som gör oss inkapabla att exportera kapital till de underutvecklade länderna och på så vis stimulera handeln.»

Detta torde vara en kärnpunkt, men samtidigt en fråga som inget parti velat vidröra i valrörelsen för att inte utsätta sig för misstanken att vilja ha tillbaka gamla tiders för hela samhället så pressande arbetslöshet. Folkpartichefen har haft mycket besvär att förklara ett för länge sedan fällt yttrande om en viss omställningsarbetslöshet, och högern strör allmänna fraser omkring sig utan att närmare precisera vart den syftar.

Det är väl emellertid ingen som kan göra gällande, att risken för en fortsatt löneinflation skulle minska om man nu toge bort t. ex. investeringsavgiften och lade hela tyngden på de penningpolitiska medlen. Herr Ewerlöf trodde att företagarna skulle bli starkare, när det gällde att motstå lönekrav, om de hade svårt att få krediter. Jag skulle dock tro att investeringsavgiften är en direkt utgift, som måste minska företagens benägenhet att tillmötesgå alltför stora krav på löneökningar.

Finansministern yttrar i propositionen, att det inte nu kan ifrågakomma att mjuka upp den ekonomiska politiken, utan att denna måste fortsätta med i huvudsak oförändrad grad av restriktivitet. En fortsatt återhållsamhet måste därför

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

präglade behandlingen av offentliga utgifter. På samma sätt måste nuvarande åtgärder för att bromsa ökningen av de privata investeringarna tills vidare bibehållas. Finansministern gör sedan det enligt min mening — men inte herr Ewerlöfs — värdefulla uttalandet, att om läget för dagen talar för behovet av en fortsatt restriktiv politik, men man likväl vill bevara möjligheten att på grund av ändringar i det ekonomiska läget under det kommande året vidtaga jämkningar i den ekonomiska politiken, bör man nu fatta beslut om allmän investeringsavgift för 1957 och behålla möjligheten till en räntesänkning under loppet av detta år, därest en sådan skulle befinnas möjlig. Det bör sålunda i första hand bli penningpolitiken, som användes för snabba finjusteringar. Där est det skulle bli möjligt att under det kommande året genomföra en lindring, skulle denna alltså i första hand avse de kreditpolitiska åtgärderna.

Skulle nu den utrikespolitiska situationen utvecklas i sin värsta form, är jag rädd för att det är bara tomma önsknin gar, som vi hyser, ty vi vet ju ingenting alls om vilka följer en sådan utveckling kan föra med sig.

Regeringsprogrammet av den 13 oktober innehöll det betydelsefulla meddelandet, att särskilda kreditlättnader skall beredas hantverk och småindustri för att jämna ut de svårigheter, som drabbat småföretagen mer än andra genom kreditrestriktionerna. För supplementär kreditgivning till jordbruk och trädgårdsnäring avses 50 miljoner kronor, och anslaget till småföretagarföreningarna för utlåning till hantverk och småindustri skall förstärkas med 30 miljoner kronor.

Herr Ohlon gjorde gällande att småföretagen inte har blivit sämre behandlade än andra, vilket också har sagts från bankhåll. Men jag har lagt märke till att när man då talar om småföretag sätter man gränsen vid 25 eller 50 anställda. Det är ju inte precis vad vi menar med småföretag.

Som ett exempel på hur den politiska atmosfären förgiftats under den från al-

la hämningar frigjorda valrörelsen må följande anföras. Man fick till sin häpnad läsa ett uttalande av en företrädare för Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, nyvald riksdagsman för högern, att småföretagarna var minst sagt tveksamma om regeringskoalitionens nya giv i fråga om kreditlättnaderna på 30 miljoner kronor till hantverks- och småindustriföretag. Detta stod att läsa i en högertidning den 20 oktober. Den 23 oktober samlades representanter för landets 24 företagareföreningar och antog en resolution, vari med hänvisning till regeringsprogrammet framhölls, att det nu gäller att utan dröjsmål kreditvägen hjälpa företagen att komma över de akuta svårigheterna för att undvika permitteringar, driftnedläggelser, konkurser etc. Man hemställde om proposition i ärendet redan till höstriksdagen — vilket jag hoppas hela tiden varit meningen — och att de särskilda anslagen ställs till förfogande redan från den 1 januari 1957.

Man förstår att männen i ledet kan ha svårt att orientera sig, om man erinrar sig vad höger- och folkparticheferna kunde tillåta sig i det beryktade radioekot den 13 oktober om regeringsprogrammet. De hade endast sura och hänfulla anmärkningar om alltsammans. Högerchefen kom med sina vanliga klyschor, bland annat om att bondeförbundet var socialiserat. Folkpartichefens anförande var mest att likna vid en uppläsning av ett kapitel ur Jeremias klagovisor — allting var på tok.

På sista tiden har ett ramaskri höjts för att Stockholms stad inte skall få samma utrymme på lånemarknaden för sina investeringar som den hittills haft. Medan andra samhällen med mycket svagare skatteunderlag tvingats finansiera sina investeringar till betydande del genom utdebitering, har Stockholms stad i årtionden lånat till nära nog alltsammans. Det har varit en god affär för staden, eftersom penningvärdet undergått en så avsevärd försämring. Det talas ibland om vad spararna har förlorat genom penningvärdeförsämringen under de gångna åren. Här får nu dessa lån

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

återbetalas i ett helt annat penningvärde än det vari de upptagits. Jag tycker inte att det är för mycket begärt att kommunerna blir någorlunda jämställda i fråga om lånemöjligheterna. Stockholms stad får väl finna sig i samma villkor som andra kommuner.

Ett av de värdefullaste inslagen i regeringsprogrammet är den skogspolitiska deklarationen. Alla skogsägarkategorier är överens om att inga ansträngningar får sparas när det gäller att genom förbättrad skogsvård på lång sikt söka få fram ännu större tillskott än för närvarande till vårt folks välbefinnande. Vi inom bondeförbundet har dessutom alltid hävdat det ofrånkomliga sambandet mellan jordbruk och skogsbruk och bestämt motsatt oss varje försök att försvaga bondeskogsbrukets ställning. I stora delar av landet ligger enda möjligheten att komplettera ofullständiga jordbruk i att förstärka dem med skog.

I regeringsdeklarationen slås fast att bolagsförbudslagen till bondeskogsbrukets skydd bör bestå men erhålla en förenklad avfattning. Det finns naturligtvis ingen anledning att förhindra byten av skog bolag emellan, under förutsättning att vederbörande lantbruksnämnd får ett avgörande ord med i laget för att tillse att erforderliga kompletteringsåtgärder icke försvåras. Trekantsbyten har redan planerats av vissa lantbruksnämnder. Ett av dessa förslag, från Gävleborgs län, har nyss godkänts av Kungl. Maj:t, och man torde kunna vinna mycket på denna väg. Det är inte riktigt såsom ofta påstås att det skulle föreligga risk för en ytterligare uppspaltning av skogen med försämrade produktionsmöjligheter som följd. Det blir i stället en bättre arrondering och ett rationellare utnyttjande av skogsinnehavet. Såväl staten som bolagen har många utspridda skogskiften, som med fördel för driften kan sammanläggas med bondeskog. Att bondeskogsbrukets ställning hävdas genom frivillig samverkan och att strävandena härutinnan bör främjas av det allmänna ligger helt i linje med vårt program liksom att det allmänna bör verka för frivilligt sammanförande av skogsmark till

bättre arrondering genom förmedlande av utbyte av skogsägor.

Vidare framhålles i regeringsdeklarationen att prövning bör ske av det berättigade i kravet på att bilskattemedel kommer till användning för utvidgning och upprustning av skogsvägnätet. Inom ramen av i 1947 års riksdags beslut i frågan anförda synpunkter skall förslag framläggas till åtgärder för komplettering av ofullständiga jordbruk med skog även från bolag och med dem i gällande lagstiftning på förevarande område jämställda samt från staten, varvid även bytesfrågan uppmärksammas. Staten skall slutligen — det icke minst viktiga — medverka till att jordbrukarna kan erhålla för ändamålet avpassad kredit.

Regeringsprogrammet innehåller mycket annat, men jag skall inte, herr talman, trötta med uppräknningar. Jag tycker emellertid att det borde ha intresserat herr Ewerlöf att det står där, att utredningen om kvarlåtenskapsskatten och reformering av arvsskatten skall så bedrivas att förslag kan föreläggas 1958 års riksdag. En omprövning av dessa frågor har ju högern, liksom också det parti jag tillhör, länge kämpat för.

Jag ber att också få säga ytterligare några ord om småföretagen och deras krediter. Herr Ohlon var djupt besviken över att vi nu i uppgörelsen om fortsatt regeringssamverkan lyckats utverka en extra kredit till småföretagarna på 30 miljoner kronor, medan bondeförbundet och folkpartiet i vintras i riksdagen inte kunde få anslaget höjt med en enda miljon. Jag deltog i behandlingen av den frågan i statsutskottet och hade då herr Ståhl från andra kammaren att resonera med. Vi gjorde naturligtvis vårt bästa för att få igenom en ökning, men det gick inte. Jag kan bara konstatera att vi i bondeförbundet tycks ha större framgång, när vi samarbetar med socialdemokraterna än när vi samarbetar med folkpartiet. Jag kan inte ge någon annan förklaring på det hela.

Här har också talats en del om bilaccisen, och man har klandrat att pengarna inte går helt och hållet till vägvä-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

sendet. Jag misstänker att den frågan kommer att diskuteras mycket livligt. Vad man strängt taget inte alls har talat om i dag är däremot att begagnade bilar nu blir befriade från accis. En sådan befrielse har man dock under alla år haft som ett främsta krav, och vi vet ju att detta varit ett mycket starkt önskemål ute i landet. Då kunde man väl ändå kosta på sig ett erkännande, när regeringen nu tillmötesgår detta krav.

Likasa tycker jag att man från oppositionens sida kunde erkänna att det är ett framsteg att gränsen för investeringsavgiftens utgående höjts från 20 000 till 30 000 kronor, för att man skall slippa pressa de mindre företagen i onödan. Men det tycks vara så, att varken herr Ewerlöf eller herr Ohlon nu efter valet är särskilt känslig för småföretagarnas intressen. De har tvärtom velat framhålla att det inte gått någon nöd på dem.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG, som tillkännagivit, att han i samband med remiss till utskott av förevarande kungl. proposition ämnade besvara herr Helmer Perssons interpellation om återgång till lägre penningränta, erhöll nu ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Helmer Persson till mig framställt följande interpellation:

»Överväger regeringen att inom den närmaste tiden vidtaga åtgärder för en återgång till en lägre penningränta?»

Med anledning härav vill jag svara följande.

Såsom jag i tidigare sammanhang haft anledning understryka handhas kreditpolitiken av riksbanken. Det kan alltså inte ankomma på mig att göra uttalanden om vilka penningpolitiska åtgärder som övervägs för den närmaste framtiden.

Jag kan emellertid försäkra att utvecklingen följes med uppmärksamhet av alla som bär ansvar för den ekonomiska politikens olika grenar. Nuvarande ränteläge kommer givetvis inte att bibehållas längre än vad som bedömes nödvändigt för att trygga den samhällsekon-

miska balansen. Räntevapnet har ju också den förtjänsten att kunna snabbt anpassas till ett förändrat ekonomiskt läge. Jag bedömer emellertid dagens ekonomiska situation så, att det gäller att med den ekonomiska politikens hela register energiskt och påpassligt avvärja de faror för vårt västånd och fortsatte framstegsarbete, som otvivelaktigt alltfjämt ligger på lur. Att i ett sådant läge göra generella uppmjukningar på en så väsentlig punkt som kreditpolitiken vore mycket oklokt.

Herr PERSSON, HELMER, (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för det svar jag har erhållit. Jag har frågat, om regeringen överväger åtgärder för att sänka penningräntan, men svaret ger inte annat besked än att frågan följes med uppmärksamhet och innehåller inget bestämt löfte om en sänkning av räntan. Därför kan jag ju inte förklara mig helt tillfredsställd med det svar jag erhållit.

Regeringen angav som motivering för räntestegringen, att den samhällsekonomiska situationen utvecklats dithän, att räntevapnet måste tillgripas för att bland annat bromsa investeringarna. Nå, har nu räntehöjningarna generellt verkat hämmande på investeringsvolymen? Nej, så har inte blivit fallet. Storindustriens investeringar har ökats, och det är naturligt att så blir fallet, ty storindustrin har genom räntehöjningen stimulerats till ökade investeringar. Det råder som bekant en intim sammanflätning av storindustrin och bankerna i vårt land. Räntehöjningarna har tillfört bankerna mera pengar, och därmed har man just skapat de betingelser som varit ägnade att stimulera en ökad investeringsvolym inom storindustrin. I detta avseende måste jag säga, att regeringens räntepolitik egentligen har misslyckats. Kvar står såsom ett faktum, att räntehöjningen begränsar det stora folkflertalets konsumtionsförmåga. Hyrorerna har stigit, bostadsproduktionens kostnader har

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

stigit, jordbrukets omkostnader har ökats, vilket automatiskt medfört stignande livsmedelspriser. Alla de argument som regeringen i flera år har anfört mot räntehöjningen äger sin fulla giltighet i den nuvarande ekonomiska situationen, men regeringen sprang ifrån sitt program och fick bland annat därför ett bakslag i årets val.

Jag upprepar vad jag förut anfört i min interpellation: »En sänkning av penningräntan skulle skapa betingelser att sänka bostadshyror och livsmedelspriserna. Ett bibehållande av den höga räntan berikar ytterligare de rika och gör det svårare för regeringen att bemästra den ekonomiska politiken.»

Jag vill emellertid efterlysa logiken i det svar finansministern lämnat mig och de kommentarer han fogat till förslaget om allmän investeringsavgift för år 1957. Där sägs bland annat, att om man beslutar om allmän investeringsavgift för år 1957, så finns det möjligheter att sänka räntan. Därav framgår, att finansministern anser, att det finns betingelser för att sänka räntan år 1957, såvida riksdagen beslutar om en allmän investeringsavgift, men intet av detta återfinnes i det interpellationssvar som jag erhållit här i dag, och därför vore det på sin plats, att statsrådet här närmare angåva, vad han menar i det ena och det andra fallet.

Till sist vill jag säga, att de många årens diskussioner om huruvida räntan skulle höjas eller inte har givit vid handen, att regeringen reellt haft avgörandet i sin hand. Nu menar finansministern att det inte ankommer på honom att göra uttalanden om vilka penningpolitiska åtgärder som kan bli aktuella. Man måste ju säga, att det är nog en alltför blygsam attityd. Mig veterligen försökte inte regeringen att undslippa räntehöjningen med hänvisning till att exempelvis riksbanken och inte regeringen hade det reella avgörandet i sin hand. Regeringen fastställde realiteter att räntan skulle höjas, och den har enligt min mening också befogenhet att vidtaga de åtgärder som är erforderliga för att räntan skall kunna sänkas.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! En höstlig remissdebatt halvannan månad efter ett andrakammarval blir lätt efterklang till den nyss avslutade valrörelsen. Herr Ohlons inledande tal, som började likt en högmässopredikan i en svensk lantkyrka, illustrerade på ett alldeles speciellt sätt detta påstående. Med detta har jag inte velat göra gällande, att det inte skulle finnas anledning att ägna valresultatet eftertanke och begrunden. Valutgången har medfört en viss ökad rörlighet inom vårt politiska liv, som inte inbjuder till att excellera i ordlekar och anekdoter utan borde locka även oppositionen till ökad medvetenhet om sitt ansvar och sina förpliktelser i en parlamentarisk demokrati.

Vad som hänt efter valet har demonstrerat, att socialdemokratien och bondeförbundet inte har fallit för frestelsen att slå in på den breda partiegennyttans väg utan noga övervägt det ansvar som väljarna tilldelat dessa partier även efter valet. En motgång var valet för vårt parti, den saken finns ingen anledning att bestrida. Minskningen i röster blev visserligen obetydlig i förhållande till 1952 års val, men om man ser på vår andel i väljarkåren, finner man att vi minskat från 46,1 procent till 44,6 procent. En så låg andel av väljarkåren har vi inte haft vid något riksdagsmannaval sedan 1932.

För bondeförbundet är naturligtvis tillbakagången än mer kännbar, i all synnerhet som mandatminskningen blev procentuellt större än röstförlusterna.

Vad det gäller de övriga partierna kan konstateras — det har gjorts nu alltsedan valdagen — att det var ytterlighetsriktningarna, högern och kommunisterna, som vann valet. Folkpartiet gjorde en framrykning i förhållande till 1954 års resultat men minskade sin andel av väljarkåren jämfört med föregående riksdagsmannaval.

Vilka konsekvenser skulle då valutgången få för regeringsfrågan? Det har varit det stora diskussionsämnet i den allmänna debatten från det valresultatet blev känt fram till dessa dagar. Jag

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

vill ingalunda förneka att det höjts röster även inom vårt parti för att låta förskjutningen i valmanskåren åt oppositionens håll tas som förevändning för att överlämna regeringen åt oppositionen. På bondeförbundshåll har SLU-ordföranden i ett uttalande i radions dagens eko offentligt givit uttryck för denna mening. Han ansåg att högern och folkpartiet borde få tillfälle att söka in fria sina vallöften.

Visst kan man roa sig med denna tankelek, men den, som har gett sig in i det politiska spelet, vet att ens hetaste önskedrömmar måste underordna sig vad som gäller för samtliga partier i en demokrati som vår — nämligen parlamentarismens spelregler. Dessa regler säger att regeringen skall tas från det parti eller den partikonstellation, som har det starkaste underlaget i riksdagen. Socialdemokratien har bestämt sitt handlande därefter. Innebörden av vår inställning är väl känd av ledamöterna i denna kammare. I första hand pekar valutslaget på att de regerande partierna borde undersöka möjligheterna att fortsätta regeringsutövningen. Socialdemokratien och bondeförbundet har enbart i andra kammaren 125 mandat mot den borgerliga oppositionens 100. Med partiernas nuvarande mandatfördelning kan det inte uppletas en regering med starkare underlag i riksdagen. Som vi vet, lyckades det socialdemokratiens och bondeförbundets förhandlare att ena sig om ett regeringsprogram, som har fått stöd av de ledande instanserna inom respektive partier. Därmed har regeringsfrågan fått sin enligt valutslaget mest naturliga lösning.

Det har i den allmänna debatten spekulerats om vad som skulle ha hänt, om bondeförbundet föredragit att lämna regeringen. Mot socialdemokratiens 106 röster i andra kammaren, vars sammansättning bäst återspeglar det aktuella opinionsläget inom väljarkåren, skulle då stå högerns och folkpartiets 100 röster. I den situationen är en socialdemokratisk minoritetsregering det närmast till hands liggande alternativet.

Först när det konstaterats, att det uppenbart finns ett mot vår politik riktat majoritetsblock i andra kammaren är, såsom statsministern uttryckte det i ett offentligt föredrag, den tidpunkten inne, då socialdemokratien har rätt att lämna ansvaret ifrån sig, om den skall fullfölja sina parlamentariska förpliktelser.

Regeringsfrågan har alltså tills vidare lösts på ett sätt, som väl överensstämmer med våra parlamentariska traditioner. Vi har sluppit återgå till 20-talets svaga minoritetsregeringar med hoppande majoriteter. Den nuvarande regeringen har bakom sitt program för fortsatt framstegspolitik, fotad på sund ekonomi, en fullt tillfredsställande majoritet i kamrarna.

Det är å andra sidan fullständigt klart, att koalitionsregeringen inte är lika stark i dag som före valet. Inom bondeförbundets ledande instanser har meningarna efter valet av allt att döma varit mycket delade i fråga om fortsatt regeringsamarbete.

Jag vill här anknyta till vad jag inledningsvis sade om den ökade rörligheten i det politiska läget. Vi har kommit i en situation, då det ställs större krav på ansvarskänslan och medvetenheten om demokratiens och parlamentarismens förpliktelser även hos politikerna inom oppositionsläget. Högern och folkpartiet får kanske bereda sig för den uppgift, som tillkommer en opposition i ett land med parlamentariskt styrelseskick, nämligen att efter engelskt mönster handla som en skuggregering, med den insikten klar för sig att de växlar, som i dag ställs ut till svenska folket, kan komma att få inlösas i ansvarsställning.

Att man även på borgerligt håll börjar känna på sig, att man behöver anpassa sig för en ny situation, då man inte längre kan leva under ansvarslöshetens privilegium, har framgått av några uttalanden i högerpressen.

»Låt oss se upp i god tid», utropade högerns huvudorgan Svenska Dagbladet för en tid sedan och tillade: »Det gäller att inte bli tagen på sängen. Frå-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

gan om regeringsalternativ bör för alla eventualiteters skull redan nu debatteras inom högern och folkpartiet».

Det låter höra sig. Men man måste nog konstatera, att oppositionens beredskap inför en ny parlamentarisk situation ännu inte kommit till några synliga uttryck.

Ett utomordentligt tillfälle att markera en förvandling från häcklande oppositionsledare till ansvarskännande statsmän hade herrar Ohlin och Hjalmarson, då de på grund av en tyvärr inte sällsynt omdömeslöshet från Radiotjänsts aktualitetsavdelnings sida fick spela rollen som ensamma kommentatorer till den nya regeringsdeklarationen. Om de nu inte hade den goda smaken att avböja deltagande på angivna villkor, hade det väl ändå varit lämpligt, att de delgett svenska folket vilken alternativ politik de bägge partierna ämnade föra i den nya politiska situationen.

Den, som väntade sig något sådant, blev dock grymt besviken på radioekot. De bägge partiledarna presenterade recensioner av den hafsigt redovisade regeringsdeklarationen i en stil, som bättre hade passat på en borgerlig kvällstidnings ledarsida än i den politiskt neutrala svenska radion.

Så här yttrade sig bland annat högerledaren Hjalmarson: »En handfull människor ur ett socialistiskt parti sätter sig bak stängda dörrar tillsammans med lika många ur ett borgerligt parti och snickrar ihop en regering, som sedan framträder med ett färdigt program, vilket mera påminner om de långa smörgåslistor man får i Köpenhamn än om något annat. Skillnaden är egentligen bara den, att på smörgåslistorna står tydligt angivet vad godsakerna kostar. Den detaljen har programförfattarna glömt.»

Ja, jag undrar, om högerns gruppledare i denna kammare, herr Ewerlöf, vars saklighet jag uppskattar, anser detta vara ett värdigt sätt att föra polemik i vår nuvarande parlamentariska situation. Åtminstone har jag svårt att ana några statsmannatankar bakom de formuleringar, som herr Hjalmarson fann

för gott att sända ut till de svenska hemmen.

Låt mig så vid denna höstliga remissdebatt även få uttrycka en förhoppning beträffande högerns insatser inom den närmaste framtiden. Jag önskar att högerns propagandamakare beträffande partiets politik och agitation i stort skall inta samma underordnade roll, som vederbörande gör vid partiets framträdande i denna kammare. Den tid vi nu går in i passar mindre för partifinurlighet än för saklig skärpa.

Jag har citerat herr Hjalmarson. Låt mig nu även återge ett uttalande, som är acceptabelt och politiskt renhårigt. Det fölls under remissdebatten hösten 1954, alltså för två år sedan, av herr Ewerlöf. Han yttrade då bland annat följande: »Det är två intryck från valveckorna som jag särskilt fäst mig vid. Det ena är att väljarna i glädjande omfattning visade sig besitta förvärvad immunitet mot valpropaganda i vedertagen bemärkelse. Det andra var att det gick att tala öppenlystigt med folk — även om ting som brukar betraktas som impopulära.

Det uppmuntrar oss inom högerpartiet att fortsätta vår konkreta och sakliga politik för att undan för undan bygga ut vår rörelses positiva alternativ i de väsentliga avseenden, där regeringspolitiken från våra utgångspunkter icke kan accepteras.»

Jag vill ingalunda sätta i fråga att en valrörelse från högerns sida, som bär herr Ewerlöfs signatur, skulle kunna få ett förlopp, som överensstämmer med den nyss nämnda beskrivningen. Men som karakteristik av vad som presterats från högerns håll under den gångna valrörelsen får beskrivningen ett lätt drag av parodi. Inte är det öppenlystigheten då det gäller att frankt upplysa väljarna om impopulära ting eller viljan att bygga ut högerns positiva alternativ, som främst fallit i ögonen vid ett studium av högerns insatser i årets val.

Vad som varit mer iögonenfallande i oppositionens propaganda har varit vådandena till den krassa egoismen hos

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m.-m.

människorna, appellerna till känslorna i stället för till förnuftet.

Det är i stället socialdemokratien, som har fått svara för den ekonomiska upplysningsverksamheten i årets valrörelse. Gentemot oppositionspartiernas skattesänkingspropaganda och överbudspolitik har vi försökt klargöra för väljarna att de värden som vi vill främja — full sysselsättning, ekonomisk stabilitet och fortsatt reformverksamhet — inte kan värnas utan en stram ekonomisk politik från samhällets sida.

Så några ord också om det ekonomiska läget! Det kan konstateras, att det svenska folkhushållet som helhet alltså präglas av högkonjunktur. Inom vissa näringsgrenar eller delar därav har dock nedgångstendenser i någon mån gjort sig gällande. Någon uppluckring av restriktionspolitiken i stort finns det alltså inte anledning till.

I det nuvarande läget har man dock orsak att understryka kravet på en aktiv lokaliseringspolitik från statsmakernas sida. Det finns anledning att räkna med lokala sysselsättningsproblem till följd av strukturförskjutningar inom konsumtionen och hårdare internationell konkurrens. I det läget är det viktigt att samhället visar ökat intresse för näringslivets strukturproblem. Glädjande nog har regeringen också i sin programförklaring tillkännagett, att den avser att ge fortsatt och ökat stöd åt en aktiv lokaliseringspolitik till båtnad för bygder och orter, som hotas av avflyttning och liknande svårigheter.

Till slut, herr talman, kan inte heller jag underlåta att med några ord beröra de händelser utanför våra gränser, som under den senaste tiden har gjort ett så djupt intryck på vårt folk. Utvecklingen i Ungern ger oss en påminnelse om värdet av att leva i ett demokratiskt uppbyggt samhälle och erinrar om allt det som förenar de demokratiska partierna i denna riksdag.

När ett folk hindras från att ge uttryck för sin mening genom fria val, finner förr eller senare dess frihetslängtan andra uttryck. Inom svensk arbetarrörelse hoppas vi att under en nära

framtid kunna knyta kontakter med en fri och i vår mening demokratisk socialistisk rörelse i Ungern.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Det val som genomfördes förra månaden skapade i viss mån ett nytt politiskt läge. Jag tänker därvid inte enbart på regeringskoalitionens nederlag, utan också på att arbetarrörelsen för första gången på tjugo år förlorat majoriteten bland väljarna och i andra kamraren.

Den kommunistiska framgången, som med hänsyn till de omständigheter under vilka valkampanjen genomfördes, var betydande och visar att vårt parti änyo befinner sig på frammarsch, blev emellertid inte tillräckligt stor för att kompensera den socialdemokratiska förlusten. Ur den synpunkten må utgången beklagas.

Valet aktualiserar också en översyn av valbestämmelserna. När varje kommunistiskt mandat måste betalas med 32 336 röster, medan högern får sina mandat för 15 803 röster, kan man inte tala om demokratisk rättvisa. Vid en rättvis mandatfördelning skulle kommunisterna ha fått ytterligare fem nya mandat och högern tre mandat mindre. En demokratisering av valordningen borde under dessa omständigheter framstå som en självklar åtgärd.

Förlusten av arbetarmajoriteten är emellertid den allvarliga fråga som valutslaget aktualiserar. Hur detta nederlag skall repareras är en angelägenhet inte bara för det socialdemokratiska partiet utan för hela den samlade arbetarrörelsen. En grundlig diskussion inom alla arbetarorganisationer, politiska såväl som fackliga, om orsakerna till valutslaget bör genomföras, och det förefaller mig, som om den socialdemokratiske partiledaren och statsministern själv borde vara angelägen om en sådan debatt. När herr Erlander tillträdde sin post som partiledare och statsminister, hade hans parti 115 mandat i andra kammaren. När han firade sitt tioårsjubileum på denna post finns 106 socialdemokrater i sam-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

ma kammare, och väljarprocenten har krympt till 44,6. En grundlig självrannsakan om orsakerna till detta förefaller mig ganska nödvändig.

Jag vet att det pågår en ganska omfattande diskussion inom det socialdemokratiska partiet om valets lärdomar. Som jag inledningsvis sade, är valutslaget en angelägenhet för hela arbetarrörelsen, och jag skall därför tillåta mig att ge ett litet bidrag till denna nyttiga diskussion. Jag vänder mig därvid till socialdemokraterna i och utanför denna kammare.

Det är så, att arbetarna har givit er sitt stöd i många fall. Ni har fått majoritet. Ni har folkets fullmakt att genomföra ert program. Men ni har inte använt denna fullmakt, och därför förlorar ni steg för steg förtroendet. Arbetarväljarna stannar hemma, en del löper också över till de borgerliga partierna i förhoppning att därigenom åstadkomma någon ändring i politiken. Det är undfallenheten och i vissa fall rena kapitulationen inför högerns och folkpartiets demagogiska politik, kombinerad med påtryckning från storfinansen, som framkallat nederlaget.

Den första socialdemokratiska regeringen efter kriget upphöjde arbetarrörelsens efterkrigsprogram till regeringsprogram. Bland många förträffliga punkter i detta program var en som löd: »Prisstegringarna skall stoppas.» Praktiken blev som bekant en annan. Sedan dess har levnadskostnaderna ökat med 55 procent. Penningvärdet har undergått en fortlöpande försämring. En del arbetargrupper har lyckats kompensera detta genom lönestegringar, inte i första hand avtalsmässiga utan genom den s. k. löneglidningen. Men stora grupper av arbetare, och i särskild grad de lägre statstjänarna, vilkas löneläge är direkt beroende av riksdagens beslut, har inte fått tillbörlig kompensation för de prisstegringar som ofta varit ett direkt resultat av riksdagens och regeringens åtgärder. Småsparare, försäkringstagare och andra har förlorat många hundra miljoner på penningvärdeförsämringen.

Det är väl klart att en sådan politik skapar missnöje, att en sådan politik

hjälp högern och folkpartiet att utveckla sin demagogi. Det erkännes också inom socialdemokratien, att röstförlusterna just bland statstjänarna är särskilt stora. Men vågar nu regeringen dra konsekvenserna av detta och snabbt rätta till missförhållandena? Jag vet att de lägre statstjänarna inte tror på det, förrän de fått bevis om verkligt praktiska åtgärder.

Eller tag skattefrågan som högern och folkpartiet har fått leva högt på i flera valrörelser. Sent omsider vid årets vårriksdag kom ett regeringsförslag om skattesänkning, men det var en alldeles för blygsam sänkning för att kunna tillfredsställa de berättigade krav, som mindre och medelstora inkomsttagare ställer. Det går inte att fortsätta med en skattepolitik som innebär att ungefär en tredjedel av arbetsinkomsten hämtas av skatteverket. Sådant skapar befogat missnöje, i synnerhet som folk mycket väl vet att staten tar ut mer i skatt än vad som behövs för att finansiera statsutgifterna.

Det förslag vi har ställt om att den första intjänta hundralappen i veckan skall vara skattefri är inte bara realistiskt utan också vad den stora majoriteten skattebetalare behöver. Det kan i nuvarande dyrtid betraktas som ett minimum. Jag hoppas att den utlovade sänkning av kommunalskatten, som skall beslutas nästa år, kommer att medföra en verklig skattelättnad för alla mindre och medelstora inkomsttagare. Men jag är långt ifrån säker. Det ser ju ut, som om regeringen med sin kreditpolitik gentemot kommunerna och sin strävan att på kommunerna övervältra kostnader, som egentligen skulle åvila staten, åstadkommer så betydande ökningar av kommunalskatten nästa år, att den bebådade kommunala skattesänkningen blir illusorisk, om man jämför med nuvarande kommunala skattebörda.

Till de missnöjesanledningar, som förorsakade det socialdemokratiska valnederlaget, hör bostadsbristen. I storstäderna och industricentra växer bostadsköerna år efter år. Men regeringen håller igen bostadsbyggandet och går dess-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

utom in för att sänka standarden. Den nya giv i bostadsfrågan, som i dagarna signalerats, blir en ny chock för hyresgäster och bostadssökande. Enligt det förslag, som offentliggjorts i pressen, skall hyrorna i alla hus som byggts efter kriget stiga med 12—18 procent. Även för äldre hus signaleras kraftiga hyresstegringar, vilket kommer ovanpå den stora hyreshöjning som blev det omedelbara resultatet av räntehöjningen i fjol våras.

Ingen arbetarväljare kan bli glad över en sådan politik, som närmast liknar högerens recept att lösa bostadsfrågan, nämligen på så sätt, att de mindre inkomsttagarna inte skall få råd att hyra människovärdiga bostäder.

Till detta lilla inlägg i den socialdemokratiska diskussionen om valets lärdomar vill jag foga endast två frågor. Den ena gäller kulturpolitiken och skolfrågan. Jag måste säga att regeringens politik på dessa områden präglas av en ofattbar snålhet och en nästan otrolig brist på förutseende. Jag skall bara ta ett exempel från landets huvudstad. Här i Stockholm finns ett nybyggnadsbehov för skolor till ett belopp av 162 miljoner kronor. Nu begär man för nästa år att få bygga för 50 miljoner kronor. »Men», säger skoldirektören, »om det blir som under de senare åren, får staden inte ens bygga för hälften». Läget här i Stockholm är sådant, att ett 60-tal skolor står ofullbordade. Det fattas 114 gymnastiklokaler, 31 samlings-salar, ett 30-tal skolbad, ett 10-tal skolmåltidslokaler, många lokaler för läkarmottagningar, slöjd, bibliotek o. s. v. Man måste nu använda 499 provisoriska klassrum, upplyser skoldirektören, och antalet dubblade avdelningar i folkskolan uppgår till inte mindre än 303.

Detta gäller bara Stockholm, men läget är säkert inte bättre på många andra platser. Det är klart att en regering, som driver en politik som för till kris på det ena området efter det andra, alstrar missnöje och åstadkommer valnederlag och passivitet bland de väljarmassor, som borde stödja en framstegsvänlig politik. Det är inte ekonomiskt nödvän-

ligt att driva en politik, som länder till de resultat, som här i korthet har skildrats.

Den sista fråga, som jag i det här sammanhanget vill föra in, gäller regeringens militära politik. Nu begär generalerna ytterligare över 300 miljoner kronor till rustningar. De stöder sig därvid bl. a. på de försäkringar, som försvarsministern gav på den socialdemokratiska partikongressen i våras, när han sade att det var omöjligt att begränsa de militära utgifterna till den nivå dessa nu har. Om generalerna får igenom sitt krav, är utgifterna snart uppe i den fantastiska summan av 3 000 miljoner kronor om året till rustningar.

Jag har många gånger förut i denna kammare frågat — och jag upprepar frågan: Är denna miljardrullning till militära ändamål en vettig och försvarbar politik? Vi kommunister, och med oss en växande opinion inom hela arbetarrörelsen och bland bönderna, svarar nej på den frågan. Vi anser att det är oförsvarligt att på hittillsvarande sätt fortsätta upprustningen. Det är en politik som underhåller inflationstendenserna, undergräver penningvärdet och hindrar genomförandet av nödvändiga sociala och kulturella åtgärder. Vi anser att vi har fått stöd i valet för vår ståndpunkt att militärpolitiken bör omläggas. Vad Sverige behöver är ett neutralitetsför-svar, som kan uppbyggas för ungefär hälften av de nuvarande rustningskostnaderna. Minst en miljard om året kan sparas in och användas för ändamål, som kommer hela folket till godo. Vi kommer att fullfölja en sådan politik, som vi anser vara till gagn för hela vårt land.

Låt mig sedan säga ett par ord även till det andra regeringspartiet — bondeförbundet — som förlorat 100 000 röster, sedan koalitionsregeringen kom till! Man kan inte förklara denna röstminskning enbart med avflyttningen från landsorten. För det första röstar ju inte alla i landsorten på bondeförbundet, för det andra har ju de, som röstat med bondeförbundet tidigare, också rösträtt när de bor i städer eller industrisamhäl-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

len, och för det tredje är bondeförbundets röstförlust större än som motsvaras av avflyttningen från landsbygden under koalitionsregeringens tid.

Orsaken måste således även här vara att söka i den politik, som bondeförbundet i regeringsställning bedriver. Och det är väl inte så svårt att förstå, i vilket dilemma bondeförbundet har råkat. Det går nämligen inte att samtidigt företräda godsägarnas, storböndernas, småböndernas och arrendatorernas intressen, därför att de har så vitt skilda intressen. Bondeförbundets regeringspolitik har också gått ut på att i första hand gynna storbönderna, kanske i förhoppning att därmed kunna konkurrera ut högern — vilket ju inte lyckats. I stället har resultatet blivit missnöje med regeringspolitiken både bland böndernas stora massor och bland stora delar av arbetarklassen.

Vi kommunister önskar inte att bondeförbundet skall utplånas i svensk politik, och vi skulle därför vilja råda bondeförbundet att noga genomtänka sin hitillsvarande politik och bryta med den i långa stycken. Vi vill tillråda bondeförbundet att sätta de mindre och medelstora jordbrukarnas intressen i centrum för sin politik och gå in för att förse behövande jordbrukare inte bara med stödskog, som nu utlovats, utan även med jord.

Driv igenom en sänkning av räntan och inrikta er politik över huvud taget emot storfinansens, mot monopolens och bankernas utplundring av jordbrukarna! Se till att sådana skandaler som svartrostersättning och svinpremier eller lämnande av ersättning till jordbruk, som inte drabbats av missväxt, inte upprepas! Under sådana omständigheter skulle också bland arbetarna förståelsen för samverkan med bönderna bli betydligt större än den är för närvarande.

Sedan några ord om det nya regeringsprogrammet, vars tillkomst tydligen har kostat mycken svett och möda. Det har både positiva och negativa sidor, men i stort sett kan det läggas till grund för en demokratisk framstegspolitik.

Vi kommunister solidariserar oss helt med regeringens deklaration till förmån för fortsatt alliansfrihet och neutralitet. En sådan deklaration är nödvändig, inte minst med anledning av de allt tydligare strävandena från högern och folkpartiet att koppla vårt land samman med västblocket. Sveriges utrikespolitiska ställning skulle enligt vår mening stärkas, om riksdagen — såsom kommunisterna föreslagit — vidtog åtgärder för att skaffa garantier från stormakterna och grannländerna om att vår neutralitet respekteras i händelse av storkrig.

En vidgad handel åt olika håll är nödvändig både med hänsyn till det internationella läget och med hänsyn till samsättningsfrågan på längre sikt inom landet. Konjunkturrapporten varnar för övrigt för arbetslöshetsrisk. Jag vill i detta sammanhang ställa en fråga: Är det inte av intresse för svenska företagare och arbetare, att handelsutbytet med ett sådant jätteland som Kina vidgas? Är det politiska och ideologiska skäl som gör, att vi ännu inte har ett handelsavtal med detta land? I så fall för vi en mycket kortsiktig och dåligt genomtänkt politik.

Jag kom för några dagar sedan tillbaka från en sex veckors studieresa i Kina. När jag såg det väldiga uppbyggnadsarbete som där försiggår med primitiva redskap och maskiner, kunde jag inte undgå att göra den reflexionen, att här borde finnas en väldig marknad för svensk industri. Man tar sikte på att under loppet av tio till femton år förvandla det tidigare feodala och halvkoloniala Kina till en modern industristat. Redan enligt den första femårsplanen, som slutföres nästa år, skall man ha färdigbyggt eller rekonstruerat 500 industriföretag — en del är giganter med upp till 80 000 arbetare.

Man anlägger många nya industristäder. En av dem, som jag besökte, sysselsatte 40 000 man i byggnadsarbete. Arbetarnas viktigaste redskap var små bärkorgar och bambustänger. Ett stort järn- och stål kombinat skall emellertid uppföras, och när det hela blir färdigt har staden en befolkning på omkring 300 000

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

människor. Jag nämner detta bara i förbigående såsom ett exempel på vilken omfattande nydaningsverksamhet som pågår i detta väldiga land och vilken mängd maskiner som Kina under över-skådlig tid sannolikt behöver köpa från utlandet. Där tycker jag att svensk industri skulle hålla sig framme och inte ställa sig sist i kön.

Jag sade, att det kanske var ideologiska och politiska skäl som gör att det, såvitt jag förstår utträttas så litet från svensk sida för att utveckla handeln med Kina. Till dem — kanske inom högern och folkpartiet — som går omkring med sådana skyggglappar för ögonen vill jag bara säga, att kapitalisterna i Kina mår alldeles utmärkt och trivs med den nya regimen. Det är nio partier som samverkar i parlamentet och i regeringen. Samarbetet går bra. Alla arbetar för landets framtid och storhet.

Om jag på det sättet kan lugna några som har ideologiska skyggglappar för ögonen, vill jag också nämna, att jag hade tillfälle att samtala med Kinas störste kapitalist. Han bor i Shanghai och var ägare till 26 stora industriföretag, som värderades till 100 miljoner yeng, d. v. s. närmare 250 miljoner i svenska kronor. Han var själv medlem av parlamentet. Som så många andra privata företagare hade han begärt, att staten skulle bli hälftendelägare i företagen. Efter en undersökning av företagens ställning hade regeringen och statsmakterna gått med på förslaget, och nu drivs företagen som halvstatliga. Den tidigare ägaren är anställd som direktör. För det har han naturligtvis vanlig direktörlön, men dessutom erhåller han 5 procent årligen på sina företags värde, d. v. s. 5 miljoner yeng. Han var mycket nöjd med den nya ordningen. Det gick bättre nu än tidigare. Han hade garantier för full avsättning för produktionen, och arbetsproduktiviteten hade ökat. Han sade till sist, att numera insåg han — och inte bara han, utan många andra i liknande ställning — att den väg som kommunisterna anvisat är den enda riktiga för Kina och dess folk.

Jag nämner detta bara för att möjligen

lugna dem som tror att där kommunisterna har det avgörande inflytandet får inga andra göra sig gällande. Motsatsen är fallet, under förutsättning att också de andra vill gagna landets och folkets sak.

Om jag med denna lilla utflykt till Kina har kunnat väcka något intresse hos dem, som har med svensk utrikeshandel att göra, är jag tillfredsställd.

Till regeringsdeklarationen i övrigt har jag för dagen inte så mycket att tillägga. Jag vill endast peka på några frågor som vi i vårt parti anser vara synnerligen aktuella. För det första bör en verklig lönelöftning för de lägre stats-tjänarna komma till stånd ganska omedelbart. För det andra bör bostadsbyg-gandet ökas, dels för att mildra bostads-krisen, dels för att hindra den arbetslöshet inom byggfacken, som man annars kan riskera. För det tredje bör, trots herr Strängs svar i dag på interpellationen, en räntesänkning skyndsamt genom-föras för att minska levnadskostnader och hyror och lätta på böndernas skuld-bördor. För det fjärde bör åtgärder vid-tas för att ompröva den militära rust-ingspolitiken.

Låt mig till sist, herr talman, också ägna några ord åt de senaste händelserna på utrikespolitikens område. Vad som skett under de senaste dygnen ger ju anledning till allvarlig oro för ett nytt storkrig. Som utrikesministern nyss erinrade om, har ju det oerhörda inträffat, att tre makter, Israel, England och Frankrike, öppnat krigshandlingar emot Egypten. De har utan rimlig anledning brutit stilleståndsöverenskommelsen från 1949 mellan Israel och dess grannländer. De har grovt förbrutit sig mot Förenta Nationernas stadga och ställt världen inför det fruktansvärda hotet av ett nytt förödande krig. Det finns ingenting som kan ursäkta detta oerhörda övergrepp. Egyptens rättighet att nationalisera Suezkanalen kan, som också utrikesministern här intygade, inte bestridas av någon som respekterar en nations suveränitet. Bakom angreppet mot Egypten ligger storkapitalistiska intressen, dels profitintresset hos aktieägarna i det gamla Suezbolaget,

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

dels rustningskapitalets intressen att hämta in nya jättevinster på leveranser av krigsmateriel. Krigshandlingarna mot Egypten kan icke nog hårt fördömas, och Sverige som är ett neutralt och fredsälskande land bör här göra sin stämma hörd bland dem som vill upprätthålla freden, bland dem som vill respektera varje folks nationella frihet och suveränitet.

Jag vill i det sammanhanget uttala min tillfredsställelse med den deklaration, som utrikesministern nyss gjorde i denna allvarliga fråga.

Tidigare talare i denna debatt har berört de händelser som utspelats i Ungern under de sista dagarna. De blodiga strider, som utkämpats, är djupt beklagliga. Jag skall inte i detta sammanhang gå in på någon granskning av orsakerna till att en fredlig demonstration kunde utveckla sig till den blodiga uppgörelse som utspelats. Det material som ännu föreligger är alltför ofullständigt för att möjliggöra en hållbar värdering av vad som skett. Men en sak förefaller ganska klar. Det ungerska folkets stora massa har inte kämpat för kapitalismens återförande, har icke kämpat emot socialismen. Den har kämpat mot vissa tragiska missgrepp, som den tidigare regeringen gjort sig skyldig till och inte velat korrigera. Det är min förhoppning att misstagen nu skall bli rättade, att den ungerska folkmakten skall stabiliseras och att demokratin skall vidgas och fördjupas.

Sovjettruppernas ingripande i striderna skedde, enligt vad som meddelades i nyheterna i dag, på begäran av den tidigare regeringen. Mig förefaller detta ha varit en olycklig politik av denna regering. I överensstämmelse med min principiella uppfattning om varje lands nationella suveränitet måste jag beklaga, att trupper är förlagda till främmande territorium. Detta gäller såväl i öst som i väst. Jag är emellertid inte helt övertygad om att exempelvis herr Ewerlöf från högern, vilken tidigare berörde händelserna i Ungern, är av samma mening när det gäller utländska baser. Det var påfallande att han inte hade ett enda fördömande ord att säga om det engelsk-

fransk-israeliska överfallet på Egypten och inte heller om de 500 krigsbaser som Förenta staterna har på främmande territorium. Det är just denna maktpolitik, denna politik med krigsbaser på främmande mark, som skapar den spänning och den fara för ett världskrig, som nyss så drastiskt illustrerats av anfallet mot Egypten.

Vi kommunister vidhåller vår ståndpunkt, som vi i många år deklarerat, att man skall göra slut på maktpolitiken, att alla trupper vilka de än är skall dras hem till sitt hemlands territorium, att de internationella tvistefrågorna skall lösas genom förhandlingar och att inre strider inom ett land skall avgöras av det egna landets folk.

Låt mig till sist på mitt partis vägnar, säga att vårt parti helhjärtat stöder de humanitära hjälpaktioner för Ungerns folk, som redan kommit i gång.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag antar att vi allesammans med ovanligt stort intresse har lyssnat till herr Öhmans deklaration i dag och alldeles särskilt intresserat oss för slutet av hans deklaration, ty det visar tydligare än det har visats tidigare att det kommunistiska partiet nu har börjat den där anpassningen, som det har talats om, för att kunna bibehålla den lilla kontakt partiet alltså har med svensk arbetarklass. Efter det att Ryssland gjort slut på den stalinska epoken kändes förstås i luften, när man höll pekfingeret upp i vinden, att det drog en annan vind i världen, och då sade man sig att det är nog bäst att vi i tid börjar anpassa oss efter den nya vinden och vänder seglen därefter. Det är på den vägen kommunisterna fortsatt, när de nu givit sin sanktion åt de ungerska arbetarna, studenterna och bönderna.

Herr Öhmans anförande här i dag gör en fortsättning på denna utveckling, när han står och fördömer allt det som hör samman med att trupper hålls i främmande land, något som de väster-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

ländska demokratierna har vänt sig emot under hela den tid Ryssland genom sin militära makt har hållit satellitstaterna i fångenskap. Nu skall ni alltså börja sadla om så nått för att ni, såsom jag sade från början, inte skall tappa kontakten med svensk arbetarklass, och det tror ni förstås att det skall svensk arbetarklass falla för! Tror ni verkligen det? Tror verkligen herr Öhman att svensk socialdemokratisk arbetarklass, som han här i denna talarstol alldeles nyligen stått och givit råd, skall ta honom som rådgivare, han som från samma talarstol tidigare förfäktat den politik som ryssarna nu själva fördömer, han som kröp på sina bara knän till Moskva och beundrade Stalin? Tror herr Öhman, att vi, sedan herr Öhman har avsvurit sig den politiken, är en acceptabel rådgivare för oss i vårt land? Tror han verkligen att vi skulle rätta oss efter hans råd, när det dock är på det sättet att man exempelvis i Ungern, där man nu tänker föra en socialdemokratisk politik, först får offra 20 000 ungrares liv för att driva herr Öhmans meningssfränder ut ur Ungern?

Det var emellertid inte närmast för denna sak jag begärde ordet. Det har från oppositionens sida i denna debatt gjorts försök att skapa begravningsstämning omkring det svenska näringslivets ställning i dag. Man har gjort gällande att här möter svårigheter som skulle om inte hota oss med omedelbar undergång, så i varje fall bli mycket svåra att övervinna. En sådan begravningsstämning har man sökt skapa under tio års tid, under hela den tid vi har haft socialdemokratiskt betonad regering här i landet, och det kommer man förmodligen att fortsätta med, så länge man inte har makten själv. Jag skall inte spilla flera ord härpå, ty andra har talat tillräckligt om det.

Jag skulle emellertid vilja säga att det bekymmer, som här hyses, inte är det enda bekymmer vi har i vårt land, och det utgör kanhända för dagen inte heller det största bekymret. Det största bekymret för en stor mängd svenska hem i dag är resultatet av det beslut, som fat-

tades för ett par år sedan och som ledde till att vi fick den fria spriten den 1 oktober 1955. Det sades i detta sammanhang att vi hade räknat med en övergångstid. Det angavs inte, hur länge den skulle vara, men man gick ut ifrån att övergångstiden skulle bli svår i många avseenden både för den enskilde och för samhällets olika funktioner, och det har den också blivit.

Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon överdrift, om jag säger att dessa svårigheter har blivit större än de allra flesta tänkte sig. I den situation, som uppkommit, har frågan blivit vad man skall göra för att kunna råda bot på det rådande tillståndet. När man tar del av de många uppslag som kommer fram dels från tidningarna, dels från enskilda personer i skilda sammanhang och dels i tidningarnas insändarspalter, finner man, att det råder stor villrådighet om vad som bör göras. Den villrådigheten bidrar knappast till att underlätta de åtgärder som otvivelaktigt måste vidtagas. Man bör göra klart för sig vilket avsnitt som det är angelägnast att angripa. Jag anser det angelägnast vara att så snart som möjligt ordna en alkoholistvård som blir effektivare än den vi har. Jag vill därmed inte säga, att man inte bör göra annat också. Men eftersom åtgärderna på alkoholistvårdens område förmodligen tarvar de längsta förberedelserna, tror jag att det är angeläget att man börjar där. Om man vill åstadkomma en effektiv alkoholistvård, måste man bryta med de nuvarande formerna. Man måste inrikta sig på en alkoholistvård, som blir mer effektiv och mindre kostnadskrävande och som utnyttjar alkoholisternas arbetskraft, i den mån det är möjligt. En sådan vård måste ta sikte på att de personer, som omhändertas på den egentliga alkoholistanstalten i den form som vi har nu och den som vi kommer att få efter en utbyggnad i olika avseenden, inte minst medicinskt, efter en tillräcklig tids vistelse där sättes i arbete mot avtalsenlig lön. På så sätt skulle man ta vara på deras arbetskraft. Man skulle vidare ge dem möjlighet att betala för

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

sina familjers försörjning, och de skulle ha en plats att återvända till, när de kommer ut från förbättringsanstalten. De skulle då också otvivelaktigt ha lättare för att anpassa sig till samhället som sådant, och de skulle vinna i självkänsla.

Jag skall här inte närmare i detalj redogöra för hur det borde vara, utan jag har endast velat framhålla, att en sådan reform bör komma till stånd.

Därutöver skulle jag vilja säga ett ord om storflygfältet. Det riktades mycket kraftiga varningar mot förslaget att förlägga storflygfältet till Halmstjärn, när frågan behandlades av riksdagen. Men vid det tillfället lyssnade man inte till varningarna. Sakkunskapen hade sagt att Halmstjärn var den lämpligaste platsen, och följaktligen blev flygfältet förlagt dit.

Sedan man lagt ned 23 miljoner kronor på flygfältet, har man kommit underfund med att det fältet inte är lämpligt. När man nu gjort ett så pass grundligt misstag, finns det väl ändå anledning att man, innan man eventuellt gör ett nytt misstag, undersöker saken riktigt grundligt. Nu har det gjorts en ny undersökning, och det har sagts, att man inte heller skulle vara beredd att anta jordbroförlaget. Det har tillsatts en ny kommitté, som skall utreda frågan på nytt. Men den kommittén har samma utgångspunkt som man tidigare haft, nämligen att ett storflygfält skall förläggas till stockholmstrakten. Det är detta jag anser vara det grundläggande felet i hela diskussionen om var ett storflygfält skall förläggas och om hur det skall utbyggas. Det finns nämligen i stockholmstrakten inte sådana utrymmen för ett flygfält av den storlek som ett storflygfält i framtiden kommer att få, att det är möjligt att till rimliga kostnader förlägga storflygfältet dit. Att Stockholm ligger i utkanten av Europa och vid sidan om de stora genomgående framtida linjerna i den internationella flygtrafiken är ytterligare en anledning att förlägga storflygfältet söderut.

När denna fråga första gången behandlades, föreslog jag att storflygfäl-

tet skulle förläggas till åhustrakten, där man hade fälten nära nog färdiga och där man har utrymme för en utvidgning, som kan bli praktiskt taget hur stor som helst. Där kan man också bygga till betydligt lägre kostnader än som är möjligt i Stockholm. Jag tror inte ett ögonblick att jag skall vinna gehör för denna tanke nu heller, men för att den inte skall dö bort helt och hållet i den allmänna debatten har jag velat upprepa den.

Herr ÖHMAN (k) kort genmäle:

Herr talman! Det har i dag här i kammaren talats om tungomålstalande. Ett gott exempel på vad det är fick vi i herr Elowssons utbrott med anledning av mina ord om de utrikespolitiska händelserna och om vår ställning till baspolitiken. Han hävdade att kommunisterna nu för en ny politik i denna fråga. Det är inte alls så, herr Elowsson. Vi har icke gjort någon som helst frontförändring. Vi har hela tiden förfäktat den meningen att baspolitiken borde upphöra, att främmande trupper i såväl öst som väst skulle återföras till sina hemland och att frågorna bör lösas genom fredliga förhandlingar. Det är således inget nytt krav, som vi här ställer. Men jag måste fråga: när har vi hört här i kammaren eller när har vi kunnat läsa i herr Elowssons tidning, att han framställt krav om att exempelvis den amerikanska basen på Island skall utrymmas? Jag har aldrig hört en viskning från herr Elowssons sida om någonting sådant. Men det kanske vore på tiden att det kom.

Till sist vill jag bemöta detta tal om att vi håller på att förlora kontakter och att vi måste, som herr Elowsson säger, ändra om vår politik. Jag vill be herr Elowsson att titta litet närmare på valsiffrorna. Såvitt jag vet, har det parti, som han representerar, förlorat åtskilliga kontakter, under det att det parti, som jag representerar, har vunnit åtskilliga nya. Det borde väl ändå herr Elowsson komma ihåg, innan han förfaller till sådana utbrott, som vi nyss hörde.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Här har i dag talats en hel del om det val till riksdagens andra kammare som har hållits under innevarande år. Vi från bondeförbundet kan inte säga, att det valet har gått i vårt tecken på något sätt, utan vi skall inte vara blyga för att erkänna motgången. Man kan ju fråga sig vad anledningen kan vara till att just regeringspartierna skulle gå tillbaka och oppositionspartierna vinna terräng. På den frågan kan ju väljarna bäst svara vad de anser. Åtminstone inom vår väljarkår anser vi att mycket av den förda politiken varit av det slag, att det inte kunnat accepteras av de stora väljarmassorna. Nu kan man ju fråga sig, om inte regeringen borde ha intagit en annan ställning, när valsiffrorna blev kända. Jag vill inte alls uttala mig om hur socialdemokraterna bort handla — det bedömer de bättre själva — men för min del anser jag nog, och jag tror att jag har ganska många bakom mig därvidlag, att vi bort lämna regeringen, eftersom väljarna inte längre velat acceptera det samarbete, som vi haft med socialdemokraterna och som jag anser har varit många gånger mycket fruktbärande.

Bondeförbundet hade haft all anledning, anser jag, att lämna regeringen, därför att det regeringsprogram, som uppgjordes när vi inträdde i regeringen år 1951, inte har hållits. Det var inte mycket av det programmet som fanns kvar, när årets val ägde rum. Skilda omständigheter hade gjort att en hel del fått ändras. Nya förhandlingar borde ha inletts, eftersom man måste vika från en hel del av vad som fanns med i den första överenskommelsen.

När herr Ohlon öppnade debatten här i kammaren i dag, började han med att citera aposteln Paulus och ägnade där-efter en hel kvart av sitt anförande åt bondeförbundet. Jag är inte så hemma i apostlagärningarna som herr Ohlon, men kom att tänka på ett annat skrifterns ord, som skulle kunna tillämpas på herr Ohlon, nämligen det som talar om att någon kom i fårakläder, men invärtes var en glupande ulv.

Jag tror inte att allt det skall, som från oppositionen under höstens val riktades mot bondeförbundet, är på något sätt befogat. Tidningarna skrev ju efter valen att tiden nu är inne för ett samarbete mellan de tre borgerliga partierna. Det är klart att man kan tänka sig ett sådant samarbete, men det bör väl knappast — såsom här skett — föregås av försök att nedgöra det parti, som man sedan vill ha samarbete med. Agitationen mot oss innehöll också ganska missvisande uppgifter. Jag vill alltså fästa herrar Ohlons och Ewerlöfs uppmärksamhet på att med sådant tillvägagångsätt vinner man inte ett samarbete.

Det är klart att de åtgärder, som måst vidtagas för att något så när bevara den ekonomiska balansen i vårt land, i mångt och mycket inte varit ägnade att samla röster för regeringspartierna. Särskilt de under senare år genomförda kreditrestriktionerna har haft en så förlamande inverkan på stora delar av vårt näringsliv, att jag för min del inte tror att det finns någon möjlighet att fortsätta med dem i längden. Det hade enligt min mening varit befogat att ta upp de ekonomiska spörsmålen till en närmare granskning.

Vad jag framför allt vill klandra regeringen för är att den bara vill använda en enda väg för att nå målet. Man lägger nu bara på nya skatter, inför investeringsavgift, bilaccis etc. för att på det sättet försöka bemästra situationen. Finns det då inga andra vägar att gå? Jo, det finns andra mycket effektiva vägar för att komma till rätta med problemen. Men man tycks inte vilja slå in på dessa vägar. Vid den senaste remissdebatten tillät jag mig framhålla att det vore skäl att införa ett allmänt pris- och lönestopp. LO:s dåvarande ordförande svarade, att arbetarpartiet inte kunde gå med på något sådant. Man vågade från arbetarpartiets sida helt enkelt inte ta det ansvaret, utan man söker i stället genomtrumfa andra åtgärder som verkar mindre irriterande.

En möjlig utväg är ju att införa en allmän omsättningskatt som verkar över hela fältet och drabbar alla. Den behö-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

ver inte tas till alltför kraftigt. Jag skulle tro att 3 procent i allmän omsättningsskatt skulle suga upp tillräckligt med medel till statskassan och dessutom ha den fördelen att vi kunde slopa alla de andra extra pålagorna.

Vad som kanske framför allt bidragit till att skapa den ekonomiska situation, i vilken vi nu befinner oss, är den fria importen. Det skall, säger man, inte finnas några hinder för importen av varor, utan landets gränser skall därvidlag stå öppna. Vi skall, hävdar man, fritt kunna importera de varor som svenska folket önskar köpa. Det låter mycket vackert att säga att det inte skall finnas något hinder för den fria importen. Men låt oss kasta en blick på vår handelsbalans! Förra året hade vi ett underskott på 1 200 miljoner kronor, och i år räknar man med att underskottet skall bli ännu större. Sjöfartsinkomsterna utjämnar visserligen en del av underskottet i handelsbalansen, men faktum är att vi i vår handelsbalans har ett underskott på många hundra miljoner kronor. Detta underskott medför att vårt penningvärde försämras och att vår valutareserv minskas. Vi står kanske snart i den situationen, att de åtgärder, som är vidtagna från regeringens sida, ingalunda räcker för att kunna bemästra de svårigheter som här kan uppstå.

Vi vet heller inte vilka lönekrav som kan komma att resas i den stundande avtalsrörelsen. Produktionsökningen uppgår till mellan 3 och 4 procent. Löneglidningen utöver avtalen ligger mellan 8 och 9 procent. Det skulle vara mycket intressant, om vi i dag kunde få veta, hur långt man kommit i underhandlingarna på löneområdet och vilka krav som där rests. Hur tänker man sig från regeringens sida kunna bemästra situationen, för den händelse löntagarna skulle kräva större löneökningar än vad som motsvaras av produktionsökningen under det gångna året? Vi får inte blunda för att ett dylikt krav från löntagarsidan kunde medföra allvarliga faror för vårt land.

Regeringen har nu föreslagit att den hittills utgående bilaccisen skall om-

vandlas till en icke tidsbegränsad omsättningsskatt på nya bilar. Enligt den framlagda propositionen skall de pengar, som inflyter genom omsättningsskatten på nya bilar, ingå i den allmänna budgeten. Jag kan inte tänka mig att åtminstone bondeförbundet i gemen kan acceptera en sådan linje. Man vill här från regeringens sida beskatta bilarna på ett särskilt sätt och ta ut mer pengar än vad som är nödvändigt för vägunderhåll och vägbyggen. Genom att ändra namnet på denna påлага från bilaccisen till omsättningsskatt anser man sig ha möjlighet att låta pengarna ingå i den allmänna budgeten. Om denna omsättningsskatt på nya bilar nu över huvud taget skall tas ut, bör den enligt min mening icke ingå i den allmänna budgeten utan användas för vägunderhåll och vägbyggen i framtiden.

Så som det ekonomiska läget nu utvecklats i vårt land tvingas vi nog helt enkelt att överväga en viss importbegränsning. Det kan vi inte, säger man, ty det strider mot ingångna tullavtal etc. Men ett faktum är ju att andra länder garderat sig för en ohämmad import av varor, av vilka man själv producerar mer än som kan finna avsättning inom det egna landet.

Situationen för fruktodlarna i vårt land är mycket beklaglig. Stora mängder god svensk frukt ligger och förstörs eller ruttar på grund av att vi importerar så mycket utländsk frukt, att folket i vårt land inte har möjlighet att konsumera den svenska fruktskörden. Jag vet inte vad detta beror på, ty det är ju allmänt känt och omtalat att den svenska frukten är bättre än den utländska. Det måste väl vara förtjänsten på den utländska frukten som gör att man inom handeln är mera angelägen om att handla med den, men nog borde man väl med god vilja från regeringens sida kunna hjälpa de svenska fruktodlarna ur deras svåra dilemma för närvarande. Man bjuder ju inte ens så mycket för den svenska frukten som det har kostat att bespruta den för att hålla den fri från skorv och dylikt.

För jordbrukets del ansåg man ju i

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

våras, att skördeutsikterna var mycket goda, och det var de. Man trodde att skörden skulle bli mycket god, men dessa förhoppningar har i betydlig grad grusats genom den dåliga väderleken, och de priser som man vid avtalets ingående ansåg att man skulle uppnå har inte på något sätt kunnat uppnås. Det är så lätt att ställa förhoppningar, när man ser hur det utvecklar sig på våren, men man vet inte hur det blir förrän man får in skörden i ladan. Jag hoppas i alla fall, att utvecklingen i fråga om priset på jordbruksprodukter skall kunna hålla sig något så när inom den ram som man har avsett i det nyss ingångna treårsavtalet.

Jag lyssnade med mycket stor uppmärksamhet på finansministerns anförande här i kammaren, när han talade om de nya taxeringsvärdena. Vi hörde ju också finansministern i radiodebatten före valet, då han sade att de nya taxeringsvärdena inte skulle medföra ökade skatter. Jag kunde inte uppfatta, hur han klarade ut det här i sitt tal, men jag skulle vilja efterlysa, hur finansministern skall kunna befria fastighetsägarna från högre skatter, då taxeringsvärdena höjs. Det kan ju gå, om finansministern är beredd att höja de skattepliktiga förmögenheterna högst betydligt. Detta kunde naturligtvis hjälpa till en hel del, men inom många områden anser man att taxeringarna bör höjas med 60—70 procent, och detta kan bli till mycket stort förfång för dem som blir taxerade efter de hittillsvarande priserna, eftersom vi har sett hur priserna, särskilt på skogsprodukter, har fallit under den senaste tiden.

Herr talman! Jag har med detta bara velat klarlägga min inställning till den nyss träffade överenskommelsen om regeringssamverkan. Jag skall lojalt försöka uppfylla de plikter som vi har åtagit oss, men jag vill också förbehålla mig rätt att själv få deltaga i förhandlingarna, när de stora spörsmålen kommer att avgöras. Man kan kanske inte alltid acceptera de linjer som regeringen drar upp, utan man bör kanske kunna i viss mån jämkna på olika håll.

Jag skulle också vilja säga, att den oro som nu råder ute i världen är mycket beklaglig och att jag hoppas och tror, att utvecklingen inte skall gå dithän att ett nytt världskrig skall kunna utbryta. Det är med djupt deltagande som vi sett vad Ungerns folk lider, och det är säkerligen värt allt beaktande, vad som från svensk sida kan göras för att hjälpa dessa människor.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att i all korthet försöka besvara en fråga, som herr Ewerlöf ställde till mig för en stund sedan. Tyvärr hade jag inte tillfälle att höra frågan, då jag var inne i andra kammaren, men jag har förstått att han efterlyste ett besked från regeringen om hur regeringen ser på strävandena att åstadkomma en gemensam europeisk marknad.

Det må då vara mig tillåtet att göra en liten tillbakablick. Någon gång under förra halvåret av 1955 sammanträdde de sex i kol- och stålunionen samarbetande länderna till ett möte i Messina. Man kom där överens om att på allvar söka åstadkomma en tullunion mellan dessa länder. Sedan dess har ju arbetet inom sexmaktsgruppen pågått, och vid överläggningar inom Parisorganisationen, OEEC, har arbetet inom sexmaktsgruppen hela tiden uppmärksamats. Man har från OEEC:s sida efterlyst redogörelser för hur sexmaktsgruppens arbete fortskridit. Samtidigt har man från vissa länders sida, däribland inte minst vårt eget, försökt tillvarata möjligheterna att med OEEC:s hjälp driva fram tullsänkningar inom Europa. Vi har känt, att om OEEC-länderna samverkade inom GATT, skulle det vara möjligt och lättare att åstadkomma effektivare tullsänkningar än om vart och ett av länderna i Västeuropa ginge fram inom GATT-organisationen vart för sig.

Som ett resultat av förberedande överläggningar mellan vissa länder i OEEC framlades närmast på svenskt initiativ en plan för en tullsänkning för alla västeuropeiska länder. Det var en automa-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

tisk tullsänkingsplan, det var fråga om. Detta framlades vid ett ministermöte, som hölls i juli månad detta år. Den planen mötte allmänna instämmanden även från länder som inte deltagit i det förberedande arbetet, bl. a. Tyskland. Likaså har Italien förklarat sig införstått med dessa strävanden, även om man ansåg sig förhindrad att i detalj ta ställning till planen. Från engelsk sida framhölls, att någon ståndpunkt till den inte kunde tas. England ansåg att det var ett annat spørsmål som i detta läge gjorde sig gällande och som var viktigare att man försökte lösa, nämligen frågan om en mera vittgående europeisk ekonomisk integration. Man pekade i det sammanhanget på planerna att åstadkomma en tullunion för de sex länder, som deltagit i Messinakonferensen, och man framhöll att undersökningar och utredningar borde verkställas inom OEEC:s ram för att närmare belysa frågan, huruvida det var möjligt att ansluta även andra länder till en sådan tullunion, ansluta dem i formen av ett frihandelsområde. Det förhåller sig ju på det sättet — jag ber om överseende, om jag låter alltför skolmästaraktig i kammaren i detta sammanhang — att i en tullunion har man gemensamma tullar utåt och inga tullar inom unionen. Ett frihandelsområde däremot innebär att man har tullfrihet mellan de i frihandelsområdet ingående länderna men rätt för områdets länder att gentemot tredje land, alltså land som inte ingår i frihandelsområdet, fixera tullarna alltefter varje enskilt lands behov. För England var det omöjligt att tänka sig en anslutning till en tullunion med hänsyn till det intresse, som England har för hela samväldet. Av den anledningen begärde England att man i stället skulle undersöka möjligheterna att skapa ett frihandelsområde, anslutet till en tullunion mellan sexmaktstaterna. Det blev också ministerrådets beslut att dessa undersökningar utan dröjsmål skulle sättas i gång och bedrivs av vederbörande organ inom OEEC.

Det är klart att en rad spørsmål och frågor här anmäler sig. Jag skall bara

i korthet exemplifiera dem utan att alls försöka vara uttömmande i min redogörelse.

En första fråga är vilka varukategorier som skall ingå i ett sådant frihandelsområde. En annan fråga är vilka övergångsbestämmelser som blir erforderliga i de olika sammanhangen. En tredje fråga: Vilket maskineri och vilken administration behöver organiseras upp för att övervaka och kontrollera verksamheten? Som ytterligare spørsmål kan nämnas, vilka undantag av tillfällig natur som kan vara erforderliga när det gäller de i frihandelsområdet ingående länderna. Slutligen möter den mycket viktiga frågan, hur man skall förhindra en transitohandel att medföra för de olika länderna skadliga verkningar. I den mån länderna inom frihandelsområdet har olika tullmurar utåt kan det ju vara lockande för dessa länder att försöka täcka sin import från tredje land via transitohandeln över det land som har de lägsta tullarna.

Som jag nyss sade innebär detta inte på något sätt en uppräknig av alla de spørsmål som är föremål för utredning och diskussion, utan endast en kanske rätt ofullständig exemplifiering. Men den räcker väl ändå för att ge en antydning om problemets oerhörda räckvidd och svårslösbarhet.

Emellertid har redan utredningar i enlighet med ministerrådets beslut i somras igångsatts inom OEEC:s sekretariat och inom handelsstyrelsen. I dessa har Sverige hela tiden deltagit. Inom den svenska regeringen har vi sagt oss att dessa strävanden på intet sätt står i konflikt med våra strävanden att åstadkomma en gemensam nordisk marknad, utan mycket väl låter sig förenas med dem. Det kan vara värt att allvarligt överväga, om inte länderna i Västeuropa på detta sätt borde knytas ekonomiskt mera samman. Därför har vi som sagt på olika sätt deltagit i dessa utredningar och undersökningar. Samtidigt har vi givetvis genom våra egna organ och myndigheter på detta område parallellt bedrivit utredningar inom vårt eget land. Kommerskollegium är sålunda inkopplat på

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

utredningsarbetet och tar upp problemen allteftersom de anmäler sig i det internationella sammanhanget.

Tidtabellen för utredningsarbetet innebär att man hoppas nå fram till ett preliminärt resultat i början av år 1957, ett resultat som skall göra det möjligt att i varje fall besvara frågan, huruvida den tanken är fruktbarande att till en eventuell sexmaktsgrupp, som utgör en tullunion, ansluta ett frihandelsområde.

Det är givet att vägen till en västeuropeisk ekonomisk integration av detta slag är lång och mödosam. Utom alla de tekniska problem, som man ingalunda ännu ser lösningen på, föreligger ju mycket väsentliga politiska svårigheter. Redan inom sexmaktsgruppen finns både politiska motsättningar och motsättningar av ekonomisk art, vilka ingalunda ännu har överbryggats. Under sådana omständigheter tror jag att det är skäl att varna för en alltför överdriven optimism beträffande resultaten på detta område. Vi vet sannerligen inte i dag, om eller när ett sådant samarbete kan komma till stånd. Jag tänker då inte på de händelser, som timat under den sista veckan och de sista timmarna; redan dessförinnan fanns det all anledning att hysa en viss skepsis i fråga om möjligheterna att den här vägen verkligen åstadkomma ett vidgat ekonomiskt samarbete. Vi har ändå från svensk synpunkt ansett det värdefullt att göra vad vi kan för att stödja strävandena i denna riktning. Om denna tanke kan förverkligas, innebär det ju för vårt vidkommande att åtskilliga ändringar i gällande tullagstiftning och annan lagstiftning kommer att bli erforderliga. När vi kommer att kunna överblicka detta och därpå grunda förslag till riksdagen, kommer självfallet kanske också en mera fruktbarande debatt kring dessa frågor att kunna äga rum.

Detta var, herr talman, egentligen vad jag hade att säga i anslutning till herr Ewerlöfs fråga.

Får jag, när jag ändå har ordet, bara göra ett litet tillägg. Jag har förstått att herr Ewerlöf också efterlyst ett mera effektivt skydd mot dumpingåtgärder än

det vi har i vår nuvarande antidumpingtullagstiftning. Jag är gärna överens med herr Ewerlöf om att vår lagstiftning på detta område är ett relativt svårhanterligt instrument när det gäller att förhindra skadeverkningar på svenska industrier på grund av tillfälliga av dumping föranledda kraftiga prissänkningar. Jag är angelägen att understryka vad jag hade tillfälle att i går framhålla i en interpellationsdebatt i andra kammaren, nämligen att man under alla omständigheter bör pröva olika vägar för att förhindra att bestående skada vållas det svenska näringslivet av tillfällig och dumpingartad export från utlandet. Erfarenheterna under de år vi haft antidumpingtullar — det var fram till mitten av år 1955 och gällde då nylonstrumpeområdet — säger oss emellertid att denna typ av motåtgärder är besvärlig att administrera och handha. Ju längre en sådan lagstiftning är i kraft, desto lättare blir det för de utländska exportörerna att kringgå den.

Jag utvecklade som sagt dessa frågor närmare i en interpellationsdebatt i andra kammaren i går. Jag vill bara tillägga att man kanske får söka sig fram även på andra vägar. Det har vi ju redan gjort när det gällt att skydda vår egen textilindustri gentemot en export av uppenbar dumpingkaraktär från Östeuropa. Det sker genom att handha importlicensgivningen på ett sådant sätt, att inte verkningarna blir till oreparabel skada för industrien.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är handelsministern mycket tacksam för hans vänlighet att besvara den fråga jag ställde, som närmast var föranledd av att det märkliga har inträffat, att England mot tidigare förmodan har förklarat sig intresserat av att eventuellt ansluta sig till en integration på detta område inom Väst-europa mellan de sex staterna, låt vara på frihandelsbasis. Jag har ju det intrycket, att om detta nu verkligen kommer att resultera i någonting, kommer det med nödvändighet att förutsätta att

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

vi försöker vara med i denna sammanslutning, ty skulle England ansluta sig till den, är det väl mycket svårt att tänka sig att vi skulle ställa oss utanför. Det är angeläget att vi under alla de utredningar, som skall föregå en sådan, visar ett verkligt positivt intresse för denna tanke. Därtill kommer ju att den på visst sätt griper in i vårt sysslande med den nordiska marknaden. Man har litet svårt att föreställa sig hur det skulle te sig. — Kan man ha både en nordisk marknad och gå in såsom nordisk marknad i den europeiska? Det finns åtskilliga tecken, inte minst med hänsyn till motståndet i Norge, som skulle kunna tyda på att det skulle finnas större utsikter för oss att gemensamt ansluta oss till en europeisk sammanslutning än att realisera den nordiska marknad, som nu är i sina födslovändor.

Denna kombination av frågor, å ena sidan den nordiska marknaden och å andra sidan utsikten till en europeisk marknad, komplicerar förhållandena, men jag har redan på detta stadium velat understryka, att jag tror att vi har anledning att redan från början ställa oss mycket positiva till en utveckling mot en europeisk marknad, även om den skulle ligga mera avlägset till.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag är helt överens med herr Ewerlöf om att det vore svårt att tänka sig, att Sverige och Norden skulle stå utanför en gemensam europeisk marknad där även England ingår. Våra meningar är på den punkten inte alls delade. Däremot har jag inte lika svårt som herr Ewerlöf att se, att en nordisk gemensam marknad skulle kunna vara ansluten till ett större europeiskt frihandelsområde. Lika väl som sexmaktsstaternas tullunion skulle ingå i ett sådant område, bör även en gemensam nordisk marknad kunna anslutas. Just av den anledningen är strävandena på det nordiska området sannerligen inte ett alternativ, utan i hög grad kanske en väg fram emot ett mera vidgat europeiskt samarbete.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! När vi riksdagsmän allt emellanåt får kontakt med medborgarna ute i landet, händer det numera allt oftare att man till oss riktar frågan: »Varför sysslar ni i riksdagen nu för tiden så ytterst sällan med frågor och problem, som ligger på ett högre plan, alltså ovanför det enbart materiella? Har ni alldeles förlorat intresset för idépolitik, för andliga och moraliska värden, för grundläggande och vägledande normer o. s. v.?»

Dessa frågor förvånar egentligen ingen. De synes mig tvärtom vara synnerligen berättigade. Innerst inne torde väl heller ingen av oss gärna kunna förneka det. Vi har här i riksdagen tyvärr alltför mycket — jag vågar säga det — drunknat i den mängd av spörsmål som hör samman med våra rent ekonomiska förhållanden, med vår trakten efter allt högre levnadsstandard och ett utökande av vår allmänna sociala omvårdnad etc. Och visst är det mycket betydelsefullt att vi ägnar de härmed sammanhängande intressena och problemen all nödig uppmärksamhet och omtanke, men det finns dock någonting annat, något som sett på djupare och längre sikt är långt betydelsefullare för ett folks liv och fortbestånd än så.

Då man analyserar de strömningar och yttringar, som för dagen kännetecknar vårt eget folk, kan det inte hjälpas att man får en stark känsla av att vi behöver någonting annat, något som kan så att säga lysa och värma och framför allt inspirera och vägleda vårt folk och alldeles särskilt vår ungdom på dess väg framåt. Jag tror knappast att jag behöver närmare redogöra för vad jag i detta fall åsyftar, men jag bör kanske ändå med några ord beröra frågan, nämligen det ökade spritmissbruket. Bakgrunden är känd, och jag kan därför fatta mig kort. De dagliga nyheterna ger en ytterligare stark belysning av densamma, och genom vad som redan förut yttrats i olika sammanhang framstår läget för oss alla såsom högst allvarligt och oroväckande. Jag kan emellertid inte underlåta att i förbigående uttrycka min förvåning

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

över att ingen av denna kammars gruppledare och inte heller någon annan ledamot med undantag av herr Elowsson i Kristianstad med ett enda ord i dagens debatt har vidrört denna fråga, som för mig framstår såsom vårt folks för dagen mest brännande fråga.

Man har talat om motbokens avskaffande och spritens frisläppande och om hur denna riksdagens åtgärd sedermera har utlöst krafter och beteenden inom vårt folk, som hotar att bli för detsamma ödeläggande. Nu efteråt kan beslutet självfallet klandras. Det är som vi vet alltid lätt att vara efterklok. Men just vid tiden för beslutets fattande var det ett ytterst begränsat fåtal, som hävdade någon annan mening.

Visst kan man säga att det var ett missgrepp att släppa spriten fri innan samhället var berett att till fullo möta konsekvenserna. Och visst kan man rikta en allvarlig kritik även mot det sätt, på vilket denna övergång i många avseenden sedermera har utformats. Men den största av alla misräkningar var väl ändå den, att vi här i riksdagen till synes satsade altför högt på vårt svenska folks förmåga att möta de frestelser, som var förenade med spritens frisläppande.

Nog motsåg vi alla att själva övergången skulle bli svår, men ingen kunde väl då ana, att framför allt ungdomen skulle så ohejdat hänge sig åt spritmissbruket som fallet sedermera visat sig vara. Någon »övergång» tycks det nu inte bli fråga om. Man har tvärtom mycket starka skäl att befara motsatsen.

Jag skall inte här ge mig in på någon mer eller mindre realistisk skildring av vad som dagligen sker i samband med det ohejdade spritmissbruket. Därom ger våra dagstidningar tillräckliga besked. Jag vill bara säga, att vad vi i detta fall läser och hör talas om och ser omkring oss, det är endast som en stilla krusning på ytan mot vad som i verkligheten sker. De verkliga och hjärtskärnande tragedierna utspelas i det tysta — i hemmen — där tusenden och åter tusenden av mödrar och barn dagligen lever under ett spritens inferno, som inte i ord kan beskrivas.

Vi riksdagsledamöter har onekligen ett mycket stort ansvar inte blott mot dessa spritens direkta offer utan än mer mot alla dem som oförskyllt får lida för dess skull. Jag vill innerligt hoppas, att vi alla inser det allvarliga i läget och är medvetna om nödvändigheten av ett snabbt och effektivt ingripande på ena eller andra sättet. Jag kan inte med bästa vilja i världen dela den optimism, som hävdar att vi skall vänta i fem år eller ännu längre för att se, om inte en bättring möjligen kan komma av sig själv. Det vore förvisso ansvarslöst att under en dylik väntetid låta så många liv och så stora både mänskliga och andra värden gå till spillo. Här krävs tvärt om handling och handling snart!

Tillåt mig, herr talman, att i detta sammanhang även peka på en annan sak. Vi läste för inte så länge sedan om hur bränneriidkarrörelsens främste representant i detta land uttryckte sin ohöjda glädje och tillfredsställelse över att nämnda rörelse — tack vare årets goda potatisskörd — hade utsikter att kunna färdigställa hela 40 miljoner liter brännvin för inhemsk konsumtion. Inför ett yttrande av dylikt slag och inför en rörelse av sådan art kan man inte undgå att göra vissa reflexioner. Man frågar sig: Finns det något uns logik i våra strävanden att förbättra vår folknykterhet, när vi samtidigt tillåter och förskaffar oss inkomst på en hantering, som uppenbarligen mer än något annat medverkar till vårt folks och vår ungdoms fortsatta nedsupning?

Jag ställer än en gång frågan: Var har vi logiken? Var finns det samhälleliga ansvaret? Och slutligen: Är en dylik hantering värdigt ett kultursamhälle?

Det är obestriddligt att alkoholfrågan och dess menliga inverkan på och sammanhang med flera av våra samhälls- uppbyggande strävanden är av sådan art, att den måste ägnas den allra största uppmärksamhet. Inte minst får vi beakta föredömet stora betydelse. Det är högst anmärkningsvärt hur man i dessa dagar på vissa håll beskärmar sig över spriten och vad den åstadkommer. Detta gäller särskilt inom sådana kret-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

sar, där man aldrig haft förståelse för eller i övrigt gjort något för en spritfri livsstil. Det är lätt att i detta fall säga hur andra skall leva, men hur lever man själv? Det är lätt att använda Jakobs röst, men vems är händerna? Är det inte männe så, att vi äldre i många fall ger ungdomen ett dåligt föredöme inte bara när det gäller förhållandet till spriten utan också i många andra avseenden? Vore det inte en naturlig och konsekvent följd av vad som nu sker, att man exempelvis inom såväl kommunala som övriga instanser allmänt gick in för en spritfri representation? Den frågan har aktualiserats ifrån nykterhetshåll och andra ansvarskännande håll vid flera olika tillfällen tidigare. Nu borde frågan ur ren föredömessynpunkt vara mogen för ett realiserande mot bakgrunden av vad som sker.

Men jag undrar hur många som verkligen är beredda att göra det. Man blir faktiskt förtvivlad, när man konstaterar med vilket lättsinne och med vilken ansvarslöshet såväl enskilda medborgare som samhälleliga grupper ger sig spriten i våld. Man blir det inte minst då man å andra sidan dagligen och stundligen iakttar spritbrukets ödeläggande inverkan på hem, individ och samhälle. Ett är säkert. Vi skulle i dag behöva en omfattande och genomgripande väckelse, ja, vi skulle behöva en ny Peter Wieselgren, som kunde öppna ögonen på vårt folk och återföra detsamma till besinning.

Jag vill, herr talman, i fortsättningen också understryka, att de yttringar och beteenden, som för närvarande kännetecknar vissa grupper bland vårt folk, emellertid inte härleder sig enbart från det spritmissbruk som vi här har talat om, även om detta givetvis bär en mycket, mycket stor del av skulden. Vi bevittnar parallellt härmed också en andlig och moralisk uppluckring och nivelering, som medför att man kastar gamla grundläggande sanningar och bärande normer över bord. Den kulturradikalism, som alltmer gör sig bred här i landet, avsätter även sina tydliga spår i beteenden och handling. Det skall bevaras anses som »modernt och kulturellt» att fri-

göra sig från gångna tiders tänkesätt med avseende på religion och moral och vad i övrigt därmed sammanhänger. De bärande och vägledande livsnormer, som vi äldre en gång tillägnade oss genom tio Guds bud, har varit rättesnöret för gångna generationers liv och handlande, men de är det inte längre för stora delar av det yngre släkte, som vi möter i dagens samhälle.

Jag vill inte här uppträda som moralisk domare, det vare mig fjärran, men jag kan ändå inte underlåta att ge uttryck för den rent personliga uppfattningen, att mycket av det som vi i dag bevittnar och med indignation förfasar oss över, är en direkt följd av ett allt större åsidosättande och förgätande av dessa grundläggande och uppehållande livsregler. Nu sägs det att man inte skall predika moral för andra. Nåväl, det må så vara. Jag vet att moralpredikanter inte är populära, och jag har själv inte någon tanke på att uppträda som sådan. Men vi måste ändå medge, att den uppluckring som har skett och alltjämt sker på detta område, synbarligen leder till ett tråk av andlig och moralisk försumpning som hotar att bli vårt folks öde.

Ett är säkert, nämligen att mycket skulle vara annorlunda och bättre inom vårt eget folk och även ute i umgänget nationerna emellan, därest en ny inställning, grundad på moraliskt ärliga och altruistiskt humanitära synpunkter mer än hitintills finge göra sig gällande.

En av våra västsvenska tidningar kritiserade häromdagen riksdagsman James Dickson i andra kammaren för att han vid Europarådets senaste sammanträde i Strassburg hade mod att bryta en lans för M. R. A:s — det vill säga Moralisk upprustnings — strävanden och syftemål. Jag måste bekänna att jag i detta avseende personligen står helt och hållet på herr Dicksons sida. Vi behöver nämligen en helt annan mentalitet bland dem, som i dag bär ansvaret för folkens öden, än den, som under det gångna halvsekle har skänkt oss två förödande världskrig och kanske från och med i dag har givit oss inledningen till ett

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

tredje världskrig med allt vad detta kan komma att medföra. Man måste såväl de enskilda människorna emellan som nationerna emellan börja tänka om och låta sig ledas av helt andra principer än dem, som i så stor omfattning hittills varit vägledande.

Herr talman! Som slutlig sammanfattning av vad jag här anfört, särskilt när det gäller våra egna förhållanden här hemma, vill jag för det första starkt understryka nödvändigheten av ett snabbt och effektivt ingripande mot det tilltagande spritmissbruket. För det andra vill jag även efterlysa vad man från ansvarigt regeringshåll ämnar vidtaga för slags åtgärder i syfte att motverka den rent moraliska upplösning, som i stigande omfattning kännetecknar stora delar av vårt folk. Tiden hastar, och vårt ansvar förbjuder oss att stillatigande och med armarna i kors bevittna vad som nu sker.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr ELIASSON (bf):

Herr talman! Det är ju ganska naturligt att våra inrikespolitiska problem med hänsyn till de senaste dagarnas och de senaste timmarnas utrikespolitiska händelser får mindre proportioner än vanligt i en sådan här remissdebatt. Vi hysar väl alla en varm och innerlig förhoppning att konflikten mellan Israel och Egypten snabbt skall kunna få en fredlig lösning och att riskerna för en utvidgning av kriget skall kunna elimineras. Vi hoppas väl också att den senaste tidens händelser i Östeuropa skall leda till en successivt ökad frihet för folken där från diktatur och förtryck. De polska och ungerska folkens frihetssträvanden har ju redan givit positiva resultat, som vi med glädje noterat, samtidigt som vi helt naturligt starkt reagerat mot försöken att slå ned frihetsrörelsen med militära maktmedel. Många människoliv har ju frihetskampen krävt i Ungern, men till sist måste väl ändå

de, som vill försvara diktaturen — inte bara med egna maktmedel, utan också med främmande militära maktmedel — komma att inse att stridsvagnar och kanoner inte kan utplåna ett folks frihetslängtan.

I vår inrikespolitiska debatt står samhällsekonomin i förgrunden. Under innevarande år har vi haft en, kan man säga, relativt god stabilitet. Men med hänsyn till högkonjunkturen utomlands, som ytterligare kan stegras på grund av den internationella politiska spänningen, och med tanke på de förestående lönerörelserna kan vi tyvärr inte räkna med någon snabb avveckling av alla de åtgärder, som vidtagits i inflationsbekämpande syfte. Jag tycker att det finns anledning och att det borde ha funnits anledning också från oppositionens sida att med tillfredsställelse notera de lättnader, som ställts i utsikt och som är välkomna. Det kan inte bestridas, att det är de mindre företagen som drabbats hårdast av kreditåtstramningen, och därför är det tillfredsställande att i det nya regeringsprogrammet bebådats lättnader i kredithänsende för jordbruk, hantverk och småindustri. Lättnaderna är som sagt välkomna, men det är ingen som tror att de löser alla kreditproblem för de mindre företagen.

Med tillfredsställelse kan också noteras de lättnader, som föreslagits i fråga om investeringsavgiften och bilaccisen. Beträffande investeringsavgiften skall det avgiftsfria beloppet, såsom redan påpekats, höjas från 20 000 till 30 000 kronor, och när det gäller bilaccisen skall ju bussarna, som svarar för en viktig del av kommunikationerna särskilt på landsbygden, undantas från accis. Även sloandet av bilaccis för begagnade bilar är en välkommen lättnad.

Herr talman! Jag skulle vilja göra några personliga reflexioner om kreditpolitiken och frågan om investeringarna. Man har nog både inom regeringspartierna och inom oppositionen haft alltför överdrivna förhoppningar om en snabb effekt av kreditåtstramningen i inflationsdämpande riktning. Verkningarna hittills för de större företagen i

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

allmänhet synes ju vara relativt begränsade bland annat på grund av ökad kreditgivning från utlandet, förskjutningar i skattebetalningen från bolagen och ökad kreditgivning från företag med god likviditet till kreditbehövande företag.

I ett läge med påtagliga inflationsrisker kan man inte undgå att begränsa även näringslivets investeringar. En överfull sysselsättning och ett försämrat penningvärde är ju inte önskvärda. Men investeringsbehoven är utomordentligt stora i vårt samhälle, inte minst inom näringslivet, och vi är alla säkert medvetna om att på längre sikt är det helt enkelt nödvändigt att vi ger ökat utrymme åt näringslivets investeringar, om vi skall kunna nå en relativt snabb höjning av vår levnadsstandard och vårt land skall kunna behålla och stärka sin ställning på världsmarknaden. I dag köper man i regel inte nya maskiner därför att de gamla är utslitna, utan därför att de nya är effektivare än de man har förut. Man är tvungen att skaffa sig dessa nya maskiner för att kunna hålla sin ställning i konkurrensen. En fortsatt rationalisering, man må kalla den automation eller någonting annat, ställer stora krav på investeringar, och arbetstidsförkortningen likaså. Atomkraftens utnyttjande för fredliga ändamål som energikälla och som värmekälla ställer oss också inför stora kapitalslukande investeringar. Därför vill jag som min mening säga — det är kanske inte någon nyhet i den politiska diskussionen, men jag tycker det finns anledning att understryka det — att nödvändigheten av att på kortare sikt begränsa investeringarna för att upprätthålla den samhällsekonomiska stabiliteten inte får skymma nödvändigheten av en anpassning av den ekonomiska politiken på längre sikt för att stimulera de produktiva investeringarna.

Jag tror att om man vill se realistiskt på vår ekonomiska politik kan man inte komma ifrån att det finns ett visst fog för den kritik som framförts, att åtstramningen borde ha satts in mera mot konsumtionen och mindre mot investering-

arna. Men jag skulle vilja tillägga att en sådan kritik knappast förefaller befogad från oppositionens sida, eftersom denna exempelvis har motsatt sig införandet av bilaccisen. Denna är ju ändå ett medel att begränsa den privata konsumtionen. Herr Ohlon sade här att tungomålstalandets tid är förbi. Ja, det skulle man kunna vänta sig nu när valet är över, men jag tycker inte att herr Ohlons anförande visade att tungomålstalandets tid var förbi.

Herr Ohlon säger bland annat att pristrycket i hög grad kommer från konsumtionssidan, och det tror jag är ett riktigt konstaterande. Men om vi, som herr Ohlon också sade, skall kunna öka de produktiva företagens investeringar på bekostnad av den privata och offentliga konsumtionen, då vill jag gärna ställa den frågan till herr Ohlon: Vilket recept har herr Ohlon för att nå detta mål? Det var utmärkta synpunkter, men man fick inte något besked om vad folkpartiet egentligen vill. Inte ens när valet är över är tungomålstalandets tid förbi i folkpartiet. Vilka konkreta åtgärder, herr Ohlon, vill folkpartiet och oppositionen i övrigt förorda för att nå just det man vill — en begränsning av konsumtionen till förmån för de produktiva investeringarna?

Man måste ju konstatera att folkpartiet inte har prutat på några statsutgifter. Dess politik har ju inte varit att begränsa den offentliga konsumtionen, utan snarare tvärtom. Folkpartiets ställningstagande i skattefrågan innebär inte att man skulle velat begränsa medborgarnas konsumtionsmöjligheter utan att man velat skapa en möjlighet till ökning av den privata konsumtionen. Jag vill för min del också säga att om man från oppositionens sida vill föra en sådan politik, dessutom vill öka bostadsbyggandet avsevärt och därjämte vill lägga tyngdpunkten i den ekonomiska politiken på en rörlig ränta, som ju främst riktar sin udd mot de privata investeringarna, så förstår jag inte hur man skall kunna förverkliga ett program om att begränsa konsumtionen till förmån för investeringarna. Jag tycker det skulle vara gans-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

ka värdefullt att få litet mera kött på benen i den här debatten, d. v. s. om oppositionen talade om vad den verkligen vill — eller är det allmänna talesätt och ingenting annat som man rör sig med?

För att nå en bättre avvägning mellan konsumtion och investeringar är det ju av utomordentlig betydelse hur exempelvis den förestående avtalsrörelsen kommer att gestalta sig. På tjänstemannasidan synes man inrikta sig på ganska betydande löneökningar nästa år. Detta kan knappast vara ägnat att främja möjligheterna till en återhållsam lönerörelse över hela linjen. Det förefaller mig som om detta problem borde ägnas särskild uppmärksamhet inom oppositionen, där man under valrörelsen, inte minst i radiodebatterna, ville ge väljarna ett intryck av att oppositionen ställde sig mycket välvillig till ganska kraftiga lönehöjningar åtminstone för vissa tjänstemannagrupper.

För min del vill jag klart och bestämt säga att det skulle vara synnerligen olyckligt om avtalsrörelsen nästa år skulle skapa nya svårigheter för balansen i vår samhällsekonomi, ja, inte bara det utan också aktualisera kravet på nya åtgärder mot näringslivets investeringar. En sådan politik skulle stå helt i strid med önskemålet om en återhållsam konsumtionsutveckling till förmån för investeringarna, och detta är väl en målsättning som vi alla anser nödvändig att förverkliga på längre sikt.

Det ligger ju i det sammanhanget nära till hands att säga någonting om bostadspolitiken. Oppositionen har även på denna punkt varit väldigt rundhänt med löften i årets valrörelse. För min del har jag aldrig i ett valföredrag eller annars talat om nödvändigheten av att öka vårt bostadsbyggande avsevärt. Jag tror inte att det är klokt att man ger löften om en väsentlig utvidgning av bostadsbyggandet, detta med hänsyn till näringslivets, jag höll på att säga enorma investeringsbehov. Jag är, herr talman, nog kättersk att tro att det inte går hur länge som helst att i nuvarande omfattning ge prioritet åt bostadsbyggandet inom den kre-

ditram som vi för närvarande har. Om denna hårda kreditåtstramning skall fortsätta, så tror jag att man tvingas att ompröva denna fråga, hur mycket man än i valrörelsen talat om nödvändigheten av bostadsbyggande.

Jag skulle vilja säga att redan på kortare sikt kommer vi inte ifrån behovet att ompröva bostadspolitiken, åtminstone i vissa avseenden. Det har ju också varit regeringens intentioner, eftersom den har tillsatt en bostadsutredning som just nu i dagarna avlämnat sitt betänkande. Huvudlinjerna i detta förslag kan jag utan vidare acceptera, nämligen att man bör eftersträva en fortsatt avveckling av de generella subventionerna, bortsett från egnahemsbyggandet, som enligt min mening ur många synpunkter bör få en stimulans, samtidigt som man förbättrar bostadsstödet för barnfamiljer och andra relativt begränsade inkomster. Detta innebär en fortsättning på den politik som har förts på senare år att söka avveckla de generella subventionerna. Jag är för min del i varje fall medveten om att man också i fortsättningen får gå fram i etapper, om man inte skall riskera att här få ett irritationsmoment av alltför besvärande art i löneförhandlingarna. Jag menar alltså att det förslag som föreligger, oavsett om man gillar det i alla detaljer eller inte, i varje fall betecknar ett steg i rätt riktning.

Möjligheterna till en lättnad på kreditmarknaden för näringslivet beror ju också på om låneanspråken kan begränsas från andra håll. Stockholms stad, som i år tagit i anspråk 63 procent av utrymmet på obligationsmarknaden för kommunal upplåning, har ju av riksbanken fått besked om att detta inte kan få fortsätta. Det är ett besked som man vill ge riksbanksledningen ett erkännande för. Det har givits i ett läge då många andra kommuner tvingas att höja sin utdebitering. I det sammanhanget kan man inte underlåta att uttala sin förvåning över att en stor folkpartitidning i huvudstaden, som fortfarande kommer att vara knuten till folkpartiet, uttalat en ivrig förhoppning om att finansministern skulle vara mera tillmötesgående

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

mot Stockholms stads lånekrav, som framförts vid en uppvaktning av stadens representanter, än riksbankschefen varit. Detta är i sanning märkliga toner från ett håll, där man så kraftigt har anmärkt på att vi har osjälvständiga riksbankschefer som låter sig dirigeras av kanslihuset.

Här har ordats så mycket om valresultatet och regeringsfrågan att jag inte skall yttra mig därom. Jag vill bara peka på några punkter, där jag tycker det finns anledning att uttala en särskild tillfredsställelse med hänsyn till motioner och annat som har varit före här under senare år. Det gäller punkter som delvis har berörts av herr Näsgård. Jag tänker på att man skall genomföra lättnader i beskattningen av fastigheterna, så att inte de höjda taxeringsvärdena leder till en skattehöjning för fastighetsägarna i allmänhet. Vidare skall man inte ha någon uppmjukning av bolagsförbudslagen, medan däremot vidgade möjligheter till komplettering med skog av ofullständiga jordbruk nu ställts i utsikt i regeringsprogrammet. Jag noterar också med tillfredsställelse att regeringsprogrammet innebär ett tillmötesgående av krav som jag tillsammans med andra bondeförbundare tidigare framställt om en effektivare kommunal skatteutjämning och om användande av bilskattemedel för byggande av skogsbilvägar.

Liksom herr Johansson har jag inte kunnat undgå den reflexionen att det är litet märkligt att verkningarna av den fria spriten har berörts så litet under dagens remissdebatt, åtminstone i denna kammare. Utvecklingen efter den 1 oktober 1955 är ju utomordentligt beklämmande, åtminstone för dem som inte i detta sammanhang vill framträda som professionella optimister. Spritkonsumtionen ha ju kraftigt ökat, och fylle-
riförseelserna har ungefär fördubblats i antal, och vissa tecken, i varje fall en undersökning som gjorts i mitt län, tyder på att fylleriet bland ungdomen och kvinnorna ökat i ganska oroväckande grad samtidigt. Möjligheterna att bereda alkoholisterna vård är alltför begränsade.

För egen del röstade jag icke för den så kallade nykterhetspolitiska giv som motbokens omedelbara avskaffande innebär. Men det är en ganska klen tröst, när man ser på vad som nu har hänt. Nu är inte problemet hur vi har röstat, utan nu är problemet vad som skall göras. Skall man bara vänta och se hur det går i fortsättningen för att kallt konstatera att övergångssvårigheterna blir större eller mindre än man räknade med och hur utvecklingen blir i Sverige jämfört med utvecklingen i andra länder? Jag måste för min del säga att i ett läge, när många människor super sönder sig, bör problemet inte betraktas som en statistisk fråga. Det väsentliga är inte om läget har blivit bättre eller sämre än vi väntade, utan såvitt jag förstår måste det centrala problemet i dag vara vad vi skall göra för att rädda mänskliga värden. Vi måste göra vad som kan göras för att rädda individer och hem från undergång, om vi skall känna vårt ansvar för våra medmänniskor. Jag hoppas att det råder enighet på den punkten.

Sveriges nykterhetsvänners landsförbund har för en tid sedan beslutat hemställa hos regeringen om en snabbutredning av läget och en utredning även om de åtgärder som kan anses befogade för att mildra verkningarna av nykterhetsreformen. Bland de åtgärder som Landsförbundet här har antytt som möjliga är registrering av inköp, begränsning av försäljningstiderna, utökad nykterhetsvård, en ny upplysningskampanj, ökat stöd åt ungdomsrörelserna, ändring i beskattningen och avskaffande av ombudsköpen, som gör det alltför lätt för tonåringar att komma över sprit. Det kan i detta sammanhang nämnas, att Dalarnas distrikt av Svenska nykterhetsvårdsförbundet nyligen antog en resolution, i vilken man krävde att minimi-
åldern för rätt att uppträda som ombud vid inköp av sprit skulle höjas från nuvarande 18 till 21 år, d. v. s. samma krav som jag framförde i en motion vid vårriksdagen men som då avlogs under motivering att man ville avvakta utvecklingen.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

Herr talman! För min del delar jag Landsförbundets uppfattning om angelägenheten av att regeringen icke försitter någon tid utan tillsätter en utredning, som så snabbt som möjligt söker bilda sig en uppfattning om läget och om tendenserna på detta område och som också söker att så snabbt som möjligt lägga fram förslag om de åtgärder som kan vidtagas för att mildra reformens verkningar för individer, hem och samhälle. Jag skulle, herr talman, vilja ställa den frågan till finansministern, om regeringen avser att tillsätta en utredning efter ungefär de riktlinjer, som Landsförbundet har hemställt hos regeringen om. Det skulle vara värdefullt, om ett svar på den frågan kunde lämnas under denna debatt.

Häri instämde herr *Werner* (bf) och herr *Nilsson, Bror*, (bf).

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Årets riksdagsval har ytterligare understrukit den betydelse första kammaren har för det socialdemokratiska partiets maktutövning. Allt under det socialdemokraterna vid val efter val förlorat mandat i andra kammaren och sedan länge förlorat majoriteten såväl i kammaren som inom väljarkåren, består dess majoritet i första kammaren. Som vi alla vet beror detta på den eftersläpning i den politiska opinionens utslag, som ligger i nuvarande system för den successiva förnyelsen av första kammaren.

Det råder alltså delade meningar om huruvida vi här i Sverige skall fortsätta med tvåkammerssystem eller om vi skall övergå till enkammersystem. En sak borde man väl ändå vara överens om, nämligen att det valsysteem som konstruerar första kammaren är föråldrat och oförmligt. Även för dem som i första kammarens egenskap av en utjämnande och balanserande faktor mot tvära kastningar i maktinnehavet ser ett oeffektivt skäl för tvåkammerssystemets bestånd, måste det framstå som orimligt att ett parti, som val efter val stannar i minoritet inom väljarkåren, ändå i kraft

av en decenniegammal väljaropinion skall besitta majoritet i den ena kammaren.

Herr *Ewerlöf* har förklarat, att han inte är anhängare av ett enkammersystem. Det må då kanske tillåtas mig att säga, att jag har en annan och motsatt mening. Enligt min uppfattning vore det naturligt och riktigt, om vi överginge till det parlamentariska system, som många andra länder funnit bäst, och införde ett enkammersystem. Skulle detta inte kunna ske inom rimlig tid, måste dock såvitt jag förstår en ordentlig revidering av reglerna för första kammarens successiva förnyelse med det snaraste ägarum. Det finns måhända sätt på vilka man kan bevara första kammarens karaktär av utjämnande faktor i vårt parlamentariska liv utan att ge avkall på kravet om avsevärt snabbare avspeglning i kammarens sammansättning av den politiska opinionens förändringar. Omloppstiden för den politiska opinionens inflytande i första kammaren kunde med fördel minskas avsevärt. Nu är det så att upp till tolv år gamla opinionsyttringar bildar grunden för vissa första kammarmandat. Jag tror att en sådan reform skulle kunna ske utan att det behövde innebära någon fara för hastiga omvälvningar i den politiska balansen.

Nödvändigheten för socialdemokratien att förena sig i regeringsställning med ett annat parti har ytterligare understrukits av årets val. Hur angeläget det varit att vidmakthålla koalitionen har också för allmänheten klart framgått av det resultat, som regeringsförhandlingarna medförde. Finansministern sade för en stund sedan, att om oppositionen ville se vad som framkommit i det nya regeringsprogrammet objektivt och inte partitaktiskt, så skulle oppositionen i flera avseenden kunna känna sig belåten och inte behöva vara vemodig. För min del tror jag att även om man är belåten med vissa överenskommelser i regeringsprogrammet, så måste man känna sig djupt vemodig över den partitaktiska syn som från de två regeringspartierna lagts på viktiga sakfrågor.

Herr *Ohlson* har påvisat, hur man över

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

en natt — valnatten — har ändrat ståndpunkt i åtskilliga frågor. Inte kan det vara objektiva och sakliga bedömningar som föranlett dessa förändringar. Skälet är helt visst så partitaktiskt som man rimligen kan begära och — jag kan tillägga — åtminstone ur socialdemokratisk synpunkt inte helt oförståeligt. Hade nämligen förhandlingarna mellan bondeförbundet och socialdemokraterna inte lett till resultat, skulle det ha inneburit, att socialdemokraterna, om de stannat kvar i regeringsställning, nödgats förlita sig på kommunisternas stöd för att över huvud taget få majoritet för sina förslag vid gemensamma voteringar. Man kan konstatera, att årets val i detta avseende ytterligare tillspetsat den parlamentariska situationen. Det är med sannolighet obehaget att vara utlämnade till kommunisternas godtycke som gjort att socialdemokraterna vid regeringsförhandlingarna visat sig så medgörliga för anspråken från bondeförbundet.

Herr Birger Andersson uttalade för en stund sedan här i kammaren vid en analys av valutgången, att regeringspartiernas motgång berott på att dessa hade fört en saklig politik, medan oppositionen vädjat till den kalla egoismen. Jag tycker mig nästan kunna spåra att valutgången har gått herr Andersson djupt till sinnet, när han tror sig ha rätt till en sådan tolkning. Om man från regeringens sida anser att man behöver ett budgetöverskott på t. ex. 1 200 miljoner kronor, finner jag knappast detta vara uttryck för en större saklighet, än om man från oppositionens sida anser att budgetöverskottet gott kan vara några hundra miljoner kronor mindre. Valutgången och dess avspeglning i mandatfördelning och röstsiffror för regeringspartierna får nog motiveras med andra skäl.

En väsentlig orsak till regeringspartiernas bakslag vid årets val torde ha varit den tilltagande misstron hos allmänheten mot de löften och utfästelser, som från de maktägandes sida gång efter annan givits. En talare sade för en stund sedan, att oppositionspartierna strött omkring löften och att det var svårt att

tro att dessa löften skulle kunna förverkligas. Jag vill bara konstatera, att om så varit fallet, borde man i varje fall ha haft anledning att hoppas, att de löften som kommer från regeringspartiernas sida skall förverkligas. Ty där har man ju makten och kan ur den synpunkten infria de löften som lämnats. Då och då händer emellertid motsatsen. Man har i dessa dagar fått nya exempel på vad det kan röra sig om, då de s. k. tillfälliga investeringsavgifterna på nytt föreslås förlängda och då en av dessa avgifter, bilaccisen, ersätts med en permanent omsättningsskatt. Bilaccisen tillkom ju i det uppenbara syftet att tillfälligt begränsa bilköpen. Jag minns hur den dåvarande finansministern förklarade, att han inte alls var angelägen om att accisen skulle ge staten inkomster. Han skulle anse bilaccisens funktion på ett långt bättre sätt fullgjord, om det inte skulle inflyta några bilaccismedel alls till staten, därför att folk slutade köpa bilar under ett års tid.

Från framstående representanter för regeringspartierna underströks också den betydelse, som det innebar att bilaccisen var av tillfällig natur. I bevillningsutskottets uttalande sade man rent ut att verkningarna av en sådan skatt som denna berodde på att den var tidsbegränsad och att tidsbegränsningen var relativt snäv. Trots detta förlängdes accisen ytterligare. Nu i år har man inte förlängt accisen, men man har gjort om den tillfälliga avgiften till en fast skatt. Man tar visserligen bort accisen på gamla bilar, men höjer i stället procenttalet på de nya.

När man bevittnar sådana saker förundrar man sig sannerligen inte över att väljarna tappar förtroendet för myndigheternas utfästelser. Här infördes alltså en avgift för att förmå folk att uppskjuta planerade bilköp ett år. Förmodligen fanns det sådana, som verkligen sköt upp sina bilköp i tron på att accisen skulle försvinna. Sedan förlängdes accisen ett år. Det är väl sannolikt, att resultatet den gången inte blev fullt så bra som första gången. Men skulle någon till äventyrs även under det and-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

ra året ha uppskjutit sitt bilköp i avvaktan på bilaccisens försvinnande, så har han sannerligen blivit grundligt bedragen. Nu blir det inte under överskådlig tid något slut på tillägget till bilpriset. Tvärtom har avgiften höjts med ett par procent. Den som trots på myndigheterna, bestraffas för detta genom att nödgas betala en ännu högre skatt. Hur kan riksdagsmajoriteten, socialdemokrater och bondeförbundare, under sådana förhållanden förväna sig över att väljarna vänder dem ryggen?

Skall man införa en omsättningskatt, så bör man, enligt min mening, inte gå till väga på sätt som här skett. Det ger en falsk bild av vad man syftar till, när man säger att en åtgärd är tillfällig, men sedan likväl permanentar den. Jag kan härtill foga, att det ju inte är första gången som tilltron till statsmakternas utfästelser svikits. Det har skett tidigare att tillfälliga bestämmelser permanentats och s. k. extraskatter fått bestående karaktär.

Investeringsavgiften över huvud taget skall jag inte närmare ingå på. Vi från folkpartiet har i olika tidigare sammanhang deklarerat vår ståndpunkt därvidlag. Jag kan emellertid inte underlåta att säga några ord i anledning av herr Näsgårds och herr Eliassons resonemang rörande Stockholms stads investeringslån. Utan att alltför mycket gå in på frågan vill jag framhålla, att jag inte tror att den är så enkel som den tycks förefalla de två talarna. Upplåning till investeringar i Stockholm är ju ingen ny historia. Sådan upplåning har pågått under många år, ja flera decennier, och den är av mycket stor omfattning. Det har medfört att amorteringarna på gamla låneskulder är mycket stora. Det är alltså betydande belopp, som Stockholms stad återför till kapitalmarknaden varje år.

Jag kan nämna att 1954 utgjorde den fasta upplåningen 108 miljoner kronor. Därav återfördes 65 miljoner till kapitalmarknaden i form av externa amorteringar m. m. Nettobeloppet blev alltså 43 miljoner kronor. År 1955 lånade Stockholms stad 105 miljoner kronor,

varav 70 miljoner kronor återfördes till kapitalmarknaden. Nettoupplåningsbeloppet blev alltså 35 miljoner kronor. Denna för Stockholms stads förhållanden starkt begränsade upplåning under två år medförde en mycket besvärlig situation, och upplåningen har därför i år stigit till 230 miljoner kronor, varav dock 75 miljoner kronor återförts till kapitalmarknaden. Nettoupplåningen för 1956 blir sålunda 155 miljoner kronor. Det rör sig alltså om 75 miljoner kronors upplåning i genomsnitt per år under den sista treårsperioden.

Om man nu från de organ, som reglerar penningmarknaden, under en lång tid, många decennier, tillåtit en mycket stor upplåning för investeringsändamål, så kan man knappast, utan att det medför stora svårigheter, hastigt koppla om och bara strävt säga ifrån att upplåningarna nu måste skäras ned mycket starkt. Det kommer att innebära — med hänsyn till de kraftiga amorteringar, som jag nyss nämnde om — att möjligheterna till nya investeringar blir mycket starkt begränsade.

Herr Eliasson nämnde att Stockholms stad tagit i anspråk 63 procent av utrymmet på obligationsmarknaden. Jag vill då erinra om att städernas och kommunernas upplåning inte bara sker på obligationsmarknaden. Den av herr Eliasson anförda siffran speglar därför inte det verkliga läget när det gäller upplåningen.

Jag har roat mig med att titta i en del handlingar för att få fram uppgifter om hur stor andel som Stockholms stad har tagit i anspråk av det totala nysparandet inom berörda sektor av kapitalmarknaden, d. v. s. hos försäkringsbolag, sparbanker — inklusive postsparbanken — kassor och stiftelser. Det totala nysparandet inom denna sektor har under de tre senaste åren uppgått till mellan 2 300 och 2 500 miljoner kronor per år. Denna del av kapitalmarknaden skall bl. a. försörja det bostadsbyggandet, det anläggande av kraftverk etc., som utföres av kommunerna och staten, i den mån staten nu lånar upp pengar för dessa ändamål. Den andel av det totala

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

nysparandet som Stockholms stad tagit i anspråk är relativt liten. Den uppgick år 1954 till ungefär 3 procent, år 1955 till något över 1 procent och år 1956 till ungefär 6 procent. Man anser på sina håll, att bostadskrediterna rimligtvis bör avdragas från nysparandet eftersom de står i ett slags särklass. Om bostadskrediterna frånräknas, återstår ett totalt nysparande av cirka 1 000 miljoner kronor per år. Den procentuella andel av nysparandet minskat med bostadskrediterna som Stockholms stad tagit i anspråk utgjorde omkring 4 procent år 1954, drygt 3 procent år 1955 och drygt 15 procent år 1956. Detta är naturligtvis i och för sig en icke föraktlig andel, men med hänsyn till de mycket betydande investeringsbehov som föreligger i en sådan storstad som Stockholm kan man inte säga att denna andel utgör någon överbelåning.

Herr Eliasson var även inne på bostadsbyggandet. Det är naturligtvis lättare för herr Eliasson än för oss som bor i Stockholm och som har direkt känning av den skriande bostadsbristen i huvudstaden att ställa sig kritisk till kraven på ett tillgodoseende av behovet av nya bostäder. Det skulle medföra synnerligen stora svårigheter om bostadsbyggandet i Stockholm skulle behöva ytterligare begränsas. Uppförandet av nya bostäder för emellertid också med sig att staden måste göra väldiga investeringar i gator, ledningar etc. i de nya samhällen som år efter år växer upp kring stadskärnan. Alla ungdomar som vill gifta sig vet hur svårt det är för dem att kunna få en bostad i Stockholm, om de inte anmält sig på bostadsförmedlingen många år i förväg. Det går inte att sätta stopp för bostadsbyggandet i Stockholm, ty det skulle resultera i nära nog katastrof.

Man kan inte heller gärna stoppa tunnelbanebygget mitt i ett av dess viktigaste avsnitt då man står beredd att knyta ihop tunnelbanegrenarna.

Det bör även observeras att då det gäller kraftverksbyggen o. s. v. måste Stockholms stad tillgodose behov, som i allmänhet inte föreligger på samma sätt

i andra städer ute i landet. Där har man t. ex. inte samma kommunikationsproblem. Kommunikationerna sköts ofta av enskilda bussbolag. Detta är emellertid inte möjligt i en stad av Stockholms storleksordning, utan där måste staden själv investera stora belopp i sina kommunikationsorgan.

Med det anförda har jag, herr talman, velat understryka nödvändigheten av att de organ, som har att reglera penningmarknaden, vid bedömningen och behandlingen av Stockholms stads låneframställningar tar all den hänsyn som är nödvändig för att man icke skall åstadkomma stora och svåröverskådliga skadeverkningar. Jag kan inte heller underlåta att fastslå, att när man från riksbankens sida anser sig nödsakad företa sådana här ingripanden, så är bakgrunden den, att regeringen icke har lyckats i sin skötsel av landets ekonomi. Därför tvingas man då och då till att genomföra häftiga räddningsaktioner för penningvärdet av det slag som det nu är fråga om. Men ofta är dessa räddningsaktioner mer dramatiska än verksamma. Med dylika åtgärder åstadkommer man knappast någon varaktig förbättring.

Herr ELIASSON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag har bott i Stockholms stad i nära femton år, och jag har numera flyttat härifrån. Jag känner alltså något till stockholmsförhållandena, och jag har för min del gjort åtminstone en liten insats för att minska efterfrågan på bostäder i Stockholm — jag medger ju att det inte blev något stort tillskott. Men jag tycker nog att herr Lundströms försvar för Stockholms kommunalpolitik inte är särskilt imponerande. Underligt nog har jag under alla dessa femton år i Stockholm inte träffat en enda stockholmare som har försvarat den förda kommunalpolitiken, vare sig det gällt folk som har tillhört socialdemokraterna, folkpartiet eller högern. Och jag har aldrig heller träffat en kommunalman ute i landet, som har ansett att den politik som här har förts kan betraktas som något föredöme.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

Efter denna allmänna reflexion vill jag säga, att då herr Lundström så starkt trycker på den stora bostadsbristen och misstänker att jag kanske skulle tänka på att alldeles slopa bostadsbyggandet här, att det har jag inte tänkt. Men jag har tänkt att man bör få till stånd en bättre samordning mellan bostadspolitik och ekonomisk politik, och — herr Lundström — man skulle kanske kunna minska bostadsbristen och efterfrågan på bostäder i Stockholm väsentligt, om man inte lockade hit folk med en låg utdebitering. Detta kan kanske vara något att fundera över.

Så sade herr Lundström, att det ju inte bara är obligationsmarknaden, man får ta hänsyn till, ty det är inte endast på den vägen som kommunerna lånar. Men — som herr Åsbrink framhållit — är det avgörande att Stockholm i högre grad än andra kommuner följt en politik med upplåning och att det har varit påtagligt inte bara i år, samt att Stockholm har lånat mest. Vid sista årsskiftet var situationen den, att Stockholms upplåning var mer än 3 000 kronor per invånare eller ungefär dubbelt så mycket som de mest skuldsatta av de övriga kommunerna. Denna upplåning är omkring femtio procent högre än statens upplåning, utslagen på alla invånare i landet.

Till sist, herr talman, kan jag inte underlåta att göra ännu en reflexion. Herr Ohlon yttrade, att vi skulle försöka begränsa den privata konsumtionen till förmån för investeringarna. Är det inte ett utmärkt medel för att nå det målet, att man höjer kommunalskatten i Stockholm till vad andra medborgare här i landet får betala? Då blir det ju större utrymme för de produktiva företagens investeringar.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har med den del av mitt anförande som handlade om Stockholms stads upplåning närmast velat säga, att när man ger sig in på besvärningar i fråga om lånetillstånden, så bör man ta hänsyn till den mycket långa tid, under vilken en stor upplåning fått ske, och de mycket betydande amorteringsbördor,

som staden har. Man bör därför gå så smidigt fram, att man inte åstadkommer några större och mer bestående skador.

Jag tror inte att man löser stadens bostadsfråga med att icke locka hit folk genom att ta ut en eller annan krona mer i skatt. Om Stockholms stad har haft något lägre skatt än andra städer, så har ju stockholmarna i alla fall haft att vidkännas betydligt högre kostnader i andra avseenden. Det är väl inte obekant för herr Eliasson, som har bott här i femton år, att mycket annat är betydligt dyrare här, inte bara hyror utan också andra utgifter. Jag tror därför inte att skattefrågan har på något avgörande sätt påverkat inflyttningen till Stockholm. Där emot har ju Stockholms egenskap av huvudstad och förlägningsort för en mängd centrala administrativa organ medfört att inflyttningen blivit särskilt stor.

Till sist vill jag säga, att jag inte kan förstå, att det är möjligt att göra en sådan jämförelse beträffande upplåningen som herr Eliasson gjorde, när han jämförde stadens upplåning per invånare med den genomsnittliga siffran för statens upplåning. Det finns ju alltför väsentliga skillnader. Man kan ju inte bara se på siffrorna; man måste ju också se på de förhållanden som ligger bakom.

Herr ELIASSON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag glömde att säga till herr Lundström i mitt förra anförande, att jag i själva verket tror — det är möjligt att jag misstar mig — att Stockholms stad har all anledning att vara glad över riksbankschefens ställningstagande. För det första därför att Stockholms stad slipper att fortsätta en lånepolitik efter folkpartiets mönster här i riksdagen med större och större ränteutgifter och större och större amorteringar, och för det andra, herr Lundström, därför att jag har en liten misstanke: Kan det inte rent av hända, att Stockholms kommunalpolitiker är ganska tacksamma för att man nu har fått riksbankschefen att skylla på, när man genomför en skattehöjning, som väl alla förstår ändock var ofrånkomlig?

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Får jag påpeka att den länepolitik, som Stockholm har fört, icke är efter folkpartiets mönster. Denna länepolitik har påbörjats och bedrivits under de trettio år då det rådde en socialdemokratisk regim i Stockholms stad. Det är i stor utsträckning konsekvenserna av den länepolitiken som dagens skattedragare i Stockholm måste taga i form av betydande amorteringar.

Jag tycker därför att herr Eliasson borde tala litet med sina koalitionsbröder om detta problem. Det vore av ett visst intresse.

Herr GEIJER (s):

Herr talman! Om vi nu i debatten får återgå från frågan om Stockholms stad till det ekonomiska läget så skulle jag vilja framhålla att vi, såsom redan tidigare har sagts här i dag, fortfarande lever i en typisk högkonjunktur. Även om den samhällsekonomiska balansen är bättre än den var för ett år sedan, finns det risker för att en inflation på nytt kan sätta in. Men jag vill framhålla att även om vi befinner oss i en typisk högkonjunktur så börjar dock kreditåtstramningen nu kännas allt hårdare inom näringslivet. Vi har fått rapporter från många håll — det har erinrats om det i riksdagsdebatten och vi har erfarenhet i andra sammanhang — att olika branscher och företag även inom industrigrenar med mycket hög sysselsättningsgrad och goda konjunkturer börjar få svårigheter. Detta beror naturligtvis till viss del på den brist på krediter som nu förekommer och som gör att företagen måste dämpa sin aktivitet och till och med permittera folk.

Härtill skulle jag då vilja lägga att detta naturligtvis har varit avsikten med kreditåtstramningen. Ty om en kreditåtstramning icke hade visat den effekt som nu börjar göra sig gällande, ja, då skulle den icke ha tjänat någonting till.

Men det är självklart att när åtstramningen börjar visa sina verkningar och skapa svårigheter på olika håll, medför det också att de, som drabbas av

svårigheterna, vill tala om detta. Jag framhöll för min del i remissdebatten i början av detta år att vi säkerligen skulle komma dithän att kreditåtstramningen skulle visa en effekt som kanske till och med för många företagare blev hårdare än de själva hade räknat med som krävde en kreditåtstramning efter andra regler än som dittills tillämpats. Inte minst eftertryckligt framhöll jag då att vi förmodligen skulle få uppleva att företagare inom småindustri och hantverk komme att låta höra av sig. Vi har redan nu sett att just den typen av företag pekar på att kreditåtstramningen för deras del varit ogynnsam. Det är kanske också naturligt att den har varit det, ty företag av den typen är ju i allmänhet kapitalfattiga och har därmed lättare att komma i svårigheter av den art som nu uppstår på många håll inom vårt näringsliv.

Jag vill emellertid tillägga att de svårigheter, som nu förekommer, inte är lokaliserade enbart till de små företagen. Jag vill gärna framhålla att även större företag i dag möter svårigheter av det slag som har följt med kreditåtstramningen. Och jag tillägger ånyo att detta ju från början varit avsikten.

Jag vill också säga att förekomsten av dessa svårigheter i och för sig inte utgör någon anledning till att nu låta på kreditåtstramningen. De dämpande åtgärder som har genomförts måste ju vidhållas så länge det finns risk för att vi på nytt skall råka ut för bristande balans i samhällsekonomin — det var rubbningen av denna balans som framför allt föranledde kreditåtstramningen — och så länge det finns risk för att vi kan råka in i en inflation måste en stram politik bedrivas. Det är ett faktum att en inflationsfara ännu föreligger.

Vi måste ju ändå säga oss att vårt lands industri trots alla dessa åtstrammande åtgärder har utvecklats förvånansvärt väl. Herr Ohlson sade på förmiddagen att stegringstakten i vår produktion har avtagit och är mindre under år 1956 än tidigare år. Förmodligen förhåller det sig på det sättet, och i viss mån kan detta nog bero på de åtstrammande åtgär-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

der som vidtagits. Ty det är väl svårt att vidtaga åtgärder som stramar till ekonomin utan att detta ganska fort får återverkningar på den produktion som vi vill upprätthålla inom landet. Säkerligen beror avtagandet i stegringstakten delvis på de åtgärder som har beslutats av regering och riksdag. Men vi har ju ansett att dessa åtgärder ändå har varit nödvändiga. Samtidigt som vi konstaterar detta, är det ingen överdrift att påstå att vår industri i alla fall haft en gynnsam utveckling. Även om utrikeshandeln inte utvecklats på det sätt som vi skulle önska, måste vi ju ändå säga oss att stegringen av den svenska exporten har varit ganska glädjande och betydligt större än många någonsin vågat hoppas på. Jag vill erinra om att verkstadsexporten under år 1956 kommer att uppvisa en ökning med omkring 20 procent och järnbruksexporten med ungefär 30 procent. Ingen inom dessa branscher har vågat räkna med en så stor ökning på ett enda år. Om den utvecklingen fortsätter — vilket vi naturligtvis önskar — så är det mycket glädjande. Men det är inte säkert att den gör det, ty att exporten kunnat drivas upp i år så mycket som har skett, beror naturligtvis inte bara på vår skicklighet, utan även på den utpräglade högkonjunktur som nu råder runt om i världen och den brist på varor som därmed gör sig gällande framför allt i alla industrialiserade länder.

Det läge som nu råder och som utmärkes av en brist på arbetskraft inom vissa branscher och samtidigt ett överskott på arbetskraft inom andra branscher eller vid vissa företag, nödvändiggör naturligtvis effektiva arbetsförmedlingsorgan. Ännu har vår arbetsförmedling kanske inte satts på alltför hårda prov. Men om åtstramningen på det ekonomiska området bibehålls, kan utvecklingen — det är lätt att gissa sig till redan nu — leda till arbetslöshet på vissa orter, medan betydande underskott på arbetskraft förefinns på andra håll. Tendenser till det finns redan nu, t. o. m. på ett sådant område som verkstadsindustrien, där det råder lokal arbetslös-

het samtidigt som industrien på andra orter importerar arbetskraft från främmande länder. Det är självfallet önskvärt att vi så långt som möjligt bereder sysselsättning för de friställda svenska arbetarna. En av de viktigaste förutsättningarna för att kunna flytta folk är ju att det finns tillgång på bostäder. När man därför talar om vår bostadsproduktion och önskvärdheten av att bygga mera, är det ett faktum, som man inte kommer ifrån, att bostadsproduktionen som helhet måste vägas mot behovet av andra investeringar. En alltför stor bostadsproduktion minskar ju våra möjligheter till andra investeringar, främst på det industriella området, och därför måste bostadsproduktionen liksom andra investeringar vara föremål för en avvägning. Det går nog inte att beträffande bostadsproduktionen föra en så lättsinnig propaganda, om jag får uttrycka det så, som skedde under valrörelsen, då man av uttalanden av företrädare för de borgerliga partierna många gånger fick det intrycket, att det existerade enbart ett bostadsproblem här i landet medan man helt bortsåg från andra förekommande behov.

Även om man utgår ifrån att bostadsproduktionen måste hållas så hög som möjligt men ändå inte kan hållas så hög, som skulle vara önskvärt och nödvändigt, måste vi nog ha klart för oss att den i högre grad måste sätta in på industriorterna för att på så sätt skapa möjligheter för industriföretagen att er hålla den arbetskraft, som de behöver, ty möjligheterna i dag för ett industriföretag att kunna få i varje fall yrkesarbetare hänger intimt samman med möjligheten för företaget att bereda den nye arbetaren en människovärdig bostad. Vill vi därför hålla produktionen uppe på en hög nivå och söka bringa upp den ännu högre, måste bostadsbyggandet komma in i sammanhanget. En förutsättning för att nå detta resultat är att bostadsbyggandet ökas på de orter, som ur produktions- och exportsynpunkt är betydelsefulla.

Från olika talares sida har under denna debatt yrkats eller uttalats önskvärd-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

heten av att vi skulle lätta på en del av de åtstramande åtgärder som vidtagits. Jag lyssnade med intresse till herr Ohlons resonemang omkring investeringsavgiften. Låt mig som min mening säga, att investeringsavgiften har haft en ytterst liten praktisk verkan när det gäller investeringslusten hos företagen. Om man därför har investeringsavgiften kvar eller om man slopar den, kommer sannolikt inte att ha någon nämnvärd praktisk effekt. Att investeringarna måste ligga på en hög nivå har det uttryckts önskan om från alla håll, och det är självklart att de måste göra det. Här är det en dragkamp mellan investeringar och konsumtion. Frågeställningen för framtiden är, hur man skall få till stånd en rimlig avvägning mellan investeringar och konsumtion. Om man nu skulle gå till mötes de borgerliga önskemålen när det gäller investeringsavgiften och i ännu högre grad när det gäller bilaccisen och andra liknande åtgärder, skulle det självfallet vara ett handtag just åt konsumtionen, och det skulle vara ett steg till nackdel för den ökade industriella investering, som man annars talar så varmt för.

När man kan lätta på de olika åtstramande åtgärder, som vidtagits under de senaste åren, skulle jag för min del vilja säga, att det nog finns områden som är betydligt viktigare att ägna intresse åt än bilaccisen. Skall man lätta på de åtgärder, som nu har åtstramande verkan, bör man enligt min mening se på sådana åtgärder, som har effekt på produktionen. Det är självklart att varje människa, som skall köpa en bil, gärna vill slippa undan att betala bilaccisen. Men den omständigheten bör ju inte vara vägledande för riksdagen vid behandlingen av frågan, utan man bör se den i ett större ekonomiskt sammanhang på samma sätt som man får göra med alla andra frågor, som vi har att ta ställning till i denna församling.

I denna debatt har man också — kanske inte så mycket men ändå något — varit inne på frågan om de kommande avtalsrörelserna, och jag förstår mycket väl att det finns de som med intresse

väntar att i synnerhet jag skall säga någonting om den saken. Jag skulle då bara vilja framhålla, att vid bedömningen av denna fråga inom fackföreningsrörelsen har vi inga illusioner, utan vi gör bedömningen på grundval av den faktiska ekonomiska utveckling, som äger rum här i landet. Den saken har också kommit till uttryck i det uttalande, som redan har gjorts efter ett första sammanträde inom fackföreningsrörelsen. Det betyder ingenting annat än att man konstaterar, att utrymmet för löneökningar är begränsat. Vi utgår ifrån att den bedömningen kommer att stå sig även under den återstående delen av detta år.

Därmed har jag väl ungefär sagt hur vi inom fackföreningsrörelsen bedömer lönefrågan, men jag skulle därtill vilja lägga ytterligare en sak. Man har från borgerligt håll försökt göra löne marknaden till viss del politiserad, och det finns ingenting som är olyckligare på arbetsmarknaden än då man försöker använda lönefrågorna i politiskt syfte.

Jag avser det utnyttjande av lönefrågorna i politiskt syfte, som har skett på statstjänarområdet. Är då statstjänarnas löner låga eller inte? Ja, låt mig konstatera att de lägre statstjänarna har ett lågt löneläge och att det naturligtvis är önskvärt att få till stånd en lyftning där. Låt mig dock tillägga, att de lägre statstjänarnas löner alltid varit låga. Skillnaden i dag mot tidigare är bara, att man förr inte så mycket fäste sig vid det låga löneläget, därför att en högre grad av trygghet då var förknippad med statstjänsten än med tjänst inom privat industri. I dag har tryggheten i det enskilda näringslivet också blivit bättre genom den politik med full sysselsättning, som vi har bedrivit här i landet. Därmed har naturligtvis de lägsta statstjänarnas låga löneläge kommit att framstå i mer hjärt belysning än tidigare.

Jag vill understryka att man inte — även om det kan vara politiskt gångbart — skall låta förleda sig att använda lönefrågorna i politiskt propagandasyfte. Jag förmodar att statstjänarna, framför allt de lägre statstjänarna, kommer att få

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

en lönejustering som resultat av de förestående löneförhandlingarna, men när man i valrörelsen och på annat sätt framför allt från folkpartihåll har utnyttjat lönefrågorna i politiskt syfte, så har man samvetsgrant avstått från att nämna, att det på den privata löne marknaden finns de som har lika dåligt betalt och att det även finns stora grupper, som har ännu sämre betalt. Man skulle från borgerligt håll och speciellt inom folkpartiet ha anledning att fråga sig: Är det inte skäligen att i samband med en löneflyttning för statstjänarna, framför allt de lägre, något som också enligt min mening är befogat, göra en motsvarande flyttning för dem i det privata näringslivet, som befinner sig i samma läge? Det har kanske inte passat att säga detta med hänsyn till företagarna, men jag vill klart understryka, att det finns skäl att lyfta även de lågt avlönade där.

Trots att lönefrågorna nu blivit politiserade så som i verkligheten skett, hoppas jag att det skall bli möjligt att föra löneförhandlingarna på ett sådant sätt, att vi kan bevara den ekonomiska stabiliteten i landet. Det är inte säkert att löneförhandlingarna kan föras så, att man stannar inom den produktivitetens ram som konjunkturinstitutet talar om — det vill jag inte ge några utfästelser om — men man kanske ändå kan komma till ett resultat som är försvarligt och som icke äventyrar den balans, som vi alla vill upprätthålla.

Man förfasar sig ofta över att lönestegringarna under året är så stora, större än parterna egentligen kommer överens om, och skyller det på något som kallas löneglidning, ett begrepp som alla nämner men som få i grund och botten kan redogöra för. Låt mig säga: Gör icke för stort nummer av detta! Vad som kallas löneglidning är faktiskt många gånger underlaget för den stegrade produktion, som vi alla så gärna önskar få till stånd, och om nu en del människor med ett rörligt lönesystem och ackordsarbete kan skaffa sig en något högre förtjänst genom en större arbetsprestation, så må det vara väl unnat, då ökningen har underlag i en större produktion. Och

detta förekommer i långt större utsträckning än man många gånger tror, då man diskuterar begreppet löneglidning. Det är fråga om utökad ackordsättning och övergång till nya betalningsformer, som tar ut individens krafter i högre grad än tidigare men samtidigt ger honom en ökad förtjänst. En sådan lönestegring kan inte ha ekonomiska skadeverkningar, och man bör heller inte göra alltför stort nummer av den vid jämförelser olika grupper emellan, vare sig inom fackföreningsrörelsen själv eller mellan fackföreningsrörelsen och andra löntagarkategorier i samhället.

Det skulle finnas mycket till att säga om det ekonomiska läget. Jag vill emellertid till sist understryka, att det för fackföreningsrörelsens vidkommande är ett vitalt intresse, att produktionen kan hållas på en hög nivå och att investeringarna kan hållas så högt som möjligt, inte bara nu i en högkonjunktur, utan även när konjunkturen viker. Ty hur blir då utvecklingen? Jo, då konjunkturen viker aldrig så litet, minskar det omtalade investeringsintresset från industriens sida, såsom skedde under åren 1953 och 1954. Och man måste säga att även om det är angeläget att investera när konjunkturen är hög, är det lika angeläget att investera när konjunkturen går nedåt, ty då blir konkurrensen ännu hårdare. Industrien bedömer det emellertid som mera riskabelt ur ekonomisk synpunkt att investera under lågkonjunktur. Jag vill dock understryka att är det på det sättet — och det anser vi vara ett faktum — att vi bör hålla investeringarna på en hög nivå under en högkonjunktur, så har vi rätt att även under en lågkonjunktur ställa det anspråket på både samhälle och näringsliv, att det skall investeras så mycket som möjligt, ty behovet är då lika stort eller ännu större.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Innan jag går in på den fråga, som jag egentligen tänkte tala om här i dag, måste jag med några ord beröra vad den föregående talaren anført.

Jag delar hans uppfattning om att de

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

lägre statstjänarna liksom låglönegrupperna inom den privata sektorn bör få en lönelöftning. I det stabila läge, som vi alla är överens om att vår ekonomi i dag befinner sig i, tror jag att ett status quo när det gäller löneläget i stort sätt vore det mest önskvärda — med två undantag. Det ena gäller låglönegrupperna och det andra har avseende på löneglidningen. Jag skall be att få komplettera vad den föregående talaren sade om löneglidningen. Det är riktigt, som han sade, att det för de anställda inom vårt näringsliv, som arbetar på ackord, i en god konjunktur blir en lönestegring under pågående avtalsperiod. Det pågår en fortlöpande rationalisering, och en rationalisering kan inte genomföras friktionsfritt, om inte också arbetarparten får del av rationaliseringens fördelar under det löpande avtalsåret. Inom svensk järnhantering beviljades en generell löneförhöjning för detta år med omkring fyra procent. Vad blev då löneökningen? Den blev åtta procent, och de ytterligare fyra procenten kom till genom denna löneglidning, en löneökning som ägt rum på grund av att ackordsatserna ändrades i samband med rationaliseringen.

Herr Geijer sade någonting som gjorde mig orolig, och många med mig. Han nämnde att han inte ville stå som garant för att lönekraven eller ens de beviljade löneförhöjningarna kommer att hålla sig inom produktionsstegringens ram. Jag kan ur hans synpunkt förstå, att han inte vill binda sig. Vi skulle kanske på båda sidor om förhandlingsbordet kunna acceptera hans arbetshypotes, om vi kunde få tvååriga löneavtal. Det skulle vara en synnerligen stor fördel, om vi förskönades ett år från dessa långdragna förhandlingar, och det skulle vara till fördel för stabiliteten i vårt ekonomiska liv, om vi kunde få tvååriga avtal. Jag hoppas och tror att den nye LO-chefen genom sin auktoritet kommer att medverka till att detta mål uppnås åtminstone på vissa områden.

Efter dessa inledande ord om herr Geijers anförande vill jag gå in på min egentliga fråga i dag. Det är inte en fråga som rör det politiska stridsfältet, utan

ett annat också mycket omstritt och om-diskuterat spörsmål, nämligen frågan om förläggningen av vårt nya storflygfält. Vi trodde alla att vi var eniga på den punkten för en tid sedan — SAS, luftfartsstyrelsen och näringsorganisationerna har alla givit sin nära nog hundra-procentiga anslutning till tanken på att förlägga flygfältet till Jordbro. Men plötsligt ställes detta alternativ helt åt sidan, och skälen därför är, som vi vet, av militär art. Jag tror att man har rätt att uttala en viss skepsis mot de synpunkter, som framförts på militärt håll. Vi är alla överens om att flyget är framtidens kommunikationsmedel framför alla andra. Om vi jämför halmsjöalternativet med jordbroalternativet, skulle ett accepterande av halmsjöalternativet innebära att miljontals passagerare från hundratusentals flygplan skulle få färdas 60 km längre än om flygplatsen var förlagd till Jordbro. Vad skulle detta inte betyda i form av ökat slitage, ökad bensinåtgång, tidsförlust m. m.? Detta är klara fakta som inte kan vederläggas.

Om vi häremot ställer de militära hänsynen, tror jag att vi kan uttala oss med ganska stor reservation och tveksamhet. Till skillnad från de synpunkter jag anfört om flyget som framtidens kommunikationsmedel och som grundar sig på klara fakta, vilar över de militära skälen bevisligen ett visst dunkel. Jag tror, herr talman, att en civil kan uttala sig på detta område med lika stor — eller kanske man kan säga lika liten — sakkunskap som en militär. Man kan i detta fall också åberopa militärer mot militärer. Jag vill hänvisa till sådana mycket förnämliga vittnen som marskalkarna von Manstein och Montgomery, vilka på senare tid framlagt ytterst kätterska uppfattningar mot traditionell militär sakkunskap. Jag skulle också vilja hänvisa till en ledande artikel i Morgontidningen, som stod att läsa för några dar sedan under rubriken »30 dagars krig». Den ställer många av våra traditionella uppfattningar på huvudet när det gäller beredskapslagstiftning, när det gäller hållande av reservlager m. m., och jag skulle även vilja säga när det gäller frågan om stor-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

flygplatsen. Att med ledning av dessa militära skäl belasta vårt i framtiden främsta kommunikationsmedel med stora extra kostnader kan knappast försvaras. Vårt försvar är dyrt nog ändå för att vi därtill skall lägga de kostnader som en felaktig förläggning av storflygplatsen medför.

Jag tror mig kunna tala för en mycket stor del av det svenska näringslivet, när jag hävdar dessa synpunkter, i varje fall när det gäller frågan om flygplatsens förläggning — även om vad jag anfört om de militära skälen är mina egna synpunkter. Det har uppstått en stor missräkning inom näringslivet över att kommunikationsministern inte lagt fram någon proposition i ämnet till höstriksdagen. En lika stor eller ännu större missräkning väckte de direktiv som han lämnade den nya utredningen. Där uteslöts helt tanken på Jordbro. Man talade om Skå-Edeby som ett möjligt alternativ — om det inte rentav borde ges företräde — till Halmsjön. Efter vad jag hört, är det nog ganska problematiskt att lägga en flygplats där. Pekar utredningarna därvidlag i negativ riktning, vill jag hemställa, att kommunikationsministern utan dröjsmål åter aktualiserar en undersökning om Jordbro.

Jag kom i förmiddags in i kammaren just när herr Nils Elowsson talade om storflygplatsen. Jag blev mycket angenämt berörd, när han sade att den bör ligga söder om Stockholm. Men jag fick en chock, när han slutade med att säga att den skulle ligga vid Åhus nära Kristianstad! Jag måste först betrakta det som småskurna lokalpatriotiska synpunkter men efter närmare övervägande fann jag, att herr Elowsson kanske i vissa avseenden ändå hade rätt, fastän han inte utvecklade sina synpunkter tillräckligt utförligt. Jag tror säkert, att hans synpunkter inte skiljer sig så mycket från mina. Kan man inte komma överens om var man skall lägga en storflygplats i närheten av Stockholm, kan man lika gärna lägga den i Köpenhamn, eventuellt med en komplettering i Åhus, ty i framtiden behöver man kanske två flygplatser inom detta område. Det skulle bety-

da att de stora kometerna, som flyger mellan New York och Moskva, landar i Köpenhamn, eller kanske i Åhus, och att vi får nöja oss — bildligt talat — med spårvagnar för transporterna från Åhus eller Köpenhamn till Stockholm.

Man säger ofta, att sakkunskap, icke blott militär utan även civil sakkunskap, har viss förmåga att verka miljöskadande på civila personer. Detta gäller även kommitté- och utskottsledamöter, om denna sakkunskap ges tillfälle till alltför lång påverkan. Självfallet skall man vid ett så viktigt avgörande som det här är fråga om — både hos den beslutande och den verkställande makten — taga vederbörlig hänsyn till sakkunskapen. Men, mina damer och herrar, vi får inte heller glömma att det finns en mycket viktig sak som heter det sunda förnuftet. Och erfarenheten säger oss, om vi studerar vår historia, att när vi följt sunda förnuftet mot sakkunskapen, har vi mången gång handlat rätt. Jag tror att så är fallet även när det gäller storflygfältets förläggning.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Att jag var mycket kortfattad när jag tidigare i dag talade om storflygfältet, berodde på att jag hade så ringa förhoppning om att vinna gehör för den tanke som jag fört fram både för tio år sedan och i dag. När jag alltjämt håller på den tanken, möts jag av invändningen, att om vi skulle behöva ett storflygfält i Skåne, kan vi lika gärna använda Kastrup. Det är iordningställt och kan utbyggas. Det är en fullkomligt riktig invändning. Men det ligger i sakens natur, att inte ens ett storflygfält kan byggas ut hur mycket som helst. Man talar för närvarande om trängseln på våra gator, vilken föranletts av det ökade antalet bilar. Man får emellertid även räkna med trängsel i luften över ett flygfält. Det är inte möjligt för ett flygfält att klara mer än ett visst antal starter och landningar. I denna del av Europa behöver vi därför ett flygfält, som kompletterar Kastrupfältet. Det bör läggas så nära Kastrup som möjligt,

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

om vi skall göra den största ekonomiska vinningen. Det kan vi göra på det sätt jag föreslagit.

Herr **BENGTSON** (bf):

Herr talman! Dagens remissdebatt hålles i skuggan av de stora världspolitiska problemen, och allesamman har vi väl känt en viss olust eller i varje fall ringa entusiasm inför att tala om de saker, som vi nu arbetar med i vårt eget land. Utrikesministrernas redogörelse belyste läget ytterligare och gav oss även en klar bild av vad som står före på det området. De täta radionyheterna har än mera understrukt att det är en ytterst allvarlig situation som råder.

Om jag ändå skall säga något om vårt eget läge så vill jag anknyta till valresultatet. Det finns väl knappast någonting som ger så stora möjligheter till kommentarer som ett valresultat. Detta är kanske naturligt, eftersom intresset strax före ett val drives upp mycket högt och dessutom svenska folket går fram ganska flitigt och röstar. Genom att vi vartannat år har riksdagsmannaval eller kommunala val går det också att få fram olika utgångspunkter för jämförelserna, och kan man inte utläsa framgång på det ena sättet så kanske det finns möjlighet på något annat. Marginalrösterna gör också att en ökning eller minskning i röster kan slå mycket olika ut i mandathänseende. Jag skall inte göra några längre siffermässiga kommentarer till valet utan kan bara ärligen konstatera, att det parti som jag tillhör hade en motgång i detta val. Jag vill dock tillägga att denna motgång var betydligt större i mandat räknat än som varit motiverat med hänsyn till röstförlusten. En förlust på 25 000—30 000 röster och en förlust på 7 mandat kan inte precis anses motsvara vartannat.

Herr Ohlon talade om flyttningen från landsbygden. Det vare mig fjärran att göra gällande, att herr Ohlon plagierar någonting eller citerar någonting utan att ange källan. Jag vill dock säga att tankegången att bondeförbundarna flyttar från landsbygden i större utsträck-

ning än andra var exakt densamma som förekommit i en tidning som jag har mycket stor aktning för, nämligen Grönköpings Weckoblad. När nu två sådana auktoriteter som Grönköpings Weckoblad och herr Ohlon talat om denna flyttning skulle jag vilja säga, att man kanske kan besvara artigheten genom att också yttra något om hur det ligger till med denna flyttning från landsbygden för vårt parti. Det finns socknar där bondeförbundet har samlat 70—80 procent av rösterna. En flyttning därifrån kan inte gärna utfalla på annat sätt än att det blir en starkare tillbakagång just för bondeförbundarna. Dessutom är det ju de yngre åldersgrupperna som flyttar och har flyttat, och eftersom de äldre går bort efter hand får vi en stor nackdel av flyttningen från landsbygden.

De siffermässiga kommentarerna efter valet har varit mycket rikliga, men uttalandena om vilka konsekvenser valet skulle leda till har varit betydligt sparsammare. Före valet förekom ett allmänt tal om att detta skulle resultera i att vi skulle få en annan regering, och det underförstods att oppositionspartierna antagligen skulle stå för den regeringen. Det har dock varit en förvånansvärt stor skillnad i diskussionen om regeringsfrågan före valet och efter valet. Jag måste säga, att efter valet var intresset från högern och folkpartiet ovanligt svagt för att bilda någon regering. Man kunde inte alls skönja samma seger-toner i uttalandena efter valet. Jag kan faktiskt inte anse att Shakespeare är för gammal eller utsliten när han säger — vilket jag kan anföra på tal om oppositionens intresse för regeringsbildandet: »Så går beslutsamhetens friska hy i eftertankens kränka blekhet över.»

Hur man än kommenterar ett val står i alla fall de nakna siffrorna på partiernas styrkeförhållanden kvar. Som det nu är har det blivit ganska svårt att få fram så många möjligheter till regeringskombinationer. Det har sagts tidigare, och det kan kanske ytterligare understrykas, att trots att det parti som jag tillhör har fått ett minskat antal mandat, så har faktiskt dess inflytande

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

blivit minst lika stort nu som tidigare. Man kan kanske också konstatera att detta förhållande kommer att bestå under flera år framåt. På ett sätt kan man uppvisa att detta är till förmån för vårt land, i varje fall från min synpunkt sett, därför att det leder till att det kan föras en fastare och bestämdare politik, vilket vi anser är till nytta för vårt land. Å andra sidan kommer väl oppositionen att fortsätta med en del teoretiska spekulationer, som alltmera kommer att avlägsna sig från realiteten.

Det var intressant att höra att herr Ewerlöf förde fram tanken på samarbete. Jag måste säga, att enligt min bedömning har inte högern visat något särskilt stort intresse för samarbete. Samarbete innebär — och måste innebära — att det blir ömsesidiga eftergifter. I annat fall blir det inte möjligt att över huvud taget samarbeta. När nu högern så bestämt driver vissa linjer i den ekonomiska politiken kan man fråga sig: Är högern villig att göra några eftergifter och gå på en något ändrad linje, om man på det sättet kan nå samförstånd? Jag framställer denna fråga också därför att det parti jag tillhör speciellt har arbetat för samarbete i svensk politik. Då har vi ofta fått uppbara mycket hård kritik just från herr Ewerlöfs parti, där man sagt att vi inte var så mycket att lita på som på högern och att vi har gått vägar som vårt parti egentligen inte borde beträda.

Man kan fråga i första hand om den ekonomiska politiken: Är det risk för inflation? Det skulle man kanske inte behöva göra, ty det råder väl enighet om att det föreligger risk för inflation. Då är frågan, vilka åtgärder som i så fall skall vidtas för att förhindra en inflation. Det har förordats, att en hel del av de åtgärder, som vi ansett oss böra vidta för att förhindra inflation, skall tas bort. Man säger, att de måste tas bort för att de är så betungande. Men om de inte hade någon inverkan, kan de — om man skall vara konsekvent — väl inte ha så stor betydelse.

Vad vill man egentligen från oppositionens sida? Tidigare har vi, vad vi än

förde fram, i ekonomiska debatter fått det beskedet, att det fanns andra medel som var bättre, särskilt då räntan. Nu har det kanske inte direkt berott på samarbetsviljan, men i varje fall har högern och folkpartiet i den delen fått sin vilja fram. Vi har fått en högre ränta, och nu är det tyst på den punkten. Jag får säga att högerns och folkpartiets rekommendationer verkar alltmer trevande.

Vi har hela tiden från vår sida förordat samarbete. Vi har till och med för åtskilliga år sedan sagt, att det borde komma till stånd en samlingsregering, och därefter har vi i mer begränsad form — i form av koalitionsregering — strävat efter att i samarbete lösa de problem som finns att lösa i vårt land. Fortfarande står ju en betryggande majoritet av svenska folket bakom den nuvarande politiken.

Det var egentligen detta, herr talman, som jag ville framföra: vissa principuttalanden om vad som hänt efter valet. Men jag skulle kanske också ge mig in på vissa andra avsnitt av den ekonomiska politiken.

När herr Ewerlöf åtskilliga gånger har varnat för att den politik som nu förs är skadlig, i synerhet för företagsamheten, kan man omigen fråga sig: Vad är det som är hotande nu? Är det investeringsringarna, som börjar bli så små, att man tycker att det blir besvärligt? Är det så att arbetsmarknaden visar oroande tendenser med stark arbetslöshet? Eller är det vinsterna som är så dåliga för företagen, att de inte vill fortsätta? Begär man konkret besked, tror jag att det är svårt att få fram några oroande tendenser i den riktning som herr Ewerlöf har talat om vid så många tillfällen.

Vad vi från vår sida anser vara allvarligt är, att de mindre motståndskraftiga har haft svårigheter som följt av de åtgärder som vidtagits. Det gäller jordbrukare och småföretagare. Därför har vi verkat för att i den senaste regeringsöverenskommelsen förordats vissa lättnader för jordbrukare och småföretagare beträffande kreditrestriktionerna.

Så skulle jag vilja beröra en sak som

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1957 m. m.

alltid tilldrar sig en viss uppmärksamhet, nämligen bilaccisen. Det talas om betydelsen av att vidta åtgärder för att öka produktionen. Lastbilar och annat som gäller transportväsendet är givetvis viktigt för produktionen. Men är det så oerhört betydelsefullt för produktionen att det finns ett stort antal personbilar? I den ekonomiska politiken gör man ett mycket stort nummer av att det måste finnas många personbilar, och man säger att bilaccisen är ogynnsam. Då är det kanske på sin plats att någon gör sig till tolk för den stora gruppen fotgängare, som finns i vårt land. Det kan kanske med en liten överdrift sägas, att de jagas på vägarna. Jag skulle vilja fråga, om bilen är någonting oantastbart, som man inte får lägga några bördor på. Det talas alltid om att för den händelse man lägger någon skatt på bilarna, så måste denna skatt gå till vägväsendet. Jag kan inte riktigt förstå, varför jag skall betala skatt när jag köper exempelvis Beethovens musik. Man kan också fråga sig, om det är befogat att ta skatt på t. ex. läskedrycker och skokräm. Det kan vara befogat, men det kan finnas även andra områden, där det kan tänkas vara riktigt att ta ut en viss skatt. I de flesta andra länder är också beskattningen på bilismen betydligt högre än i Sverige.

Jag vill slutligen säga med anledning av det tal om samförstånd från högerns sida, som jag noterar med tillfredsställelse, att vi kanske skulle kunna nå fram till samförstånd i fråga om den tilltagande alkoholkonsumtionen. Jag skall inte gå in på hur det nya systemet har slagit ut. Vi kan bara konstatera, att absolut sett är alkoholkonsumtionen mycket hög i vårt land. Detta ger all anledning till oro och manar oss till att vidta åtgärder. I vilken form vi skall vidta åtgärder kan diskuteras, men det borde kunna bli samförstånd om att man vidtar åtgärder för att få ned alkoholkonsumtionen.

Jag vill, herr talman, sluta med att framhålla betydelsen av samförstånd på en punkt som är viktigare än någon annan: den kritiska situationen på det

världspolitiska fältet. Där om någonsin är det väl viktigt att vi i vårt land är på samma linje, en alliansfri utrikespolitik. Men detta behöver inte betyda, att vi ställer oss utanför de internationella sammanhangen. Trots de nuvarande svårigheterna får vi hoppas på att det organ som arbetar för internationell fred och säkerhet — Förenta Nationerna — skall kunna göra någonting också i den svåra situation som råder i dag.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition, såvitt angick medgivande att överskrida viss anslagspost i avlöningsstaten för kontrollstyrelsen, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 189, med förslag angående visst lotteriförfarande i samband med återbetalning av överskjutande preliminär skatt; och

nr 192, angående anslag till inköp av polioympämne.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner:

nr 612, av herr *Bergh, Ragnar*, m. fl.,
 nr 613, av herr *Ohlon*,
 nr 614, av herr *Arrhén* m. fl.,
 nr 615, av herr *Arrhén*,
 nr 616, av herr *Arrhén* m. fl.,
 nr 617, av herr *Arrhén* m. fl.,
 nr 618, av herrar *Bergman* och *Åman*,
 samt
 nr 619, av fru *Sjöström-Bengtsson*
 m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skolstyrelselag m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 620, av herr *Lundström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536); och

nr 621, av herr *Eriksson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skydd för vissa kartor, m. m.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.30.

In fidem

G. H. Berggren

Torsdagen den 1 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 161, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57 behandlade allmänna frågor;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57 i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän bered-

skapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser staterna för statens allmänna fastighetsfond och försvarets fastighetsfond; samt

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om utredning rörande fiskerätten i kronans vatten; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av väckta motioner om viss inventering beträffande ofullständiga småbruk invid eller arrendegårdar under fideikommissen; samt

nr 35, i anledning av väckt motion om utredning av frågan angående möj-

ligheterna att bättre utnyttja lantmannaskolornas jordbruk i undervisningshänseende. med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.

Anmäldes och bordlades en av herr *Birke* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 622, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

Kammarens sammanträde avslutades kl. 10.03.

In fidem
G. H. Berggren